Late Babasaheb Varhade Education Society, Amravati's

MAHATMA JYOTIBA FULE COMMERCE, SCIENCE AND VITTHALRAO RAUT ARTS COLLEGE,

BHATKULI, DIST. AMRAVATI (M.S.)

Affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati (M.S.)

Re-accredited by NAAC with Grade "B"

Website: https://www.mjfbhatkuli.org/

NAAC 3rd Cycle

Self Study Report

Supporting Documents

of

Criterion III - Research, Innovations and Extension

3.3.2

Number of books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during last five years

LATE BABASAHEB VARHADE EDUCATION SOCIETY, AMRAVATI'S

MAHATMA JYOTIBA FULE COMMERCE, SCIENCE AND VITTHALRAO RAUT ART'S COLLEGE,

BHATKULI, DIST. AMRAVATI – 444602.

Accredited by NAAC with 'B' Grade

Web Site: www.mjfbhatkuli.org.in **Email**: principal.bhatkuli@gmail.com

Dr. Aakash A. Varhade
President

Dr. K. S. Jamdhade
Principal

Date: 14/05/2023

DECLARATION

This is to declare that the information, reports, true copies, numerical data, etc. furnished in this file as supporting documents is verified by IQAC and found correct.

Hence this certificate.

Dr. Vivek Rambhauji Narkhedkar

Digitally signed by Dr. Vivek Rambhauji Narkhedkar
DN: cn=Dr. Vivek Rambhauji Narkhedkar, o=Mahatma Jyotiba Fule Commerce, Science and Vitthalrao Raut Art's College, Bhatkuli, Dist. Amravati, ou=IQAC Coordinator, email=viveknarkhedkar@rediffmail.com, c=IN
Date: 2023.05.14 14:45:44 +05'30'

IQAC Coordinator

KALURAM SHANKAR JAMDHADE

Digitally signed by KALURAM SHANKAR JAMDHADE
DN: c=IN, postalCode=444607, st=MAHARASHTRA, street=AMRAVATI,28, SANE GURUJI NAGAR NO. 2, SAI NAGAR ,444607, l=AMRAVATI, o=Personal, serialNumber=d7599530f9bc6f5aafab73ef84abcb1f403092c5ac226c78ecaad51686249391, pseudonym=66a863c0f8364c18bf593e8bac911cdc, 2.5.4.20=a035fd787057e37f601ac8dd2f7909b4c8993a80611426ca19c2058f7c98d543, email=PRINCIPAL.BHATKULI@GMAIL.COM, cn=KALURAM SHANKAR JAMDHADE
Date: 2023.05.14 14:45:14 +05'30'

Principal

INDEX

Sr. No.	Particulars	Page No.
1	Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2021-2022	**1-55**
2	Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2020-2021	**56-96**
3	Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2019-2020	**97-113**
4	Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2018-2019	**114-124**
5	Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2017-2018	**125-135**

Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2021-2022

Sr. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Year of publication	ISBN number of the proceeding	Name of the publisher
1	Dr. S. V. Tayde	Manavivikasatmakavashtenusardainandinjivanataaharshatrachemahatva	WhrudhawasthaaniAahar	2022	978-1-4357-7554-1	Lulu publication 3101Hills borough st,raleigh,no27607,uinteed state
2	Dr. L. D. Bodile	Indian agriculture & New Agriculchar Acts	WTO & Indians Agricuture Trade	2021	978-81-951599-8-7	Eagle leap printer and Publishers Pvt. Ltd. Kesarwadipune - 411034
3	Dr. S. V. Tayde	21 vi sadimeinmahilashashakiti karanrannitiyaevamchunotiya	SwatantraSainikAwantikabaigokhaleaani hind samaj	2021	97893-91681-64-7	Bhartipublication
4	Dr. R. V Sakharkar	Current Trends in Humanities & Commerce / Bhash , Sahitya Kala AniSanskruti : EkVivechan	Bhashasahiyakalaanisanskruti ; Ekvivechan	2022	978-93--95-494-00-7	ViragGawande, Adhar Publication Amravati.
5	Dr. V. R. Narkhedkar	Pollen Morphology: Illustrations		2022	978-93-5693-124-4	Himalaya Publishing House Pvt. Ltd., Mumbai
6	Dr. S. P. Kalbende	A text Book of Botany, B.Sc. I (Sem II)	Gymnosperm, Morphology of Angiosperms and Utilization of Plants	2022	13: 978-93-91331-86-3	Dnyanpath Publications, Amravati
7	Dr. S. R. Takpire	Recent research at the intersection of science & technology/	Fourth Generation of Polymer Solar Cells	2022	978-93-91768-30-0	Bhumi Publishing, NigaveKhalasa, Kolhapur 416207, Maharashtra, India

8	Dr. L. D Bodile	Business Regulatory &Framword		2022	978-93-91331-84-9	Dnyanpath Publisher Shegaon Naka VMV Road Amravati-444603
9	Dr. A. J. Tidake	Aadhunikbhartiyarajkiyavichar	Swami VivekanadyancheRastrawadiVichar	2022	978-93-91305-69-7	AdharPabulication New Hanuman Nagar, Amaravti.
10	Dr. K. R. Belurkar	Manavivikasatmakavashtenusardainandinjivanataaharshatrachemahatva	PurvBalyvastetilvaikasikkaryatAharacheMahatva	2022	978-1-4357-7554-1	Lulu Publications 3101Hills
11	Dr. M. K. Fule	Gender Issue in Indian Writing in English	Depletion of Marital Relationship In NayantaraSahagals "Storm" In Chandigarh	2021	978-81-950858-1-1	VIDHAN PUBLISHING COMPANY AMRAVATI
12	Dr. M. M. Pimpale	Indian agriculture & New Agriculchar Acts	Indian Agriculture Performance & Challenges.	2021	978-81-95-1599-7-0	Eagle leap printer and Publishers Pvt. Ltd. Kesarwadipune - 411034

मानवी विकासात्मक अवस्थेनुसार दैनंदिन जीवनात आहार शास्त्राचे महत्त्व

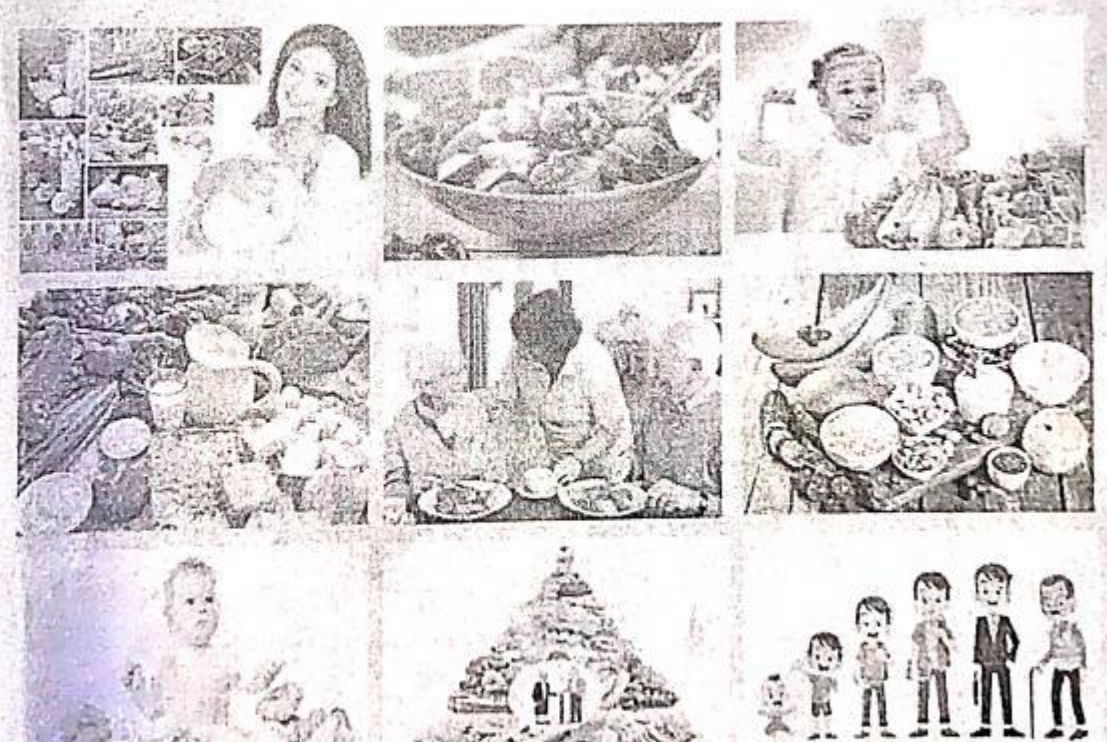

प्रा. प्राची बा. भांबुरकर

Price: 200/-

मानवी विकासात्मक अवस्थेनुसार दैनंदिन जीवनात आहार शास्त्राचे महत्त्व

प्रा. प्राची बा. भांबुरकर

© 2022 by Author

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced o transmitted, in any form or by any means, without prior permission o the author. Any person who does any unauthorized act in relation t this publication may be liable to criminal prosecution and civil claim for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusion reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is no responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-4357-7554-1

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

अनुक्रमणिका

प्रकरण	विषय	पृष्ठ क्रमांक
१	गर्भावस्था आणि आहार प्रा. प्राची बा. भांबुरकर	१ ते १४
२	स्तनपान अवस्थेतील मातेसाठी आहार आयोजन प्रो. डॉं. सुनिता श्रीकृष्ण बाळापुरे	१५ ते २०
३	शैशवावस्था (आहार आरोग्य कपडे झोप आणि सवयी) प्रा डॉ स्वाती एस.वैद्य	२१ ते ३१
४	पूर्व बाल्यावस्थेतील वैकासिक कार्यात आहाराचे महत्व प्रा. डॉ. किरण आर. बेलुरकर	३२ ते ४४
५	उत्तर बाल्यावस्था आणि समतोल आहार प्रा.डॉ. स्वप्ना एस देशमुख	४५ ते ५३
६	पौगंडावस्थेत आहाराचे महत्व प्रा.डॉ. मंजिरी चेपे	५४ ते ६५
७	किशोरावस्थेतील मुली व त्यांच्या आहाराचा त्यांच्या आरोग्यावर होणारा परिणाम प्रा.डॉ. दयाश्री वि. कोकाटे	६६ ते ७९
८	तरुणावस्था आणि आहाराचे महत्व प्रा.डॉ. नीता गिरी	८० ते ८४
९	प्रौढावस्थेतील आहार डॉ. सारीका एन् दांडगे (वोदडे)	८५ ते ९४
१०	वृध्दावस्था आणि आहार डॉ. सुवर्णा विष्णु तायडे	९५ ते ९९

प्रकरण – १०

वृध्दावस्था आणि आहार

डॉ. सुवर्णा विष्णु तायडे
महात्मा फुले वाणिज्य विज्ञान महाविद्यालय, विठ्ठलराव राउत कला महाविद्यालय भातकुली, अमरावती.

58 ते 60 या वर्षापासून वृध्दावस्था कल्पली जाते. भारताने हेच नोकरीतील सेवानिवृत्तीचे वय प्रामुख्याने अमलात आणले आहे. याचे कारण शरीरांतर्गत होणाऱ्या बदलांचा परिणाम जसा शरीरावर दिसून येतो, तसाच तो मनावर दिसून देखील येतो.

वाढत्या वयानुसार इंद्रियांची कार्यक्षमता कमी होते नलिका विरहीत ग्रंथींच्या कार्यात बदल होतो. चपापचय किया 10 ते 50 टक्कयांनी मंद होते. त्यामुळे निरुपयोगी द्रव्यांचा निचरा होण्यास वेळ लागतो. नवपेशिंची निर्मिती लवकर होत नाही. त्यामुळे लवकर थकवा येतो. व्यक्ती निरुत्साहि होवून तिचे व्यवहार मर्यादित होता विसरभोळेपणा वाढतो. डोळयांचे काहीतरी आजार सुरु होतात. वा चविचे ज्ञान थोडेसे कमी होते, दात पडतात.

रोग प्रतिकारक शक्ती कमी होणे, मधुमेह संधीवात, रक्तद चनसंस्थेचे विकार होतात. त्याच बरोबर रोहिणीकाठीण्य, क्तदाब असणे, कमी रक्तबाद असणे, अशा तकारी चालू असतात र्व बाबी लक्षात घेवून वृध्दांचा आहार ठरवयास पाहिजे. वृध्दांना न्नघटकांची गरज असते.

१९ व्या शतकातील मराठी आणि इंग्रजी भाषेत उ सलेले साहित्य, वर्तमानपत्रे, नियतकालिके, शासकिय पत्र वा सरकारशी लोकांनी केलेला लिखीत व्यवहार घेतल्यास काळातील अनेक सामाजिक प्रश्नांची चर्चा झालेली आढळ समस्या अग्रक्रमाने सोडवल्या गेल्या. अशा अ

Indian Agriculture & New Agriculture Acts

Volume II

In Collaboration with

Phulsing Naik Mahavidyalaya,
Pusad Dist.-Yavatmal

Jagadamba Mahavidyalaya
Achalpur Dist.- Amravati

B. S. Patil Mahavidyalaya,
Partwada Dist.- Amravati

Arts, Com. & Sci. College,
Maregaon Dist. Yavatmal

Shri V.N. Arts &
A.N.Comm. College,
Mangrulpir Dist.-Washim

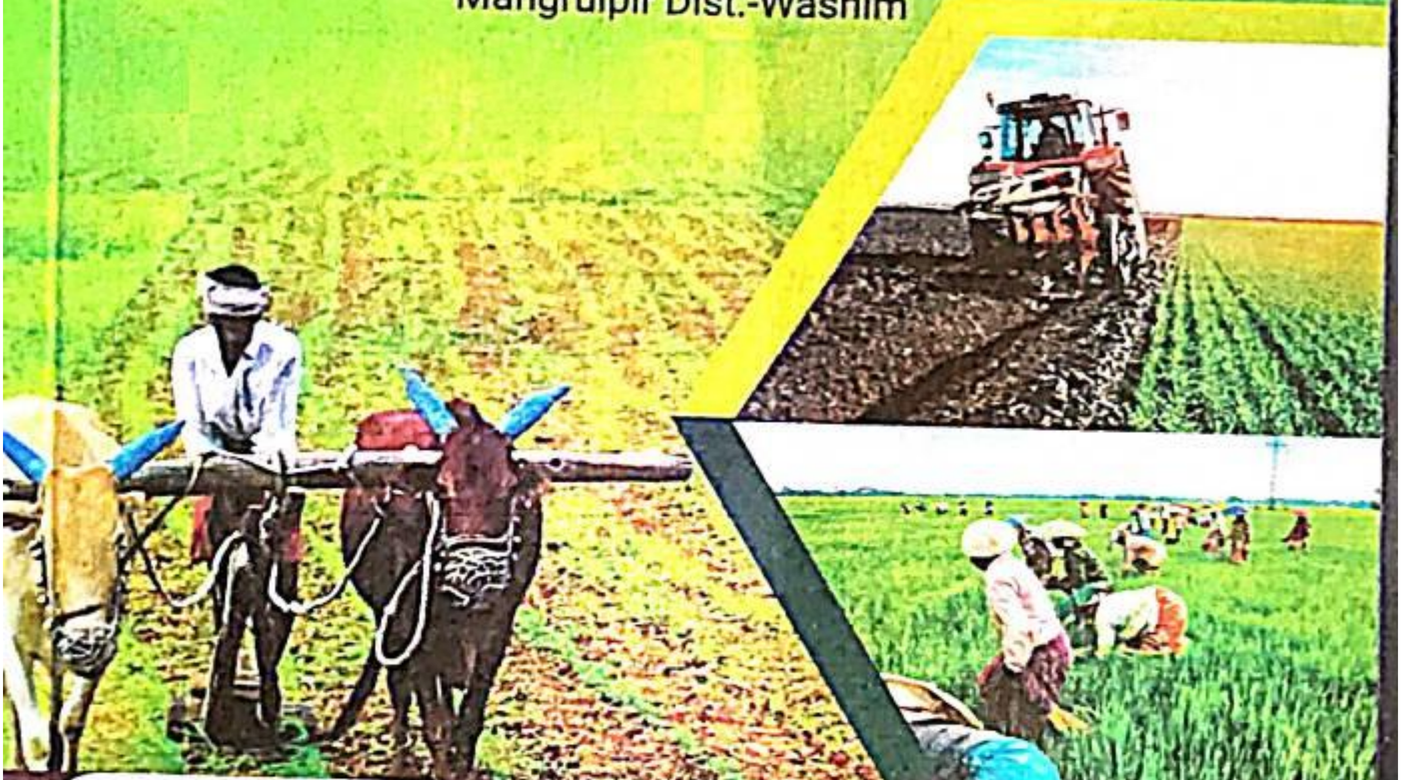

EAGLE LEAP

Publishing Year : Sept. 2021

INDEX

Sr. No	Author	Paper Name	Page No
1	Dr. Sambhaji Kishanrao Choutmal	Agriculture Marketing And Rural Development	04
2	Prof. Arun Bhavsing Chavhan	Food Security And New Agriculture Policy- 2020.	09
3	Dr. Shriram Khade	Analysis Of Agriculture Act 2020	19
4	Dr. Santosh Bansirao Gaikwad	Challenges Of New Agriculture Policy 2020	24
5	Dr. Bhausaheb N. Shinde	Schemes For Farmers In India: An Overview	31
6	Dr. Lalchand Damodar Bodile	Wto And India's Agricultural Trade	42
7	Mr. Prashant Namdeo Ingole	The Farmers Produce Trade And Commerce (promotion And Facilitation) Act 2020	51
8	Prof. P. D. Shrungare	New Agriculture Policy	60
9	Dr. Gayatri S. Tiwari	Agricultural Finance In India- Role Of NABARD	66
10	Mr.Vikas Kshinath Deshmukh	Impact Of Economic Reform And Agriculture Growth In India	72
11	Dr. Vivek Vilas Patil	A Study Of New Agricultural Bills Of India	79
12	Prof. Dr. Jawale Dnyaneshwar Vinayakrao	Indian Agriculture And Financial Institutions	86
13	Mr. V. M. Morey	Impact Of Covid-19 On Indian Agricultural And Farm Labour.	93

6 Wto And India's Agricultural Trade

Author

Dr. Lalchand Damodar Bodile
Assist.Prof. Commerce & Management
Mahatma Jyotiba Fule Commerce,
Science & V.Raut Art College,
Bhatkuli, Dist. Amravati.

Abstract :

The present study assesses the impact of WTO on India's agricultural trade. In the WTO regime. India's share in world agricultural export has increased, but it is less than that of imports. The average annual growth rates of India's agriculture exports and imports decreased, but it is higher in former and resulted in decrease in net agricultural exports in value term. Agricultural trade as percentage of GDP agriculture declined in the WTO regime. The net terms of trade for agriculture and India's specialization in agricultural trade are worse affected in WTO phase. The share of agricultural export required to finance agricultural import has shot up, implying deterioration in the specialization of agricultural trade as a whole.

Introduction :

Historically, India's agriculture sector is a net foreign exchange earner. During the year 2004-05 agriculture accounted for 10.58 percent of the gross domestic product (GDP) (triennium ending 2004-05) come from agriculture sector and still provides livelihood to the large proportion of population. This Sector provides employment to 56.7 percent of country's total work force and is the single largest self-employment occupation. A large number of industries like textiles, silk, sugar, rice, flour mills and milk products are getting raw material from agriculture. A nation of more than one billion people cannot be dependent on imports for the staple diets like wheat and rice. The agriculture sector, therefore, acts as a bulwark in maintaining food security and, in the process, national security as well. The allied sectors like horticulture animal husbandry, dairy and fisheries are most important in improving the overall economic conditions and health and nutrition of the rural masses. Further, India's agriculture is the key sector for poverty reduction. Majority of the Indian poor (74%) are in the rural economy (10th five year plan) and draw the bulk of their income directly from agriculture, and those do not mostly rely on it indirectly by providing goods and services to farmers.

Sources of Data :

The analysis is carried out for a time span of 15 years, from 1989-90 to 2003-04. To analyze the impact of AOA on India's agricultural trade before and after approach is used and the whole period under analysis is divided into pre (1990-95) and post (1996-2004) WTO phase. In the present study, the terms "agricultural products", "agricultural exports", "agricultural imports" and "agricultural trade" relate to the definition of agricultural products under the AOA. The data on the values of India's agricultural exports and imports of agricultural products has been compiled from various volumes of food and Agriculture Organization of the UN (FAO) Trade Yearbook, Foreign Trade and Balance of Payments a publication of CMIE and Economic Survey, Ministry of Finance, GOI. The exports values are taken at FOB prices and imports values are based on the GIF prices.

India's Net Terms of Agricultural Trade :

In the WTO regime the net term of trade become unfavorable for India's agricultural trade. The net trade was 150.8 during 1991-92. Which has become 53.11 in 2003-04 (Table 2). The agerage annual growth rate of agricultural net exports has worsened in the WTO regime and reduced to -5.89 percent during 1996-04 in comparison to -2.03 percent during 1990-95

Table 2 : India's net terms of agricultural trade (Million US $)

Year	Specialization in agriculture	Export used to finance import	Value Index of agriculture import (Pm)	Value index of agriculture export (Px)	Net term of trade = [px/pm*100]
1989-90	0.43	40.04	100.00	100.00	1000.00
1990-91	0.48	35.28	101.96	115.72	113.50
1991-92	0.58	26.55	69.78	105.24	150.81
1992-93	0.37	46.36	128.45	110.93	86.36
1993-94	0.53	31.10	98.15	126.36	128.74
1994-95	0.26	58.97	179.56	121.92	67.90
1995-96	0.34	49.12	209.14	170.47	81.51
1996-97	0.45	37.70	207.30	220.15	106.20

21वीं सदी में महिला सशक्तिकरण
रणनीतियाँ एवं चुनौतियाँ

प्रो. (डॉ.) चंद्रकांत बन्सीधर भांगे
कांता वर्मा | देविदास विजय भोसले
डॉ. वी. एम. सुनीला श्याम | डॉ. अनीता चौधरी
डॉ. दिप्ती चौरागडे | कल्पना एस. गोडघाटे

Bharti

सर्वाधिकार सुरक्षित : सम्पादक समूह

शीर्षक: 21वीं सदी में महिला सशक्तिकरण: रणनीतियाँ एवं चुनौतियाँ

सम्पादक : प्रो. (डॉ.) चंद्रकांत बन्सीधर भांगे, श्रीमती कांता वर्मा,
देविदास विजय भोसले, डॉ. वी.एम. सुनीला श्याम,
डॉ. अनीता चौधरी, डॉ. दिप्ती चौरागडे, कल्पना एस. गोडघाटे

प्रथम संस्करण: 2021

ISBN : 978-93-91681-64-7

प्रकाशक:

भारती पब्लिकेशन्स

4819/24, दूसरी मंजिल, अंसारी रोड

फोन नं.: 011-23247537, 9899897381

ई-मेल: bhartipublications@gmail.com

Website : www.bhartipublications.com

साज-सज्जा : नीरू ग्राफिक्स, दिल्ली, मुद्रक : एस. पी. कौशिक एंटरप्राइजेज, दिल्ली

12. ममता कालिया की रचनाओं में नारी चेतना
डॉ. हेमलता साहू 76

13. महिला सक्षमीकरणाच्या दिशेने महिला आरक्षण विधेयकाची वाटचाल
डॉ. दीप्ति डी. चौरागडे 80

14. वित्तीय समावेशातून महिला सबलीकरण
प्रा. डॉ. शिवाजी पाते 85

15. वित्तीय स्त्री सक्षमीकरणात महिला साहित्यिकांचे योगदान
गणेश नुट्टे व डॉ. अमोल मांडेकर 91

16. काम करणाऱ्या महिलांच्या समस्या
मेजर डॉक्टर संजय चौधरी 95

17. काशीबाई कानिटकर यांचे साहित्यिक इतिहासातील योगदान-19 वे शतक 101
डॉ. ज्योती रामराव रामोड

18. स्वातंत्र्यसैनिक अवंतिका बाई गोखले आणि हिंद समाज 105
प्रा. डॉ. सुवर्णा वि. तायडे

19. स्त्री सक्षमीकरण सदयस्थितीआणि वास्तव 110
मयुरी सोमनाथ निकम

20. स्त्री सक्षमीकरणात महिला बचत गटाचे योगदान 116
प्रा. डॉ. नथ्थु सिताराम गिरडे

21. महिला सक्षमीकरणात भारतीय समाजसुधारकांची शिक्षणाच्या संदर्भातील भूमिका 123
प्रा. डॉ. बालाजी परबतराव खरावे

22. महिला सबलीकरण : एक चिंतन 128
प्रा. डॉ. एकनाथ वैजनाथ भिंगोले

23. फुले, गांधी, आंबेडकरांचे महिला सक्षमीकरणातील योगदान 132
प्रा. डॉ. कल्पना निंबार्ते

24. भारताच्या संदर्भात महिला सक्षमीकरण 137
प्रा. डॉ. विठ्ठल निळकंठ ठावरी

25. ग्रामीण स्त्रियांच्या समस्या आणि उपाययोजना 145
प्रा. वनिता किसनराव बोदडे

26. **Conjugal Brutality Women Face in Kashmir** 153
Dr. Sabahat Rafiq Qazi

18

स्वातंत्र्यसैनिक अवंतिका बाई गोखले आणि हिंद समाज

प्रा. डॉ. सुवर्णा वि. तायडे*

एखादया देशाने मोठया अधिमानाने सुवर्णमहोत्सव साजरा करताना स्वातंत्र्य-सैनिकांनी केलेल्या स्वार्थत्यागाचे कृतज्ञतापुर्वक स्मरण केलेच पाहिजे। समाजातील सर्व गटांनी एकत्रित योगदान केल्याखेरीज कोणतीही स्वातंत्र्य चळवळ यशस्वी होत नाही। स्वातंत्र्य चळवळीच्या काळात अनेकांनी राजकारण हे आपले कार्यक्षेत्र म्हणून निवडले होते तर तितक्याच संख्येने असलेल्या इतरांनी आपल्या कार्यासाठी समाज हे क्षेत्र निवडले होते। तथापि अशीही उदाहरणे आढळतात। जिथे दोन्हीचे दूर्मीळ एकत्रीकरण झालेले आहे। राजकीय कार्य आणि सामाजिक कार्य यांचा सुरेख मेळ साधलेला आहे असे उदाहरण म्हणजे अवंतिकाबाई गोखले।

अवंतिकाबाई आणि हिंद महिला समाज:चंपारण्यातील कामगिरी यशस्वीपणे पूर्ण केल्यावर भारतीय स्त्रियांचा सर्वांगीण विकास व्हावा म्हणून १९१८ साली त्यांनी 'हिंद महिला समाजा' ची सुरूवात केली। समाजातील विविध भागातील लोकांच्या परंपरांच्या क्रिया जाणून घेउन हिंद महिला समाजाच्या वाढीला हातभार लावण्यात त्यांनी खूप कष्ट घेतले। शिवणकाम, विणकाम, ग्रंथालय सुविधा, आरोग्य विष्यक जाणीव निर्माण करणे। स्त्रियांचे शिक्षण यांसारखे विविध उपक्रम हाती घेतले।

अवंतिकाबाईनी हिंद महिला समाजात खादी लोकप्रिय केली। हिंद महिला समाज 'विमेन अँड नेशन' या विषयावर पंडित मदनमोहन मालविय, महात्मा गांधी, गोपाळ कृष्ण देवधर, डॉ. कुर्तकोटी व लोकमान्य टिळक यांसारख्या थोर व्यक्तिंच्या व्याख्यानमाला

* महात्मा ज्योतीबा फूलेसायन्स, वाणिज्य व वि.रा. कला महाविद्यालय, भातकूली, जि. अमरावती (M.S.)

2022 4 31

ISBN-978-93-95494-00-7

Current Trends in Humanities &Commerce

Peer-Reviewed Book Chapter

Chief Editor : Prof. Virag.S.Gawande
Editor : Dr.Dinesh W.Nichit

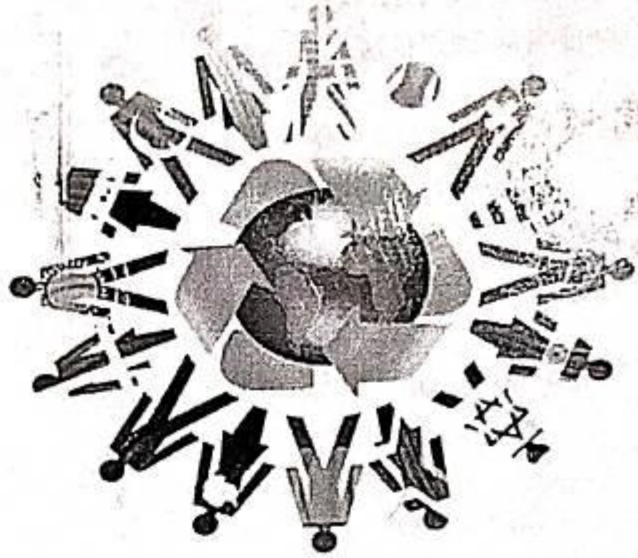

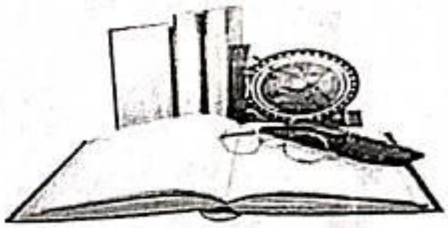

Scanned with CamScanner

32

ISBN-978-93-95494-00-7

Current Trends In Humanities & Commerce

Prof. Virag.S.Gawande
Dr. Dinesh W.Nichit

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means without permission. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages.

First published, August, 2022

AADHAR PUBLICATIONS,
Amravati.

ISBN - **978-93-95494-00-7**

Published by
Prof. Virag Gawande for
Aadhar Publications,
Behind Govt. VISH,
New Hanuman Nagar,
Amravati – 444 604.

Printed by
Sarita Graphics,
Amravati
Price-350

Scanned with CamScanner

ISBN-978-93-95494-00-7

Index

S.No	Title of the Paper / Authors' Name	Page No.
1	स्थानिक स्वशासनाचे महत्त्व — प्रा.डॉ.कदम डी.एम.	1
2	ज्ञानरचनावाद :-समाजाचा-सर्वांगीण विकास — प्रा.डॉ.तानाजी ज्ञानदेव पाटील	10
3	देशामध्ये झालेली चलनवाढ व त्याची कारणे — प्रा. अनिल आर. राऊत	14
4	वारा वाजे रूणझुणा — डॉ. रमेश वलभीम जाधवर	18
5	भारतीय शिक्षण प्रणाली व शाश्वत विकास : एक चिकित्सक अध्ययन — डॉ. नरेंद्र केशव पाटील	29
6	भाषा,साहित्य कला आणि संस्कृती : एक विवेचन — प्रा. डॉ.रवींद्र भाऊराव साखरकर	38
7	१८५७ की क्रांती के दौरान बुन्देली लोकगीतो से जनजागरण एक ऐतिहासिक सिंहावलोकन — प्रा.डॉ. तिर्थनंद बन्नगरे	44
8	राष्ट्रसंतांची हिंदी भजने : सामाजिक मुल्ये — डॉ. प्रवीण कारंजकर	51
9	औद्योगिक आजारपण : कारणे परिणाम आणि उपाय — प्राध्यापक डॉ. कृष्णा शंकर शहाणे	59
10	महाराष्ट्रातील तरुणांसाठी भूशास्त्रातील संधीवावत आढावा..... — श्री भावेश दिनू पाटील	68
11	इतिहास संशोधनात पुरातत्त्वशास्त्र, तत्वे व पद्धतीचे महत्त्व — जगदीश दौलतराव चिंचोळकर	74

Scanned with CamScanner

ISBN-978-93-95494-00-7

भाषा,साहित्य कला आणि संस्कृती : एक विवेचन

प्रा. डॉ.रवींद्र भाऊराव साखरकर
महात्मा ज्योतिबा फुले व वाणिज्य, विज्ञान व विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय,
भातकुली जिल्हा : अमरावती

भाषा साहित्य कला आणि संस्कृती हे डॉ.सदा कऱ्हाडे यांचे पुस्तक लोकवाङ्मय गृहाने प्रकाशित केले आहे. ते मुंबई विद्यापीठाने विद्यार्थ्यांना या विषयाची जाणीव करून देण्यासाठी लिहून घेतले आहे. या ग्रंथात वेगवेगळ्या प्रकारचे पाच लेख लेखकाने लिहिले आहे, या लेखांचे परीक्षण सदर लेखात मांडायचे आहे.

भाषेचे स्वरूप आणि भाषेचे कार्य :

या पहिल्या लेखांमध्ये सुरुवातीला लेखकाने भाषेचे कार्य भाषा कशी उत्क्रांत झाली, मानवाचा भाषेच्या बाबतीत विकास कसा झाला, भाषा आणि संस्कृती याबाबत भाष्य केले आहे. भाषा कशी उदयाला आली याचे उदाहरण देत असताना सदा कऱ्हाडे म्हणतात,"समाजाच्या विकासाच्या प्रक्रियेतून भाषा(Language)उदयाला आली. आणि यथावकाश विकसित होऊ लागली आणि द्वारे स्वर, व्यंजन, शब्द, वाक्य भाषिक रूपे (Linguistic Forms)घडू लागली. या रूपांच्या माध्यमातून मनुष्य बोलू लागला.यथावकाश बोलण्यातून 'बोली" सिद्ध होऊ लागली."[1] भाषा निर्माण होते याचे उदाहरण सदा कऱ्हाडे त्यांनी दिले.तसेच माणसाचा विकास कसा झाला, आदिम काळापासून त्यांनी आपली जडणघडण कशाप्रकारे करून घेतली,बोली कशी शिकली. याचाही उहापोह सदा कऱ्हाडे करतात. बालकाचा विकास ज्याप्रमाणे होतो तसाच मनुष्याचा विकास होतो. हे त्यांनी स्पष्ट केले. या सोबतच माणूस विकसित झाला त्यालाभाषा अवगत झाली. त्यातून संस्कृतीचा जन्म झाला. त्याचे उदाहरण देत असताना खालील विचार त्यांनी स्पष्ट केला. त्यात डार्विनचा उत्क्रांतीवादाला वगळून माणसाचा संस्कृतीच्या दृष्टीने विकास कसा झाला हे स्पष्ट करताना सदा कऱ्हाडे म्हणतात,"मार्क्सने असे स्पष्ट केले की माणूस परिस्थितीची निवड करू शकत नाही. परंतु परिस्थिती वर काही कार्य करू शकतो. कृती करू शकतो. प्रकृतीने त्याच्या हाती सोपवलेल्या सामग्रीला तो नवे रुप देऊ शकतो. प्रकृतीवर संस्कार करूनच मनुष्याने संस्कृती (Culture) घडविली आहे".[2] यावरून संस्कृतीची उत्पती लक्षात येईल. भाषा आणि संस्कृती यांचा अन्योन्यसंबंध त्यांनी सुरुवातीला दाखवला आहे.

Scanned with CamScanner

35

संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ
महानुभाव अध्यासन केंद्र
आणि
जिजामाता महाविद्यालय बुलढाणा
संयुक्त विद्यमाने आयोजित

दुसरे

महानुभाव साहित्य संमेलन

बुलढाणा

साहित्याच्या वाटेने

संपादक
डॉ. महंत सोनपेठकर

: प्रकाशक :
महानुभाव साहित्य संमेलन बुलढाणा
आयोजन समिती

Scanned with CamScanner

36

साहित्याच्या वाटेने

Sahityachya Watene

● संपादक

डॉ. महंत सोनपेठकर

सं.गा.बा. अमरावती विद्यापीठ, महानुभाव अध्यासन केंद्र, समन्वयक

मो. ८२७५४६११६६

● कार्यकारी संपादक

प्रा. संदीप तडस शिरजगावकर

मो. ९७६३७९६४२४

● प्रकाशक

महानुभाव साहित्य संमेलन, बुलढाणा

दि. १७/१८ सप्टेंबर २०२२

आयोजन समिती

● संपादक मंडळ

डॉ. प्रणव कोलते

डॉ. संदीप जुनघरे

डॉ. अण्णा वैद्य

श्री. सतिश मानकर

● प्रथम आवृत्ती : सप्टेंबर २०२२

● मुद्रक

श्रीप्रभू प्रिन्टर्स

दहिसाथ रोड, अमरावती.

मो. ९८५०३८६२३५३

● मूल्य : १५०/-

Scanned with CamScanner

अनुक्रमणिका

१. संपादकीय 01

२. अध्यक्षीय भाषण – डॉ. अविनाश आवलगावकर 03

३. महानुभाव पंथाचे मराठी भाषेला योगदान – डॉ. शाळूपाल गेश्राम 15

४. महानुभावांचे लोकसाहित्य व स्त्री अनुबंध : नवा शोध – डॉ. संजय जगताप २५

५. श्रीगोविंदप्रभू आणि बसवेश्वर – डॉ. सतिश तराळ ३८

६. म्हातारी जिज्ञासक – डॉ. बाबासाहेब बीडकर ४२

७. सर्वज्ञ श्रीचक्रधरप्रभू व श्रीक्षेत्र रिद्धपूर – महंत नांदेडकर बाबा ४७

८. महानुभाव गद्य सृजनाचा आलेख – डॉ. महंत सोनपेठकर ५१

९. सर्वज्ञ श्रीचक्रधरांनी सांगितलेला श्रीकृष्ण – डॉ. हंसराज जाधव ५९

१०. महानुभाव पंथाचे संस्थापक श्रीगोविंदप्रभू व समरसता – डॉ. प्रतिभा दहीकर-कोकाटे ६४

११. भास्करभट्टांच्या उद्धवगीतेतील भावात्मकता – डॉ. सुशीला धावे ६८

१२. माहाल्नेनी राज्य वार्ता : देशवार्ता : द्वंदपट अवधे शोधिजे

– महात्मा अनमोलराज पंचसरिताख्य ७६

१३.कै. म. गोविंदराज जयत्कर्ण महानुभाव यांची अभंगशतकावली : स्वरूप

– प्रा. भारत मिसाळ उपाख्य भारतभुषण शास्त्री ८६

१४. साती ग्रंथातील आख्यान काव्यांचे भाषिक सौंदर्य – डॉ. कल्पना मेहरे ९५

१५. सर्वव्यापक ज्ञानयुक्त साहित्याचे भांडार महानुभाव संप्रदाय

– प्रा.डॉ. सिमाताई मेटकर १०५

१६. ऋद्धिपूर वर्णन : नारोबासांची स्मरणगाथा – प्रा. संदीप तडस शिरजगावकर ११२

१७. श्रीचक्रधर स्वामींचे अस्पृश्यता निवारण कार्य – श्री अनंत तेलखडे १२५

१८. आद्य कवयित्री महदंबेच्या धवळ्यातील प्रसंगचित्रण – डॉ. अण्णा वैद्य १२९

१९. महानुभाव संप्रदाय : उदय, स्वरूप आणि व्याप्ती – डॉ. रविंद्र साखरकर १३५

२०. डोमेग्राम : महानुभावीय सांस्कृतिक संचित – डॉ. बाबुराव उपाध्य १४२

Scanned with CamScanner

ABOUT THE BOOK

The book entitled 'Pollen Morphology: Illustrations' is a focused approach in the Palynology dealing in particular with the Angiosperms Pollen Morphology. Pollen, a male gametophyte, has unique palynotaxonomical characters that distinguished its biological significance from other bio-entities. The book introduces a reader to the basics and significance of pollen morphology studies. The book contains a review of the various techniques for pollen preparations and the development of pollen morphological studies. Pollen preparation and other optimized techniques presented in the book can be successfully applied to many taxon of the angiosperms for morphological studies. The book consists of scanning electron micrographs of more than 150 species grouped as per the plant family. The SEM pictorial presentation is followed by the Palynotaxonomical characterization is a handy tool for the ease of understanding. The compiled pollen identification key is quick access to the species-specific pollen morphological characters.

ABOUT THE AUTHORS

Prof. J.A. Tidke (M.Sc., M.Phil., Ph.D., FIAS) was a Post-Doctoral Fellow at Laboratory of Pollination Ecology, Institute of Evolution, Haifa University, Israel. He was a Professor and Head of the Botany Department, also Pro-Vice-Chancellor and Acting Vice-Chancellor at Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati. He was felicitated by the citation Birbal Sahni Award (2012) and Fellowship of Indian Aerobiological Society (2018). He also received the prestigious Prof. P.H. Gregory Award in 2009 and 2018.

Dr. Ajay V. Rajurkar (M.Sc., Ph.D.) is Assistant Professor in Botany at Lokmanya Tilak Mahavidyalaya, Wani, Yavatmal. He had received awards for presentation at National Science Day (2006) and the conference organized by the Electron Microscopy Society of India (2012). During his doctoral research, he earned expertise in pollen morphology studies. He has several national and international publications.

Dr. Vivek R. Narkhedkar (M.Sc., Ph.D., NET-JRF, SET) is Assistant Professor in Botany at Mahatma Jyotiba Fule Commerce, Science and Vitthalrao Raut Arts College, Bhatkuli, Amravati. He has published Two books for competitive examinations in Life Sciences and several peer-reviewed journal articles. He had received the prestigious Prof. P.H. Gregory Award in 2018. He also received three other awards for research paper presentations in 2013, 2018 and 2020.

www.himpub.com

ISBN: 978-93-5693-124-4 PSB 0076 ₹ 725/-

POLLEN MORPHOLOGY: ILLUSTRATIONS Prof. Jaykiran A. Tidke • Dr. Ajay V. Rajurkar • Dr. Vivek R. Narkhedkar HPH

POLLEN MORPHOLOGY:
ILLUSTRATIONS

Prof. Jaykiran A. Tidke
Dr. Ajay V. Rajurkar
Dr. Vivek R. Narkhedkar

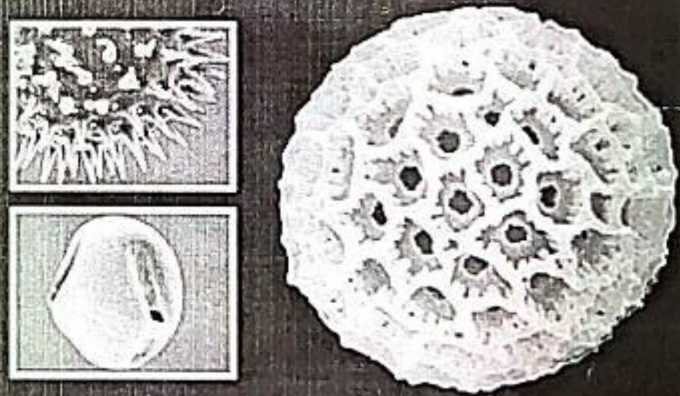

Himalaya Publishing House
ISO 9001:2015 CERTIFIED

© Authors
No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording and/or otherwise without the prior written permission of the publisher.

First Edition : 2022

Published by	:	Mrs. Meena Pandey for Himalaya Publishing House Pvt. Ltd., "Ramdoot", Dr. Bhalerao Marg, Girgaon, Mumbai - 400 004. Phone: 022-23860170, 23863863; Fax: 022-23877178 E-mail: himpub@bharatmail.co.in; Website: www.himpub.com
Branch Offices	:	
New Delhi	:	"Pooja Apartments", 4-B, Murari Lal Street, Ansari Road, Darya Ganj, New Delhi - 110 002. Phone: 011-23270392, 23278631; Fax: 011-23256286
Nagpur	:	Kundanlal Chandak Industrial Estate, Ghat Road, Nagpur - 440 018. Phone: 0712-2721215, 2721216
Bengaluru	:	Plot No. 91-33, 2nd Main Road, Seshadripuram, Behind Nataraja Theatre, Bengaluru - 560 020. Phone: 080-41138821; Mobile: 09379847017, 09379847005
Hyderabad	:	No. 3-4-184, Lingampally, Besides Raghavendra Swamy Matham, Kachiguda, Hyderabad - 500 027. Phone: 040-27560041, 27550139
Chennai	:	No. 34/44, Motilal Street, T. Nagar, Chennai - 600 017. Mobile: 09380460419
Pune	:	"Laksha" Apartment, First Floor, No. 527, Mehunpura, Shaniwarpeth (Near Prabhat Theatre), Pune - 411 030. Phone: 020-24496323, 24496333; Mobile: 09370579333
Cuttack	:	Plot No 5F-755/4, Sector-9, CDA Market Nagar, Cuttack - 753 014, Odisha. Mobile: 09338746007
Kolkata	:	3, S.M. Bose Road, Near Gate No. 5, Agarpara Railway Station, North 24 Parganas, West Bengal - 700109. Mobile: 9674536325
DTP by	:	Sunanda
Printed at	:	SAP Print Solutions Pvt. Ltd., Mumbai. On behalf of HPH.

CONTENTS

I.	Introduction	1
II.	Historical Perspectives	17
III.	Pollen Preparation Techniques	35
IV.	Illustrations	43

Plant Family	Page No.	Plant Family	Page No.
1. Ranunculaceae	49	21. Mimosaceae	97
2. Annonaceae	50	22. Crassulaceae	103
3. Papaveraceae	51	23. Combretaceae	103
4. Brassicaceae	52	24. Myrtaceae	105
5. Cleomaceae	52	25. Lecythidaceae	106
6. Capparidaceae	53	26. Lythraceae	108
7. Malvaceae	54	27. Turneraceae	110
8. Tiliaceae	59	28. Caricaceae	111
9. Elaeocarpaceae	60	29. Cucurbitaceae	112
10. Zygophyllaceae	61	30. Cactaceae	114
11. Balsaminaceae	62	31. Rubiaceae	116
12. Rutaceae	64	32. Asteraceae	119
13. Simaroubaceae	65	33. Sapotaceae	122
14. Meliaceae	66	34. Apocynaceae	124
15. Celastraceae	67	35. Asclepiadaceae	128
16. Rhamnaceae	68	36. Gentianaceae	129
17. Anacardiaceae	69	37. Boraginaceae	130
18. Moringaceae	70	38. Convolvulaceae	131
19. Papilionaceae	70	39. Solanaceae	137
20. Caesalpiniaceae	78	40. Scrophulariaceae	142

30

41.	Bignoniaceae	144	50.	Polygonaceae	167
42.	Pedaliaceae	149	51.	Euphorblaceae	169
43.	Martyniaceae	150	52.	Amaryllidaceae	174
44.	Acanthaceae	150	53.	Alliaceae	178
45.	Thunbergiaceae	155	54.	Agevaceae	178
46.	Verbenaceae	155	55.	Dioscoreaceae	179
47.	Lamiaceae	160	56.	Liliaceae	180
48.	Nyctaginaceae	164	57.	Commelinaceae	182
49.	Amaranthaceae	165	58.	Poaceae	183

V. Pollen Identification Key 184

VI. References 208

2022 6 23

As per Semester - wise New Syllabus of
Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

A TEXT BOOK OF

BOTANY

Gymnosperm, Morphology of Angiosperms and Utilization of Plant's

B.Sc. Part - I | Semester - II

Authors

Dr. Ujwala Kokate
Dr. Swapna Kalbende
Dr. Nitin Khandare
Dr. Pranjali Deshmukh

Editor

Dr. Ujwala R. Kokate

24

Copyright © DnyanPath Publication, Amravati (INDIA)

No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopy, recording, or otherwise or stored in a database or retrieval system without the prior written permission of publishers. This edition can be exported from India only by the Publishers.

A TEXT BOOK OF

BOTANY

Gymnosperm, Morphology of Angiosperms and Utilization of Plant's

B.Sc. Part - I | Semester - II

Published by the **DnyanPath Publication (INDIA)**
The first edition published in 1st April, 2022

ISBN 13 : 978-93-91331-86-3

DnyanPath® Publication
ISO 9001 : 2015

Visit us
www.dnyanpath.org

Reg. Office : FFS-A, Block C, First Floor, Venus Plaza, Shegaon Naka, V.M.V. Road, Amravati - 444 603 (Maharashtra)
Our Network : Maharashtra, Delhi, Gujrat, Chattisgarh, Telangana, Bihar.
Visit us : www.dnyanpath.org
Contact us : dnyanpathpub@gmail.com
Phone : 08600353712, 09503237806

Printed at Shri Gurudeo Printers, Amravati.
Mahatma Fule Sankul, Shegaon Naka,
V.M.V. Road, Amravati - 444603 (Maharashtra)

Price : ₹ 200/-

Chapter - V

Morphology and Utilization of Plants

5.1. Fruits - Morphological types.

5.2. Utilization of Plants.

- 5.2.1 Food Plants - Wheat, Potato - Morphology, varieties and economic importance.
- 5.2.2 Fibre Plants - Morphology, varieties and economic importance of Cotton.
- 5.2.3 Oil yielding Plants - Morphology, varieties and economic importance of Ground nut.

Chapter - VI

Utilization of Plants

6.1 Spices - General account and economic importance of Blackpepper, Clove, Cinnamon and Cardamom.

6.2 General account and sources of firewood, timber and Bamboos.

6.3 Essential oils - General account, economic importance of Eucalyptus.

6.4 Pharmacognosy and Phytochemistry with respect to following medicinal plants-

- 6.4.1 Aloe vera
- 6.4.2 Adathoda vasica
- 6.4.3 Asparagus racemosa
- 6.4.4 Azadirachta indica
- 6.4.5 Catharanthusroseus
- 6.4.6 Chlorophytumborivillianum
- 6.4.7 Emblicaofficinalis
- 6.4.8 Ocimum sanctum, Rauwolfia serpentine, Vitexnegundo, Withaniumsomnifera.

*****

Chapter - 6
Utilization of Plant

6.1 Spices

A spice is a seed, fruit, root, bark or other plant substance with characteristic aroma and taste. Spices play a vital role in day-to-day life of mankind to flavor different food preparations. beverages and pharmaceuticals and also as ingredients in perfumes and cosmetics. I.S.O. (International Organization of Standardization) termed spices as "such natural plant or vegetable products or mixtures thereof, used in whole or ground form, mainly for imparting flavour, aroma and pungency to food and also for seasoning of foods and beverages".

Spices : An aromatic or pungent vegetable substance used to flavour food.

Spices cannot be classed as foods, because they contain little nutritive value. They stimulate the appetite and increase the flow of the gastric juices therefore, referred as food accessories. The medicinal value of species is not so great, but considerable numbers of them are still official drugs. They are used as carminatives and antiseptics. They also play an important part in many of the industries viz. perfumery, soaps, incense, as dyes, in histology and in various arts.

India has been a leading spice-producing, consuming and exporting country of the world since the recorded history therefore known as "The home of spices". There are about more than seventy types of spices which are cultivated in different parts of the World. Commercial cultivation in India is undertaken on 27 spices besides the herbal spices. The major spices cultivated in India are pepper. cardamom, ginger, turmeric and chilies. The leading spice producing states in India are the Andhra Pradesh, Karnataka, Kerala, Gujarat, Madhya Pradesh, Maharashtra, Orissa, Rajasthan, Tamil Nadu and West Bengal.

Some important Spices

1. **Black Pepper :**
   - **Botanical Name** : *Piper nigrum*
   - **Family** : Piperaceae
   - **Vernacular Name** : Kali mirch

Black pepper comes from the dried, unripe fruit of the native Indian plant, *Piper nigrum*. It has been deemed the "king of spices" called "black gold" and used in ancient Ayurvedic medicine for thousands of years due to its high concentration of potent, beneficial plant compounds. Black *pepper* is more than just a kitchen staple to India. It is exported from India to many other countries like US, UK, Sweden, Italy, Germany, France and Netherlands and thus gives highest foreign exchange among all

ISBN: 978-93-91768-30-0

Recent Research at the Intersection of Science & Technology

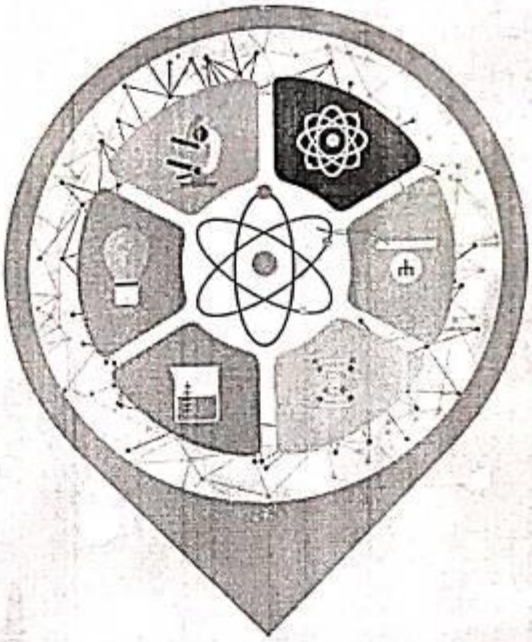

Editors:

Dr. Ved Patki

Dr. Kailash Nemade

Bhumi Publishing

First Edition: March 2022

13

Recent Research at the Intersection of Science & Technology

(ISBN: 978-93-91768-30-0)

Editor

Dr. Ved Patki

Dr. Kailash Nemade

Bhumi Publishing

March 2022

20

First Edition: March 2022

ISBN: 978-93-91768-30-0

ISBN 978-93-91768-30-0

9 789391 768300

© Copyright reserved by the Editors

Publication, Distribution and Promotion Rights reserved by Bhumi Publishing, Nigave Khalasa, Kolhapur

Despite every effort, there may still be chances for some errors and omissions to have crept in inadvertently.

No part of this publication may be reproduced in any form or by any means, electronically, mechanically, by photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publishers.

The views and results expressed in various articles are those of the authors and not of editors or publisher of the book.

Published by:

Bhumi Publishing,

Nigave Khalasa, Kolhapur 416207, Maharashtra, India

Website: www.bhumipublishing.com

E-mail: bhumipublishing@gmail.com

Book Available online at:

https://www.bhumipublishing.com/books/

21

CONTENT

Sr. No.	Book Chapter and Author(s)	Page No.
1.	**SPIDERS AS A POTENTIAL BIOINDICATOR OF SATPURA FOREST RANGES HEALTH** Nitin M. Raut	1 – 3
2.	**HERBAL ALTERNATIVE FOR SYNTHETIC CASTRATION** Dinesh Dabhadkar	4 – 7
3.	**STATUS, COMPLICATIONS AND RECENT ADVANCES IN MANAGEMENT OF SICKLE CELL DISEASE** Sandeep Chede	8 – 16
4.	**INDUCED MUTATION: A PROMISING WAY TO PRODUCE GENETICALLY MODIFIED CROP** U. A. More	17 – 22
5.	**GENE DIVERSITY: THE HIDDEN SECRET OF LIFE IN MAN** Rupali Tekade	23 – 27
6.	**BASICS OF IMMUNOLOGY** Mangesh K. Kaware	28 – 32
7.	**RECENT MEDICAL SCIENCE: A BOON BEHIND PANDEMIC** Pankaj W. Chaudhari	33 – 38
8.	**ALUMINO-BORATE PHOSPHORS FOR LUMINESCENCE APPLICATION** Ritesh S. Palaspagar	39 – 46
9.	**A GREEN SYNTHETIC APPROACH FOR THE DOPED ZnO NANOPARTICLES FOR OPTOELECTRONIC APPLICATION** Snehal R. Khandekar	47 – 52
10.	**FOURTH GENERATION POLYMER SOLAR CELLS** Sanjay Takpire	53 – 57
11.	**RECENT ADVANCES IN TiO_2 BASED NANOFIBERS** D. J. Bhagat	58 – 62
12.	**BASICS OF GENETIC ENGINEERING AND ITS APPLICATIONS IN RECENT ERA** S. D. Dawada	63 – 71

22

13.	**CONTRIBUTION OF COMPUTATIONAL BIOLOGY IN COVID-19 RESEARCH** Ashwin Atkulwar	72 – 78
14.	**TARGETED GENE THERAPY - A REVOLUTION IN HEALTHCARE** Ved Patki	79 – 87
15.	**AN OVERVIEW OF EXPERIMENTAL STUDIES ON METALLIC NANOREFRIGERANTS** Kailash Nemade	88 – 92

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती अभ्यासक्रमानुसार

व्यवसाय नियामक कायदे

Business Regulatory Framework

बी.कॉम. भाग – ३, पाचवे सत्र

डॉ. लालचंद दा. बोदिले

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती अभ्यासक्रमानुसार

व्यवसाय नियामक कायदे

Business Regulatory Framework

बी.कॉम. भाग – ३, पाचवे सत्र

– लेखक –

डॉ. लालचंद दामोदर वोदिले
महात्मा ज्योतिबा फुले वाणिज्य, विज्ञान व
विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय
भातकुली, जि. अमरावती

ज्ञानपथ पब्लिकेशन
अमरावती (महा.)

लेखक : डॉ. लालचंद दामोदर बोदिले
महात्मा ज्योतिबा फुले वाणिज्य, विज्ञान व
विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय भातकुली, जि. अमरावती

व्यवसाय नियामक कायदे

Copyright © ज्ञानपथ पब्लीकेशन २०२२

लेखक व प्रकाशकाच्या परवानगीशिवाय या पुस्तकातील कोणताही भाग, पुस्तकाचे नाव, शीर्षक, डिझाईन, छायाचित्रे, मांडणी, पत्रे, नकाशे व आतील कोणताही मजकूर पूर्णत: किंवा आंशिक रूपाने भारताच्या कोणत्याही भाषेत फेरबदल किंवा विकृत करून, छापण्याचा प्रयत्न करू नये अथवा कोणत्याही नमुन्यात पुनर्मुद्रित करू नये. या प्रकाशनासंदर्भात अनधिकृत कृत्य केल्यास संबंधितावर भारतीय कॉपीराईट ॲक्टनुसार कारवाई केल्या जाईल.

आवृत्ती : प्रथम, १४ एप्रिल २०२२

ISBN 13 : 978-93-91331-84-9

ISO 9001 : 2015

ज्ञानपथ पब्लिकेशन ®

Visit us

www.dnyanpath.org

A Leading National Books Publishing House In India

रजि. ऑफिस : एफएफएस–ए, ब्लॉक सी, पहिला माळा, व्हिनस प्लाझा, शेगाव नाका, वि.म.वि. रोड, अमरावती – ४४४ ६०३

ई–मेल : dnyanpathpub@gmail.com

वेबसाईट : www.dnyanpath.org

संपर्क : ०८६००३५३७१२, ०९५०३२३७८०६

मुद्रक –
श्री. गुरुदेव प्रिंटर्स, अमरावती
महात्मा फुले संकुल, अभियंता भवनसमोर, शेगाव नाका,
अमरावती – ४४४६०३

₹:२८०/-

अनुक्रमणिका

१. भारतीय करारांचा कायदा, १८७२ (Indian Contract Act, 1872) — १

१.१ वैध प्रसंविद्याची व्याख्या आणि मूलभूत तत्वे (Definition and Essential of Valid Contracts)

१.२ कराराचे प्रकार व वर्गीकरण (Classification of Contracts) — ९

१.३ प्रस्तावाचे संवहन, स्वीकृती आणि उन्मोचन (Communication, Accetance and Revocation of Proposal) — १२

१.४ शून्य आणि शून्यार्थक प्रसंविदा (करार) आणि संविदा (ठराव) (Void and Voidable Contract Agreement) — १८

१.५ सभाव्य आणि आभासी करार (प्रसंविदा) (Contingent Quasi Contract) — २५

१.६ कराराची (संविद्याची) पुर्ती अथवा समाप्ती (Performance or Termination of Contract) — ३२

१.७ करार (प्रसंविदा) भंगाचे परिणाम व उपाय (Consequences and Remedies of Breach of Contract) — ४१

करार संबंधीत इतर महत्वपूर्ण प्रावधाने : (Important Provisions regarding contract Act.) — ४७

२. विशेष करार (प्रसंविदा) (Special Contract) — ६२

२.१ क्षतिपूर्ती आणि प्रत्याभतीचे करार (प्रसंविदे) (Indemnity and Guarantee)

२.२ निक्षेप आणि बंधक (Bailment and Pledge) — ७०

२.३ अभिकर्तृत्वाचे प्रसंविदे (करार) (Agency of Contract) — ८१

२.४ अभिकर्त्याची नियुक्ती, कर्तव्य व अधिकार (Appointment of Agent, Duties Power) — ८४

२.५ अभिकर्तृत्वाची समाप्ती (Termination of Agency) — ९०

३. भारतीय वस्तूविक्रय अधिनियम, १९३० आणि उपभोक्ता (ग्राहक) संरक्षणअधिनियम १९८६ (Sales of Goods Act, 1930 Consumar Protection Act, 1986) — ९६

३.१ भारतीय वस्तूविक्रय अधिनियमाचे सर्वसाधारण तत्वे (Genral Principleus -Meaning Essentials and Formation of Contract of Sale)

३.२ प्रतिबंध आणि आश्वासने (Conditions of Warranties - Meaning, Diffence) — १०२

३.३ स्वामित्याचे हस्तांतरण (Transfer of ownership - Imporance & Rules Regarding Transfer of ownership, Duties of Seller Buyer, Unpaid Seller) — १०७

३.४ उपभोक्ता (ग्राहक) सरक्षण कायदा १९८६ (Defination of Consumer, Impartacne, objective of consumer Protection Act, 1986) — १२४

३.५ ग्राहक विवाद निवारण यंत्रणा (Grievance Redressal Mechanism) — १२९

४. भारतीय पराक्राम्य विलेख अधिनियम, १८८१ (Negotiable Instrument Act, 1881) — १४३

४.१ भारतीय पराक्राम्य विलेखाची परिभाषा, वैशिष्ट्ये व प्रकार (Introduction characteristies of Negotiable Instrument)

४.२ प्रतिज्ञा अर्थपत्र, विपत्र आणि धनादेश (Promissory Note, Bill of Exchange, Cheque Bank Draft and their Definitions, Characteristics, types of Endorsement, Crossing of cheque) — १४६

४.३ धारी यथाविधी धारी (Holder, Holder in due course, Discharge Paoties) — १५६

४.४ स्वीकृती-अनादरण (Acceptance, Dishonour and Discharge of — १६३

आधुनिक भारतीय राजकीय विचार

संपादक
डॉ. संजय पाटील

आधुनिक भारतीय राजकीय विचार

■ डॉ. संजय काशिनाथ पाटील

■ प्रथम आवृत्ती – दि. १४ एप्रिल २०२२

© प्रकाशक व संपादक

■ प्रकाशक

आधार पब्लिकेशन, अमरावती.
हनुमान मंदिराजवळ, पाठ्यपुस्तक मंडळा समोर,
वि.म.वि.कॉलेज मागे, अमरावती
मो. ९५९५५६०२७८
email- aadharpublication@gmail.com

■ मुखपृष्ठ संकल्पना
विलास पवार
सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

■ अक्षरजुळवणी
सरिता ग्राफिक्स,
कठोरा रोड, अमरावती

■ Price : 400/-

ISBN- 978-93-91305-69-7

सुचना:- सदर अंकामध्ये प्रकाशित झालेल्या लेखास, संपादक, प्रकाशक, मालक, मुद्रक जबाबदार राहणार नाही. या अंकामध्ये प्रकाशित झालेले लेख लेखकाचे त्यांचे वैयक्तिक मत आहे.

अनुक्रमणिका

अ. क्र.	लेख / लेखक	पु.क्र.
1	मौलाना आझाद यांचे शिक्षण विषयक विचार व सद्यस्थिती प्रा. डॉ. शुभांगी दिनेश राठी	1
2	पंडित नेहरूंचे समाजवादाविषयीचे विचार डॉ.संजय काशिनाथ पाटील	11
3	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या विचारातील भारतीय राज्यघटनेतील महिलांचे स्थान डॉ. राजेंद्र सुभाष नाडेकर	17
4	डॉ. आंबेडकरांचा सामाजिक न्याय आणि महिलांचे प्रश्न प्रा.भालचंद्र देशमुख	24
5	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षण विषयक विचार प्रा.सौ.सुनीता भगवान पाटील	32
6	जयप्रकाश नारायण यांची संपूर्ण क्रांतीविषयक विचार डॉ. एस. एस. बिरंगणे	38
7	महात्मा गांधी यांच्या विचाराची प्रासंगिकता प्रा. डॉ. बी. जी. जोगदंड	44
8	पंडीत जवाहरलाल नेहरूंचे लोकशाही विषयक विचार प्रा. डॉ. शिल्पा अमृत बन्सोड	52
9	मानवेन्द्रनाथ रॉय के नव–मानवतावाद पर विचार डॉ. किशोर बी. वासनिक	66
10	मानवेंद्रनाथ रॉय यांचे मुलगामी लोकशाही संबंधी विचार प्रा. डॉ. अविनाश पांचाळ	72
11	स्वामी विवेकानंद यांचे राजकीय विचार प्रा.मनिषा म. किर्तने	77
12	डॉ. बी आर. आंबेडकर आणि भारतीय लोकशाही डॉ. कैलाश वि. बिसांद्रे	82

13	मौलाना अबुल कलाम आझाद राजकीय विचार प्रा. दिपाली त्रंबक देशमुख	92
14	मानवी स्वातंत्र्याचे पुरस्कर्ते – डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर प्रा.डॉ. वामन खोब्रागडे	96
15	मानवेंद्रनाथ रॉय यांचे नव-मानवतावाद विषयक विचार प्रा. निखिल गणेश जगताप	103
16	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर डॉ. प्रांजू रा. हिरेखन	111
17	भूदान चळवळीचे प्रणेते – आचार्य विनोबा भावे प्रा.डॉ.चांगुणा विठठल कदम	127
18	स्वामी विवेकानंद : राष्ट्रवादी विचार प्रा.डॉ.अनिता ज. तिडके	132
19	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची लोकशाही : परिस्थिती व उपाय डॉ. नागनाथ निवृत्ती तेलंगे	137
20	मा. गांधीजीचे लोकशाहीभिमुख ग्रामस्वराज्य निर्मळ बी.ए	142
21	डॉ. बावासाहेब आंबेडकर यांचे लोकशाही संबंधीचे विचार सहा. प्रा. दत्तात्रय देवन्ना कर्दपवार	147

स्वामी विवेकानंद : राष्ट्रवादी विचार

प्रा. डॉ. अनिता ज. तिडके
राज्यशास्त्र विभाग महात्मा ज्योतिबा फुले वाणिज्य, विज्ञान व
स्व. विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय भातकुली जि. अमरावती
E-mail: anitatidke67@gmail.com

प्रस्तावना :—

राज्यसंस्था जरी अतिप्राचीन काळापासून अस्तित्वात असल्या तरी राष्ट्र आणि राष्ट्रवाद ह्या संकल्पना आधुनिक काळातील म्हणजे १९५० च्या नंतर उदयास आलेल्या आहेत. आधुनिक काळातील राज्य ही प्राचीन काळातील राज्यांपेक्षा अधिक सुसंघटीत आहेत. याला कारण म्हणजे राष्ट्रवाद. राष्ट्र ही मानवी समुहाच्या मनातील भावना आहे. अनेक वर्ष विशिष्ट भूप्रदेशात राहणाऱ्या लोकसमुदायाच्या विचारातून आणि कृतीतून ती व्यक्त होते. राष्ट्रवादाच्या विचारसरणीत किंवा राष्ट्रवादाच्या चळवळीतुन त्या विशिष्ट राष्ट्राच्या हितसंबंधाचे संवर्धन करण्याला सर्वात अधिक महत्व दिले जाते. राष्ट्राचे सार्वभौमत्व टिकवून ठेवणे हे विचारसरणीचे मुख्य उद्दिष्ट आहे. भारतात ब्रिटीशांचे वसाहतींचे राज्य स्थापन झाल्याने आधुनिक काळातील राष्ट्रवादाचा उदय झाला. भारतात राष्ट्रवादासंबंधी विचार मांडणारे अनेक राजकीय विचारवंत आहेत. स्वामी विवेकानंद हे त्यापैकी एक आहेत.

स्वामी विवेकानंदाचे मुळ नाव नरेंद्रनाथ दत्त. रामकृष्ण परमहंसाचे शिष्यत्व पत्करल्यानंतर नरेंद्रनाथ हिंदु संन्यासी झाले. भारत परिक्रमा करत असतांना खेत्री संस्थानच्या राजाने त्यांना स्वामी विवेकानंद हे नाव दिले. पाश्चीमात्य लोकांना आपल्या वेदांतातील अद्वैत सिध्दांताद्वारे आपण सर्व एकमेकांची भावंडे आहोत. सर्व धर्मामध्ये समन्वय आवश्यक आहे. हे स्वामीजींचे वेदांतातील विचार महत्त्वपूर्ण आहेत. पाश्चिमात्यांची भौतिक प्रगती आणि भारतातील वेदाकाळापासूनचे आध्यात्मिक तत्वज्ञान यांना पुरक आणि परस्परांशी जोडण्याचा प्रयत्न यांना पूरक आणि परस्परांशी जोडण्याचा प्रयत्न विवेकानंदांनी केला. स्वामी विवेकानंद राजकारणापासून फार दूर होते. त्याचा राजकारणावर तीळमात्र विश्वास नव्हता. देव आणि सत्य (God & Truth) या दोन गोष्टी हेच जगातील राजकारण आहे. बाकी सर्व कवडीमोल आहे. भारतीय अध्यात्मिक साहित्य आणि भारतीय संस्कृती

यांचे अध्ययन व ध्यान धारणा करणे व लाखो करोडो लोकांच्या अपेक्षा, अडीअडचणी आणि भावभावना जाणणे हा त्यांचा उद्देश होता. कायद्याप्रमाणे माणुस घडविता येत नाही ते कार्य धर्मअधिक चांगल्या प्रकारे करू शकतो. देशाला स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी माणूस निर्माण करणे हे सर्वात प्रथम व महत्त्वाचे कार्य आहे असे विवेकानंद मानतात. स्वामी विवेकानंदांनी आपल्या लेखात भाषणात राष्ट्रीयत्व शब्द कधी वापरला नाही. मनुष्य निर्माण करणे हेच त्यांचे मुख्य कार्य ठरले. राष्ट्रवाद हा शब्द न वापरता ही राष्ट्रवादाचा आशय व्यक्त करणारे विचार उत्तम प्रकारे मांडले. देशवासियांना ते प्रेरीत करणारे ठरले म्हणून लोकमान्य टिळकांनी त्यांना छ्रंजीमत वf प्दकपंद छंजपवदंसपेउछ असे म्हटले आहे.

राष्ट्रवाद या संज्ञेचा उदय पाश्चिमात्य देशात सर्वप्रथम झाला. भारतात ब्रिटीश राज्य स्थापन झाल्यानंतर आधुनिक, अध्यापनाचा प्रसार झाला. विभिन्न शास्त्रांचे अध्ययन, अध्यापन संशोधने बंद पडलेली होती आणि भारतीय समाज धार्मिक विश्वास, रूढी, परंपरा च्या आहारी गेला होता. त्यातून सती जाणे, बालविवाह, केशवपण, देवदासी या अनिष्ठ परंपरांचा स्तोम माजलेला होता परंतु ह्या सर्व बाबी आपल्याच भारतीयांच्या नुकसान करणाऱ्या आहेत याची जाणीवच भारतीयांना नव्हती. ब्रिटीश भारतात आल्यानंतर व आधुनिक शिक्षणाची सुरवात झाल्यानंतर बौध्दीक पुर्नरूज्जीवनाची चळवळ या दोन्ही चळवळीच्या प्रभावातून, भारतीय राष्ट्रवादाची जडण, घडण होत गेली. राजा राममोहनरॉय, दयानंद सरस्वती, न्यायामूर्ती रानडे, लोकमान्य टिळक अशा अनेक विचारवंतांचे भारतीय राष्ट्रवादाचा आशय विकसित करण्यामध्ये योगदान आहे. परंतु भारतीय राष्ट्रवादाची पाया भरणी करण्यामध्ये स्वामी विवेकानंदांची प्रमुख भूमिका आहे.

स्वामी विवेकानंदांच्या मते धर्म ;त्मसपहपवदद्ध आपल्या राष्ट्रीय जीवनातील सर्वात महत्त्वाचा शक्ती प्रवाह आहे. त्यांचा राष्ट्रवाद हा धर्मावर व आध्यात्मावर आधारीत होता. त्यांचा राष्ट्रवाद हा हिंदू राष्ट्रवाद आहे. भारतीय राष्ट्रवादाचा मार्ग आध्यात्मिक विचारांतून जातो असे म्हणतात. भारतीय लोकांचे जिवन प्रथम आध्यात्मिक करावे व नंतर राष्ट्रवादाचे संगोपन करावे अशी विवेकानंदांची धारणा होती. भगवे वंस्त्र परिधान केलेले संन्यासी असूनही देशाच्या स्वातंत्र

2022 10

मानवी विकासात्मक अवस्थेनुसार दैनंदिन जीवनात आहार शास्त्राचे महत्त्व

प्रा. प्राची बा. भांबुरकर

मानवी विकासात्मक अवस्थेनुसार दैनंदिन जीवनात आहार शास्त्राचे महत्त्व

संपादक
प्रा. प्राची बा. भाबुरकर

Lulu Publication
April - 2022

Price: 200/-

मानवी विकासात्मक अवस्थेनुसार दैनंदिन जीवनात आहार शास्त्राचे महत्त्व

प्रा. प्राची बा. भांबुरकर

© 2022 by Author

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without prior permission of the author. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-4357-7554-1

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

अनुक्रमणिका

प्रकरण	विषय	पृष्ठ क्रमांक
१	गर्भावस्था आणि आहार **प्रा. प्राची बा. भांबुरकर**	१ ते १४
२	स्तनपान अवस्थेतील मातेसाठी आहार आयोजन **प्रो. डॉ. सुनिता श्रीकृष्ण बाळापुरे**	१५ ते २०
३	शैशवावस्था (आहार आरोग्य कपडे झोप आणि सवयी) **प्रा डॉ स्वाती एस.वैद्य**	२१ ते ३१
४	पूर्व बाल्यावस्थेतील वैकासिक कार्यात आहाराचे महत्व **प्रा. डॉ. किरण आर. बेलुरकर**	३२ ते ४४
५	उत्तर बाल्यावस्था आणि समतोल आहार **प्रा.डॉ. स्वप्ना एस देशमुख**	४५ ते ५३
६	पौगंडावस्थेत आहाराचे महत्व **प्रा.डॉ. मंजिरी चेपे**	५४ ते ६५
७	किशोरावस्थेतील मुली व त्यांच्या आहाराचा त्यांच्या आरोग्यावर होणारा परिणाम **प्रा.डॉ. दयाश्री वि. कोकाटे**	६६ ते ७९
८	तरुणावस्था आणि आहाराचे महत्व **प्रा.डॉ. नीता गिरी**	८० ते ८४
९	प्रौढावस्थेतील आहार **डॉ. सारीका एन् दांडगे (बोदडे)**	८५ ते ९४
१०	वृध्दावस्था आणि आहार **डॉ. सुवर्णा विष्णु तायडे**	९५ ते ९९

प्रकरण – ४
पूर्व बाल्यावस्थेतील वैकासिक कार्यात आहाराचे महत्त्व

प्रा. डॉ. किरण आर. बेलुरकर
महात्मा ज्योतिबा फुले महाविद्यालय,
भातकुली, जि.अमरावती.

पूर्व बाल्यावस्था म्हणजे 3 ते 6 वर्षाचा काळ होय. पूर्व बाल्यावस्थेला शालापूर्व अवस्था असे देखील म्हटले जाते. शालेय शिक्षणाच्या पूर्व तयारीचे हे वय असते. या काळात शिशू बालकमंदिरात किंवा शिशुविहारात जातो. या वयात परावलंबन जावून बालक बराच स्वावलंबी झालेला असतो. हा काळ सर्वांगीण विकासाच्या दृष्टिने अतिशय महत्त्वाचा मानला जातो.

पूर्वबाल्यावस्थेचा काळ वैशिष्ट्यपूर्ण असतो. पालकांना हे वय समस्यांचे तर शिक्षण तज्ज्ञांना ते शालेय पूर्व तयारीचे वाटते. तर मानसशास्त्रज्ञांना ते जिज्ञासेचे वाटते. या अवस्थेत मुले, बालक, मंदिरात जाऊ लागतात. पण खऱ्या अर्थाने त्या शाळा नसतात. त्यामुळे शाळेची बंधने किंवा जबाबदाऱ्या नसतात. या अवस्थेला टोळीपूर्व अवस्था असेही म्हटले जाते. या अवस्थेत मुलांच्या वर्तनसमस्या वाढू लागतात. आईवडिलांना कोणत्याही गोष्टीकरिता नकार देण्याची वृत्ती असते. त्यांचे स्वतरूचे एक स्वतंत्र व्यक्तीमत्त्व आकार घेत असते. त्यांना बऱ्याच गोष्टी स्वतरू करायच्या असतात. परंतु त्यांना ते जमत नाही. म्हणून मुले चिडतात. आईवडिलांनी शिस्त लावण्याचा प्रयत्न केला तर ते आकांडतांडव करतात. अवास्तव भिती वाटायला लागते. अतिशय राग येतो. हा राग ते लाथा मारणे, हातातील वस्तू फेकणे, ओरडणे, जमिनीवर लोळणे इत्यादी गोष्टींमधून व्यक्त करतात. त्यांचे वर्तन आत्मकेंद्री व भावनात्मक असते. या वयात त्यांना सतत नवनवीन

2021 11 80

Gender Issues in Indian Writing in English

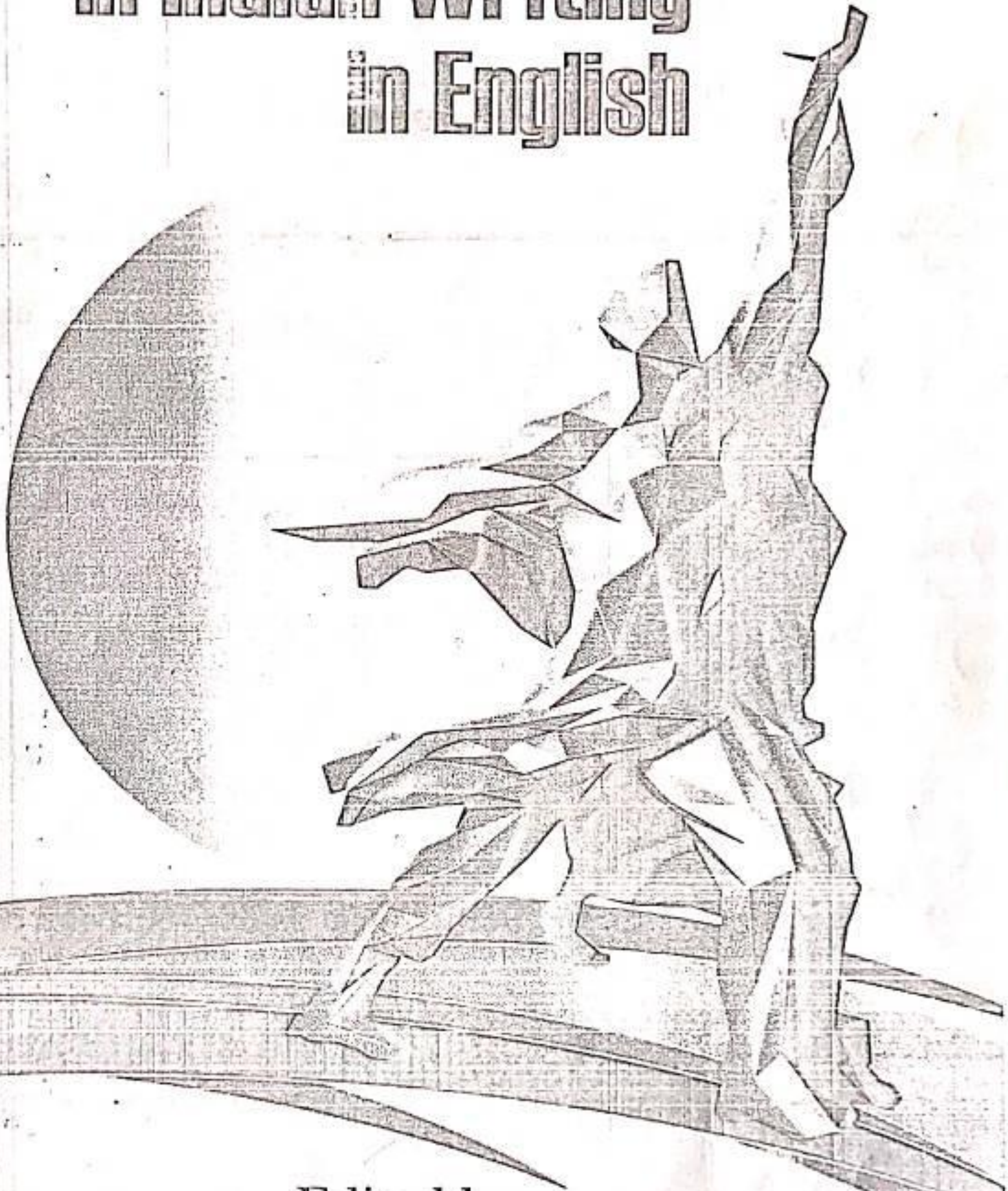

Edited by

Dr. Amar Nath Prasad

81

Published by
© Vidhan Publishing Company
Nalanda Colony, Bhimtekadi area,
Amravati. 444 606
Mo. 9284733513
Email : vidhanpublishing@gmail.com

Gender Issues in Indian Writing in English

First Edition
September 2021

ISBN -
978-81-950858-1-1

Price :
Rs. : 750

Printer and Typist
Atharv Graphics
Amravati, Maharashtra

Cover Design
Prof. Manish Chopde
Amravati

Disclaimer
Concerned authors are solely responsible for their views, opinions, policies, copyright infringement, legal action, penalty or loss of any kind regarding their articles. Neither the publisher nor the editors will be responsible for any penalty or loss of any kind if claimed in future. Contributing authors have no right to demand any royalty amount for their articles.

5

Depiction of Marital Relationship in Nayantara Sahgal's *Storm in Chandigarh*

Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Archana M. Kulkarni

Since ancient times all human relations are based on differences in gender shifting in various cultures. The difference or the anti-social behaviour cannot harm another gender. It may continue the relations, but the real problem is in the psychological state of mind of men and women. Family and marriage are considered as the two pillars of any society and as such they are the two most important societal institutions.In India, marriage plays an important role. Indian society is patriarchal and traditionally it offers marriage as a destiny to women. Wives give more importance to their duties and obligations regarding their husbands.Marriage for a man means enlargement and confirmation of his existence. He enjoys both the worlds: of home and of career.

Marriage is considered to be the destiny of woman irrespective of the fact whether she is happily married or is miserable due to constant oppression by man in the patriarchal set-up. According to Manu, when we are born, our father looks after us, later brother shares this responsibility, then we have our life partners who

control our married life, lastly the son enters the bandwagon in our old age. Lives of women in our country are controlled by the men in their lives. In married life most of women's sufferings are because of their unequal status in the marital relationship. This inequality evokes their feminine sensibility and ultimately results in marital disagreements.

The basis for a happy and harmonious marriage is the feeling of sharing, equality and true partnership. But in the patriarchal division of values equality is not possible because all the superior and positive qualities are attributed to men and the qualities associated with women are considered to be inferior.

In Indian English fiction, many women novelists like Kamala Markandaya, Ruth Prawer Jhabvala, Nayantara Sahgal, Shashi Deshpande, Arundhati Roy, Shobha De, Bharati Mukherjee, Anita Desai, Jhumpa Lahiri, Manju Kapur, Gita Mehta, and Rama Mehta show the oppression and the pathetic plight focusing on the social, political and psychological struggles that Indian women face.Nayantara is one of the most prolific novelists amongst these modern Indian women novelists, and holds her unique identity in Indian Writing in English. She is the daughter of Mrs. Vijayalaxmi Pandit and the niece of our first Prime Minister Pandit Jawaharlal Nehru.

A prominent theme of Nayantara Sahgal's fiction is man-woman relationship. Being a woman novelist she brought forth a feminist perspective also. Nearly all the Indian English women novelists from Anita Desai to Shashi Deshpande have done so. What makes Nayantara Sahgal's voice more strident is her unhappy experiences of her married life. The typical male chauvinism that she encountered there as well as the gross injustice to women in social life that she observed made her voice loud in protest against exploitation of women. This is effectively presented in her novels. She, however, is too mature a novelist to present a black and white picture of the women questions in her novels. As Manmohan Bhatnagar opines:

> "Personal agonies and traumas are reflected in the novels of Sahgal and disharmony and dissolution of marriage

Indian Agriculture & New Agriculture Acts

Volume I

In Collaboration with

Phulsing Naik Mahavidyalaya,
Pusad Dist.-Yavatmal

Jagadamba Mahavidyalaya
Achalpur Dist.- Amravati

B. S. Patil Mahavidyalaya,
Partwada Dist.- Amravati

Arts, Com. & Sci. College,
Maregaon Dist. Yavatmal

Shri V.N. Arts &
A.N.Comm. College,
Mangrulpir Dist.-Washim

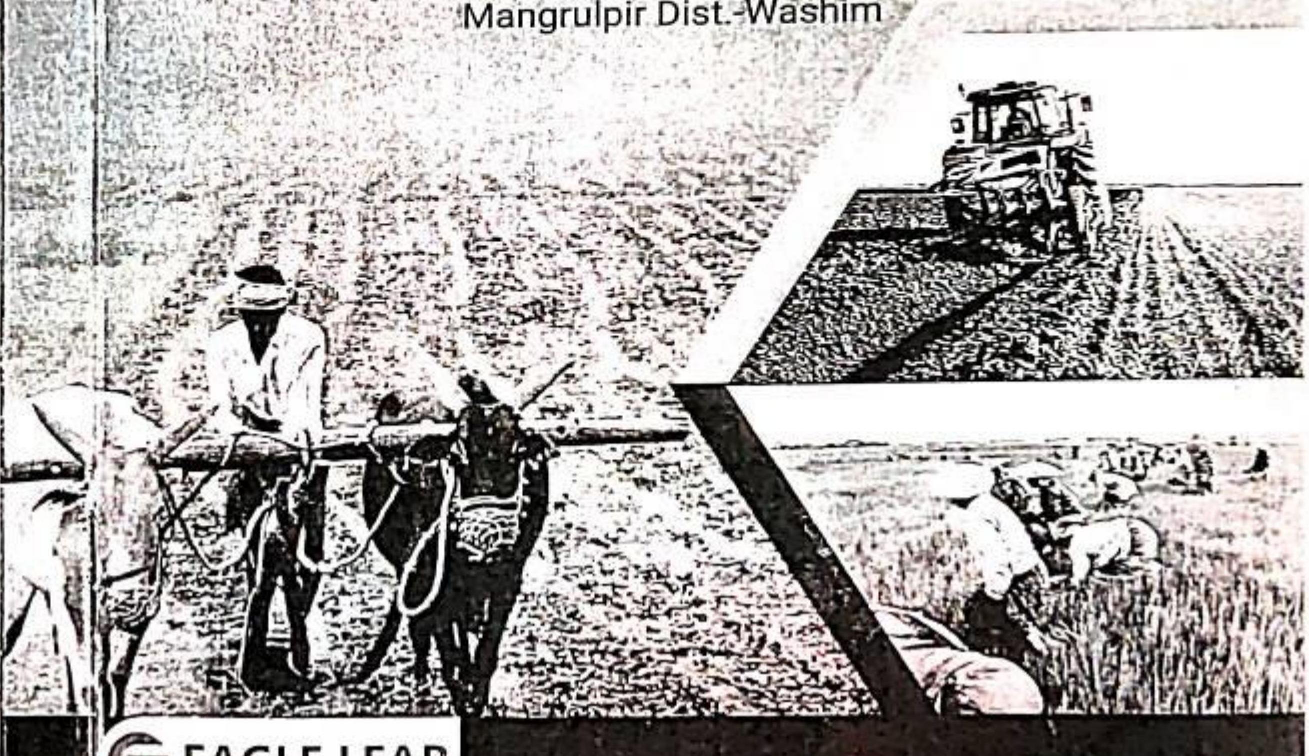

EAGLE LEAP

Publishing Year : Sept. 2021

EAGLE LEAP

PRINTING & PUBLISH

EAGLE LEAP PRINTER'S AND PUBLISHER PVT. LTD.

Office No. 28, Vishal residency,
Kasarwadi Pune - 411034
Contact : **7083766990 / 8600071634**
Email : eagleleap.pp@mail.com

Publisher

Eagle Leap Printers & Publisher Pvt.ltd

ISBN : 978-81-951599-7-0

PUBLISHING DATE : 30/09/2021

ISBN 978-81-951599-7-0

9 788195 159970

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form on by an electronic or mechanical means, including information storage and retrieval systems, without permission in writing from the publisher, except by a reviewer who may quote brief passages in a review.

15.	Mr. Bhushan Shrirampant Mangate	Performance Of Agricultural Finance In India	104
16.	Ms. Vidula Ramchandra Katkamwar	Indian Agriculture And Labour	112
17.	Ms. Komal Ashok Gupta	Indian Agriculture And Financial Institution	126
18.	Miss. Gayatri Sureshrao Chawale	The Contract Farming and New Agriculture Acts	134
19.	Dr. Anil P. Mude	Agriculture Finance & Agriculture Insurance	142
20.	Dr. Bhaskar B. Padhen	New Agriculture Act And One Nation One Market	149
21.	Dr. Balkrushna S. Ingle	New Agriculture Policy	156
22.	Dr. Vinayak Revji Gandal	Problems And Prospectus Of Potato Contract Farming In Pune District Of Maharashtra	161
23.	Dr. Kawade V .p & K. Pratish,	A Overveiw New Agriculture Policy	167
24.	Dr. Manoj Pimple	Indian Agriculture: Performance And challenges	174
25.	Dr. Anand P. Wadwale	Recent Agriculture Development And Its Issue	182
26.	Mr. Deepak D. Nilawar	Indian Agriculture And Financial Support System In India	190
27.	Dr. Sanjay D. Beley	Impact Of Covid 19 On Agricultural Sector	197
28.	Dr. V. W. Jaswante	Effect Of Covid-19 Lockdown On Indian Agriculture Sector	203
29.	डॉ. सुनील वोरचाटे	भारतीय आर्थिक सुधारणा व कृषी क्षेत्र - एक दृष्टी	212

24

INDIAN AGRICULTURE : PERFORMANCE AND CHALLENGES

Author

Dr. Manoj Manikrao Pimple
Department of Commerce & management,
Mahatma Jyotiba Fule Commerce, Science
& V. Raut Arts College, Bhatkuli, Dist- Amravati.
E-mail : pimplemanoj9@gmail.com Mob NO: 9421819266

Introduction

Agriculture plays a vital role in India's economy. Over 58 :ent of the rural households depend on agriculture as their principal ıs of livelihood. As per the 2nd advised estimates by the Central stics Office (CSO), the share of agriculture and allied sectors (including :ulture, livestock, forestry and fishery) is estimated to be 17.3 per cent of ;ross Value Added (GVA) during 2016-17 at 2011-12 prices.

The Indian food industry is poised for huge growth, :asing its contribution to world food trade every year due to its immense nti[illegible] for value addition, particularly within the food processing stry. The Indian food and grocery market is the world's sixth largest, retail contributing 70 per cent of the sales. The Indian food processing stry accounts for 32 per cent of the country's total food market, one of argest industries in India and is ranked fifth in terms of production, umption, export and expected growth. It contributes around 8.80 and per cent of Gross Value Added (GVA) in Manufacturing and culture respectively, 13 per cent of India's exports and six per cent of industrial investment.

;tructure and Structural Transformation of Indian Agriculture

The agriculture sector in India has undergone significant :tural changes in the form of decrease in share of GDP from 30 percent)90-91 to 14.5 percent in 2010-11 indicating a shift from the traditional rian economy towards a service dominated one. This decrease in :ulture's contribution to GDP has not been accompanied by a matching ıction in the share of agriculture in employment. About 52% of the total

Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2020-2021

Sl. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Year of publication	ISBN number of the proceeding	Name of the publisher
1	Dr. M. K. Fule	Socio-Poetical aspect and hunger theme in the novel of bhabani Bhattacharya		2021	978-93-91119-47-8	VANYA PUBLICATION KANPUR
2	Dr. M. K. Fule	Feminine sensibility and marital discord in the novels nayantarasalvagal and doriolessing	-	2021	978-93-90052-34-9	VANYA PUBLICATION KANPUR
3	Dr. M. K. Fule	Abjection of humanism in the novel of Dr. Robin Cook	-	2021	978-93-90052-34-9	VANYA PUBLICATION KANPUR
4	Dr. M. K. Fule	Impact of tradition on Indian mind set in the novel truth parwerzhagvala		2020	978-93-90052-23-3	VANYA PUBLICATION KANPUR
5	Dr. V. R. Narkhedkar and Dr. S. P. Kalbende	Effects of COVID-19 on Current Education System in India / The Consequences of COVID-19 Pandemic on Indian Education and The Way Forward	The Consequences of Covid-19 Pandemic on Indian Education and The Way Forward	2020	978-81-926-813-99	Om Sai Publishers and Distributers, Akola (MS).
6	Dr. V. R. Narkhedkar	Current Updates in Life Sciences	Indirect Androgenesis and Development of Haploids in Catharanthusroseus (L.) G. DON.	2020	978-81-923-621-82	Pandit Jawaharlal Nehru Study Center, Akola (MS).

7	Dr. A. U.Ghaware	Current Updates in Life Sciences	QUANTITATIVE DISTRIBUTION OF BACTERIA ASSOCIATED WITH FRESHWATER CRAB PARATELPHUSA JACQUEMONTII (RATHBUN) FROM NAL-DAMAYANTI SAGAR DAM TQ. MORSHI DIST. AMRAVATI (MS) INDIA	2020	978-81-923621-82	Pandit Jawaharlal Nehru Study Center,Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India
8	Mr. S. S Wankhade	Currents Updates in Life Sciences	Allelic Frequency of ABO Blood groups in Endogamouus groups of Amarvati Region.	2020	978-81-923621-82	Pandit Jawaharlal nehru study center, Shri. Shivaji Arts Commerce and Science College Akola.
9	Dr. S. V. Tayade	VaivahikVaKautumbikJivan : ParinamKarnareGhatak		2020	978-93-89478-53-2	Adharpublication Amaravti.
10	Dr. Kiran R. Belurkar	Mahilanchiparivarshilbhumika	Korona (covid-19) SankatKalatilRajkiymahilanchaSahabhag	2021	978-1-6-780-4773-3	Lulu publication 3101Hills borough st,raleigh,no27607,uinteed state http://www.lbp.word
11	Narkhedkar V.R.	Agriculture Sciences: Research and Review	An Optimistic Utilization of Pollen as a Pollution Bioindicator	2021	978-93-91768-12-6	Bhumi Publishing, Kolhapur
12	Dr. N. P. Deshmukh	BhartachyaJadanGhadanitMahilancheYogadan	BhartachyaJadanGhadanitItihasatswatantraladyatilkrantikarimahilancheYogadan	2021	978-81-951551-56	Adhar publication New Hanuman Nagar, Amravati.

2021 13

Socio-Political Aspect and Hunger Theme in the Novels of Bhabani Bhattacharya

Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Swati D. Chaudhari

ISBN : 978-93-91119-47-8
Price : 1150/- (One thousand one hundred fifty)

79

Socio-Political Aspect and Hunger Theme in the Novels of Bhabani Bhattacharya

Writer :
Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Swati D. Chaudhari

© Reserved

First Published : 2021

Typesetting :
Rudra Graphics

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by
VANYA PUBLICATIONS
Awas Vikas, Hanspuram,
Naubasta, Kanpur-208021
Mob. : 09450889601, 07309038401
Email - vanyapublicationskanpur@gmail.com
info@vanyapublications.com
Website : vanyapublications.com

PRINTED IN INDIA

Printed at Sarthak Printers, Kanpur.

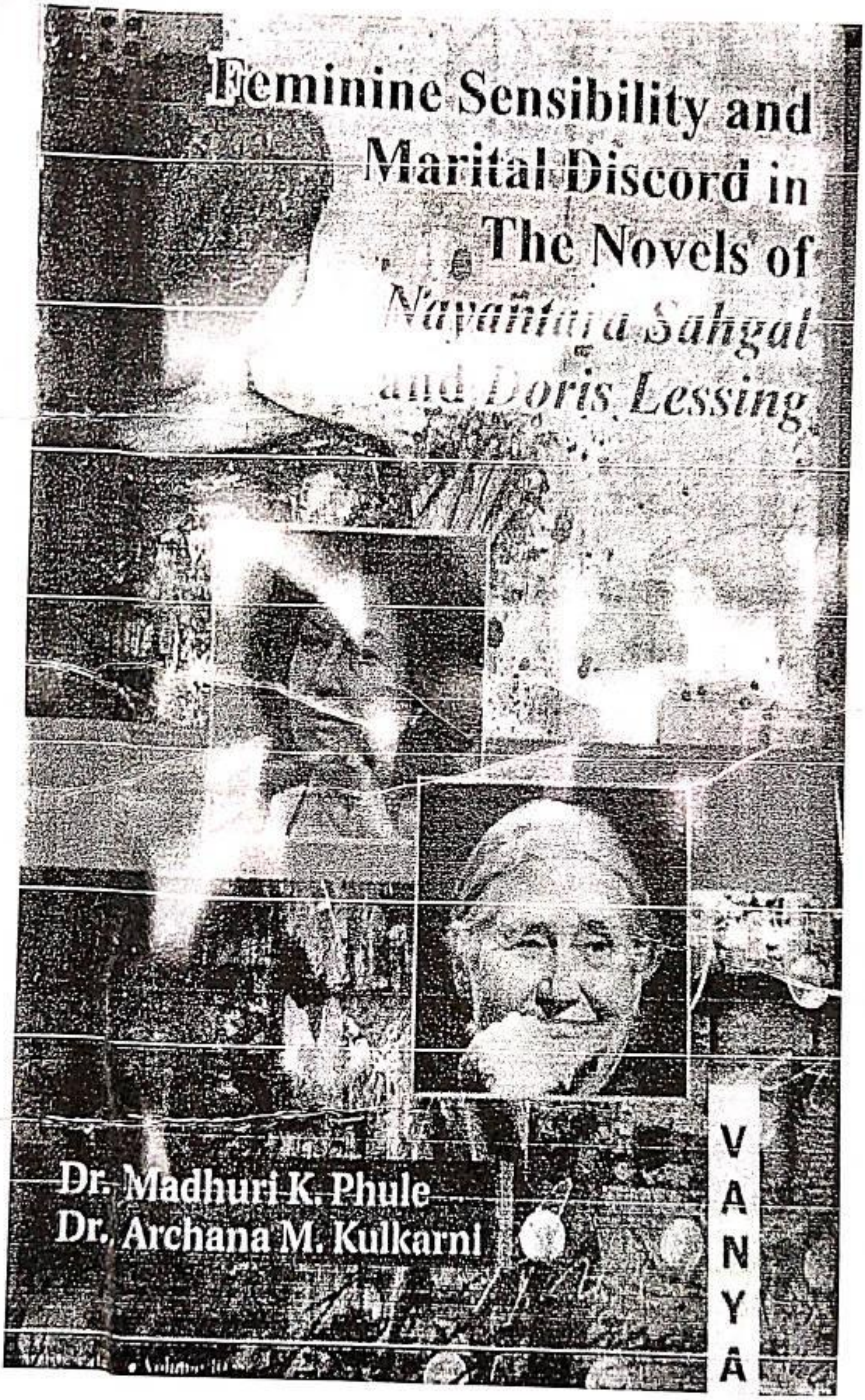
Feminine Sensibility and Marital Discord in The Novels of Nayantara Sahgal and Doris Lessing
Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Archana M. Kulkarni
VANYA

ISBN : 978-93-90052-34-9
Price : 1100.00 (One Thousand One Hundred Only)

75

Feminine Sensibility and Marital Discord in The Novels of *Nayantara Sahgal* and *Doris Lessing*

Writer :
Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Archana M. Kulkarni

© Reserved

First Published : 2021

Typesetting :
Rudra Graphics

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by
VANYA PUBLICATIONS
Awas Vikas, Hanspuram,
Naubasta, Kanpur-208021
Mob. : 09450889601, 07309038401
Email - vanyapublicationskanpur@gmail.com
info@vanyapublications.com
Website : vanyapublications.com

PRINTED IN INDIA

Printed at Sarthak Printers, Kanpur.

2021 15

76

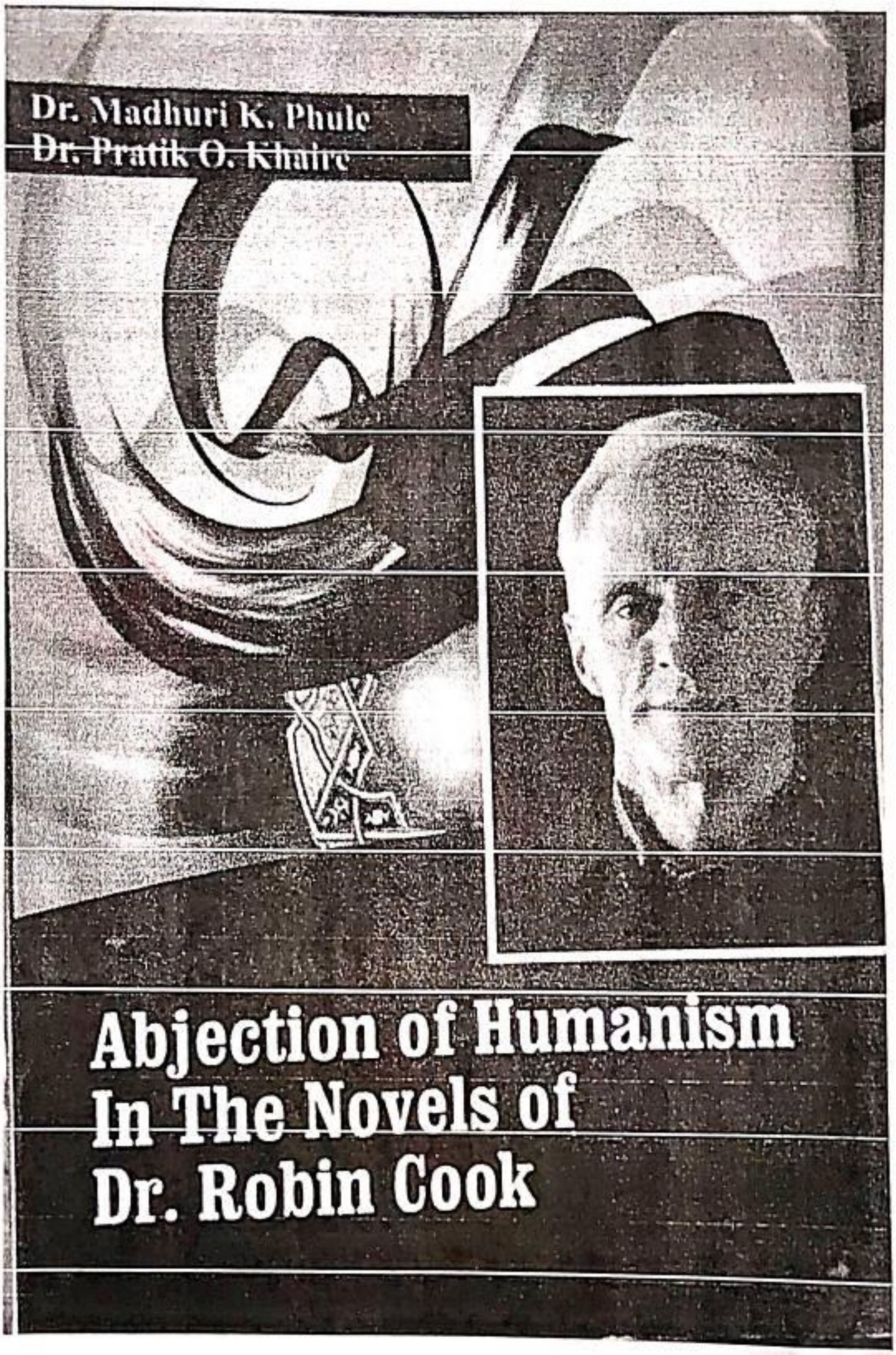

Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Pratik O. Khaire
Abjection of Humanism In The Novels of Dr. Robin Cook

Price : One thousand fifty Only. (1050/-) 77

ABJECTION OF HUMANISM IN THE NOVELS OF DR. ROBIN COOK

Writer :

Dr. Madhuri K. Phule
Dr. Pratik O. Khaire

© Reserved

First Published : 2021

Typesetting :

Rudra Graphics

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by

VANYA PUBLICATIONS

Awas Vikas, Hanspuram,
Naubasta, Kanpur-208021
Mob. : 09450889601, 07309038401
Email - vanyapublicationskanpur@gmail.com
info@vanyapublications.com
Website : vanyapublications.com

PRINTED IN INDIA

Printed at Sarthak Printers, Kanpur.

Impact of Tradition On Indian Mind-Set in The Novels of

Ruth Prawer Jhabvala

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publisher]

124

Impact of Tradition On Indian Mind-Set in the Novels of Ruth Prawer Jhabvala

© Writer : Dr. Madhuri K. Phule, Dr. Poonam Pinjarkar

First Published : 2020

ISBN : 978-93-90052-23-3

Price : 900.00 (Nine Hundred Only)

Cover Design :
Arun Shukla, Kanpur-21

Composed by :
Rudra Graphics, Kanpur-21

Printed by :
Sarthak Press, Kanpur-21

Published By :
VANYA PUBLICATIONS
Awas Vikas, Hanspuram,
Naubasta, Kanpur-208021
Mob. : 09450889601, 07309038401
Email - vanyapublicationskanpur@gmail.com
info@vanyapublications.com
Website : vanyapublications.com

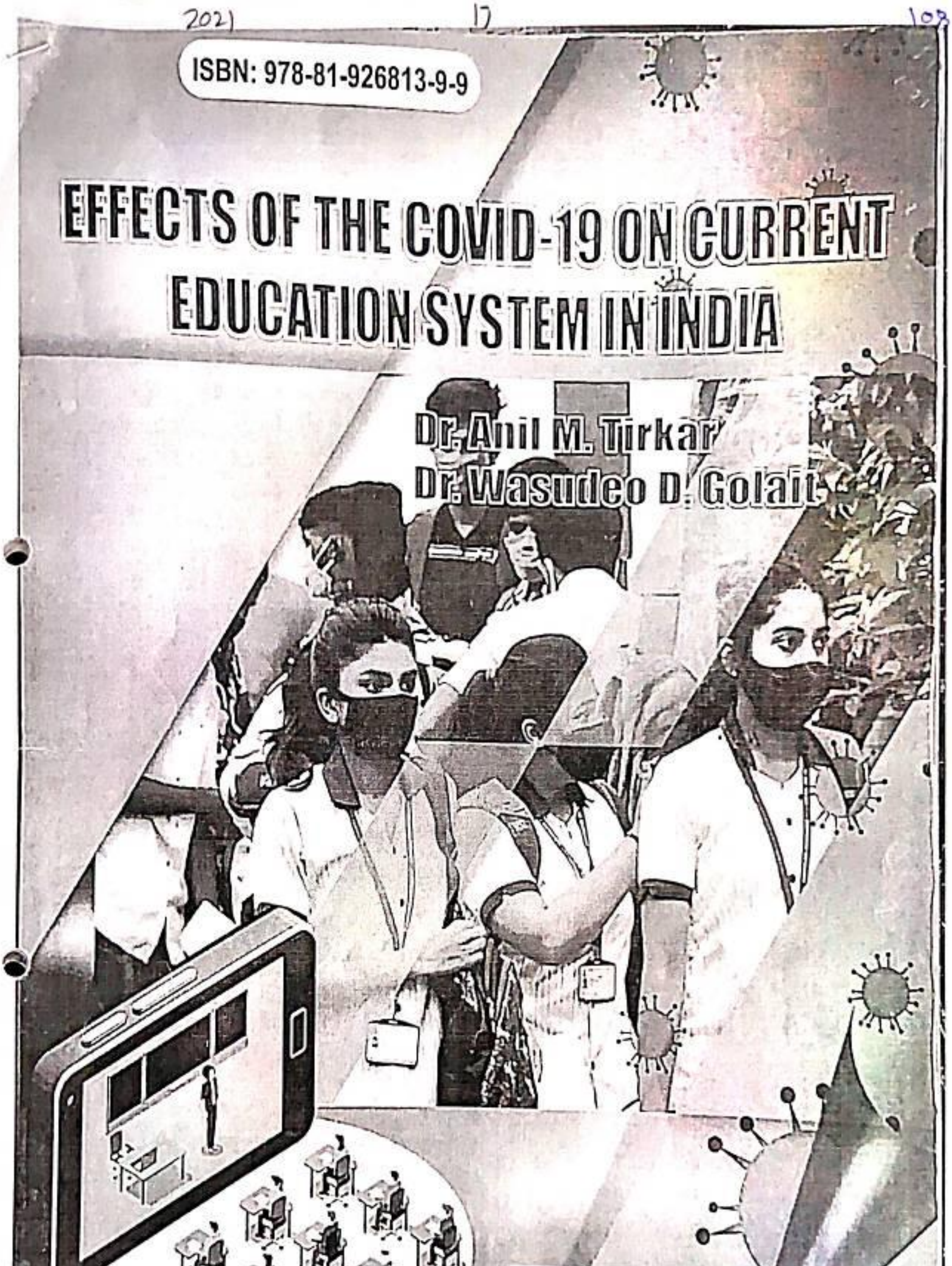

Scanned with CamScanner

109

EFFECTS OF THE COVID-19 ON CURRENT EDUCATION SYSTEM IN INDIA

- © Dr. Anil M. Tirkar
- © Dr. Wasudeo D. Golait

The text of this publication, or any part there should not be reproduced or transmitted in any form or stored in any retrieval system, or translated in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying and/or otherwise without the prior written permission of the Author and Publishers with the rights are reserved.

ISBN: 978-81-926813-9-9

Printed and Published By:

Shri Ganesh Raut
Plot No. 29 Behind T.B. Ward,
Indira Nagar, Nagpur 440003,
Ph.9923693506,
E-mail- ospdnagpur@yahoo.com

Sales Office :

OM SAI PUBLISHER & DISTRIBUTORS
29, Indira Nagar,
Behind T.B. Ward,
Nagpur 440003,
Ph.9923693506

Type Setter :

Akshara Computer Works
Nagpur. Ph.: 7028020478

Scanned with CamScanner

21.	Effect Of Covid-19 On Education	Ku. Rinku V. Rukke	112-114
22.	Effects Of Covid-19 On Education situation In India	Dr. Wasudeo D. Golait	115-120
23.	Effects Of Covid-19 And Lockdown On Tribal Education In India	Ishtiaq Ahmed	121-125
24.	Effects Of The Covid- 19 On Current Education System In India	Dr. Rajesh M. Deshmukh	126-131
25.	Impact Of Covid-19 On Indian Education System: An Analysis	Mrs. Bhagyashri Dhumale	132-138
26.	Covid 19 Effects On Education	Dr. Vijay B. Pande	139-141
27.	Impact Of Covid-19 On The Education System In India	Dr. M. Mahalakshmi	142-147
28.	Impact Of Covid-19 On Indian Education System	Dr. Sachin Kadu	148-153
29.	Effects Of The Covid – 19 On Current Education System In India	Dr. Jyoti H. Lahoti	154-160
30.	Study The Impact Of Pandemic Covid-19 On Education.	Prof. Rahul G. Mahure	161-165
31.	The Consequences Of Covid-19 Pandemic On Indian Education And The Way Forward	Vivek R. Narkhedkar Swapna P. Kalbende	166-174
32.	Covid-19 And Higher Education In India: Challenges And Opportunities	Mr. Nishigandh Satav	175-182

Scanned with CamScanner

2021 18

112

ISBN - 9788192362182

Current Updates in Life Sciences

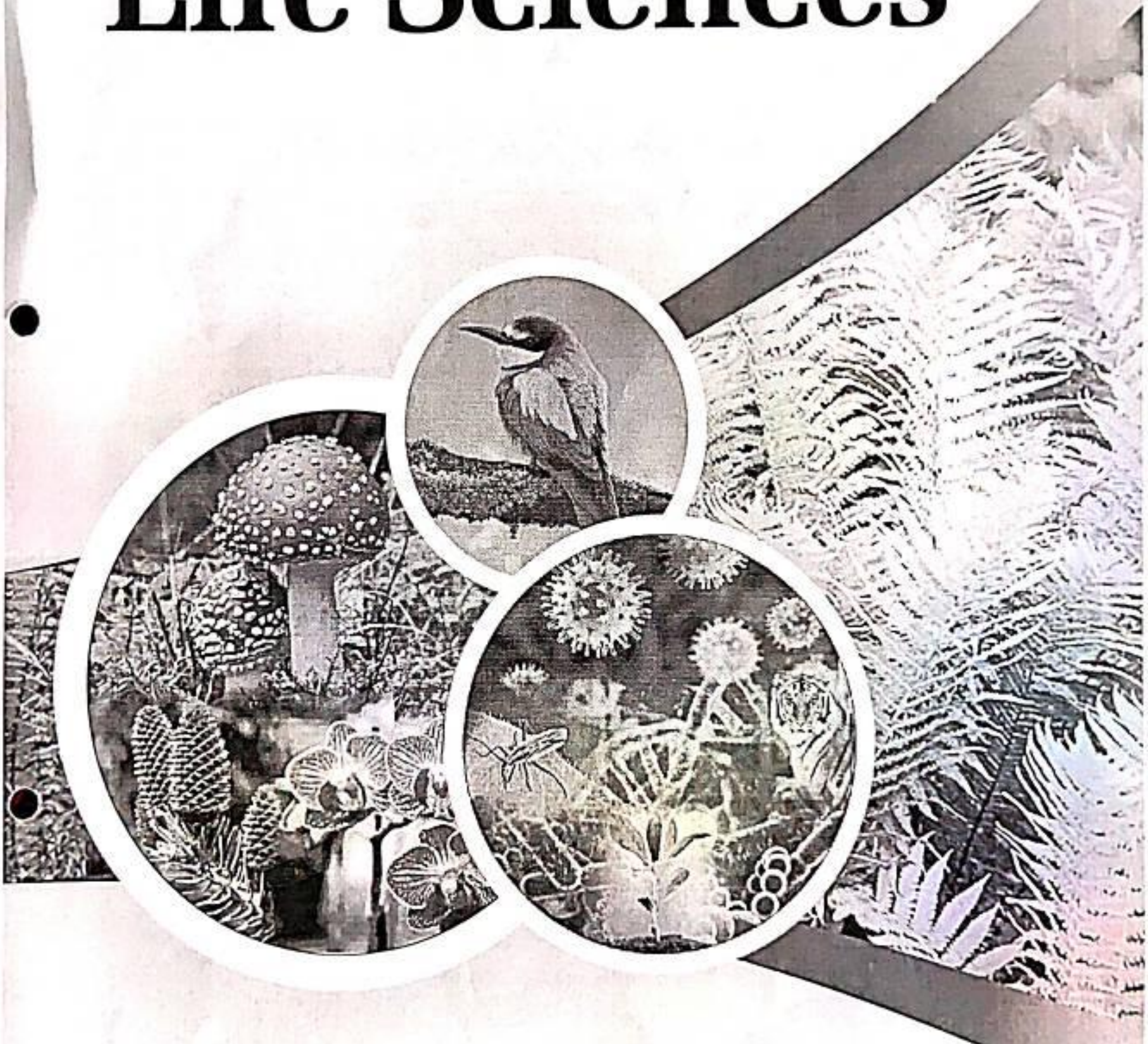

Chief Editors

Dr. Mrs. P. P. Umale
Professor & Head, Dept. of Botany,
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

Dr. D. K. Koche
Professor, Department of Botany
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

Copyright@2020, Departments of Life Sciences,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India

Printed by:
Ganraya Graphis,
Mahsul Colony,
Cell: 98221 16819
Emai: ganrayaakl@gmail.com

All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval systems or transmitted in any form or by any means- electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the publisher.

Printed from the Camera ready copy provided by the editors.

ISBN: 978-81-923621-82

Published by:
Pandit Jawaharlal Nehru Study Center,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India
A National Publication

Printed in India

114

27	Pharmacognostic approach and response of *Artemesia pallens* wall to VAM and algal inoculations by root trainer technique	Pradhnya G. Khapekar	216
28	A note on biodiversity of weeds from Akola District	P. M. Khadse	222
29	Phytochemical analysis of aqueous extract of *Moringa oleifera* Lam. And *Ocimum sanctum* Linn.	Pranjali Deshattiwar, L. P. Dalal and Swati Kalode	225
30	Inventory of aquatic macrophytes in Kapsi lake, Kapsi Dist. Akola (MS) India.	P. J. Deshmukh	233
31	Effect of ethyl methyl sulphonate (EMS) on seed germination in *Dianthus caryophyllus* L. var. Chabaud	P. D. Deshmukh	240
32	Preliminary phytochemical screening of two plant species *Syzygium cumini* and *Nigella sativa*, traditionally used to treat diabetes	Mohd. Abuzar Mohsin Ahmad, P. Y. Anasane and S. B. Waghmare	251
33	Monitoring potentially important data of vegetation spot by using GIS and GPS technology as tool	Ranjan B. Kalbande	257
34	Diversity digitized - digital plant images as specimen by applying web technology	Ranjan B. Kalbande	261
35	Impact of nanoparticles and arbuscular mycorrhizal fungi on plants: a review	R. C. Maggirwar, S. P. Khodke and M. M. Malviya	267
36	Pharmacognosy, fluorescence study, phytochemistry and antioxidant activity of *Leucas stricta* Wall. Ex. Benth.	Rupali P. Shirsat	274
37	Diversity of some aquatic hyphomycetes from two water bodies of Nagpur District of Maharashtra, India	R. T. Jadhav and K. N. Borse	283
38	Study of mycoflora of indoor environment in selected schools of Akola city (MS) India	Rasika N. Patil	291
39	*Zingiber capitatum* roxb - a new report for Gondia District, (MS) India	Ravindra Zode, Walay Tagade and Mahesh Meshram	302
40	Conservation management of Karanja sohol black buck sanctuary (MS) India	P. B. Ingle, S. S. Rokade, M. V. Sawdekar and A. J. Sawant	308
41	Effect of phosphate sources on growth of *Alternaria rassicicola* causing *Alternaria* leaf spot of cabbage	S. G. Yadav	313
42	Embryological investigations in *Utricularia aurea* Lour (Lentibulariaceae)	S. P. Dakhore and N. M. Dongarwar	317
43	Studies on medicinal importance of crop weed plants of Akot Tahsil, Maharashtra, India	Santosh N. Patole	328
44	Investigation on pollen biology of *Adhatoda vasica* Nees.	Sneha W. Wagh and Prajakta N. Bathe	334
45	A new edible mushroom with a new hope	Somanjana Khatua and Krishnendu Acharya	344
46	Report of a new Achenal fruit from Deccan Intertrappean Beds of Central India	S. W. Dighe., P. S. Kokate and M. B. Bobade	354
47	Effect of humidity and average temperature on the occurrence of white rust in field under Vidarbha region	Sumit S. Choudhari and S. N. Malode	361
48	A petrified seed *Unicotyledospermum rodeii* gen. Et. Sp. Nov. from the Deccan Intertrappean Beds of Mohgaonkalan, M.P., India	S. V. Pundkar, P. S. Kokate, and K. M. Thorat	366
49	Antifungal activity of some Indian spices against pathogenic fungi	V. S. Patil and P. D. Landkar	374
50	Indirect androgenesis and development of haploids in *Catharanthus roseus* (L.) G. Don.	V. R. Narkhedkar, J. A. Tidke and N. J. Chikhale	383
51	Antibacterial activity of stem, leaf and flower extracts of *Eucalyptus* spp.	V. J. Parsodkar and V. W. Patil	398
52	Protein pattern of mucus gland and seminal vesicle in the Indian honeybee, *Apis cerana indica* (f.)	A. B. Sawarkar	404
53	Diversity and distribution of birds in different	A. J. Wanjari	412

115

INDIRECT ANDROGENESIS AND DEVELOPMENT OF HAPLOIDS IN *CATHARANTHUS ROSEUS* (L.) G. DON.

V. R. Narkhedkar[1], J. A. Tidke[2] and N. J. Chikhale[3]

[1] Department of Botany, Mahatma Jyotiba Fule Com., Sci. and Vitthalrao Raut Arts College, Bhatkuli, District Amravati (MS) India

[2] Lab. of Reproductive Biology of Angiosperms, Department of Botany, Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati (MS) India

[3] Shri Shivaji Agriculture College, Amravati (MS) India

Corresponding Author: viveknarkhedkar@rediffmail.com

ABSTRACT:

Haploid production technology has proven successful for homozygosity development. Double haploid production via androgenesis has shortened the breeding periods for fixing the agronomic traits. In androgenesis, culture either responds directly by microspore embryogenesis or by forming callus via repeated divisions of microspores. Such calli development is under the influence of various factors including microspore developmental stages, pre-treatment, growth regulators, nutrient media, etc. Later, the regenerants are screened for knowing the ploidy status.

In this investigation, economically and medicinally important plant *Catharanthus roseus* was tested for the androgenic potential. The androgenic responses of the isolated anthers were examined against the given sets of the pre-treatment and the variable concentrations of potent calli inducer i.e. 2,4-D. The induced calli and plant regenerants were subjected to the flow cytometry analysis for knowing the ploidy status. It was found that cold stress for 10 days at 8°C and culture on MS media in the complete dark was best suited for calli production. In another experimental set, growth regulators combination i.e. NAA=0.5mg/l, 2,4-D=7mg/l and BAP=1.5mg/l was found to be suitable for maximum calli production. The flow cytometric results of randomly selected calli revealed the variations in ploidy status. Whereas, ploidy status of all the leaflets of the plants regenerated showed haploid status.

Keywords: Haploid, androgenesis, *Catharanthus roseus*, pre-treatment, anther culture.

Introduction:

In androgenesis, the single celled microspore explores the totipotency to develop in a haploid plant. The developed plants may be derived via embryogenesis on microspore or by

2021 19 99

ISBN - 9788192362182

Current Updates in Life Sciences

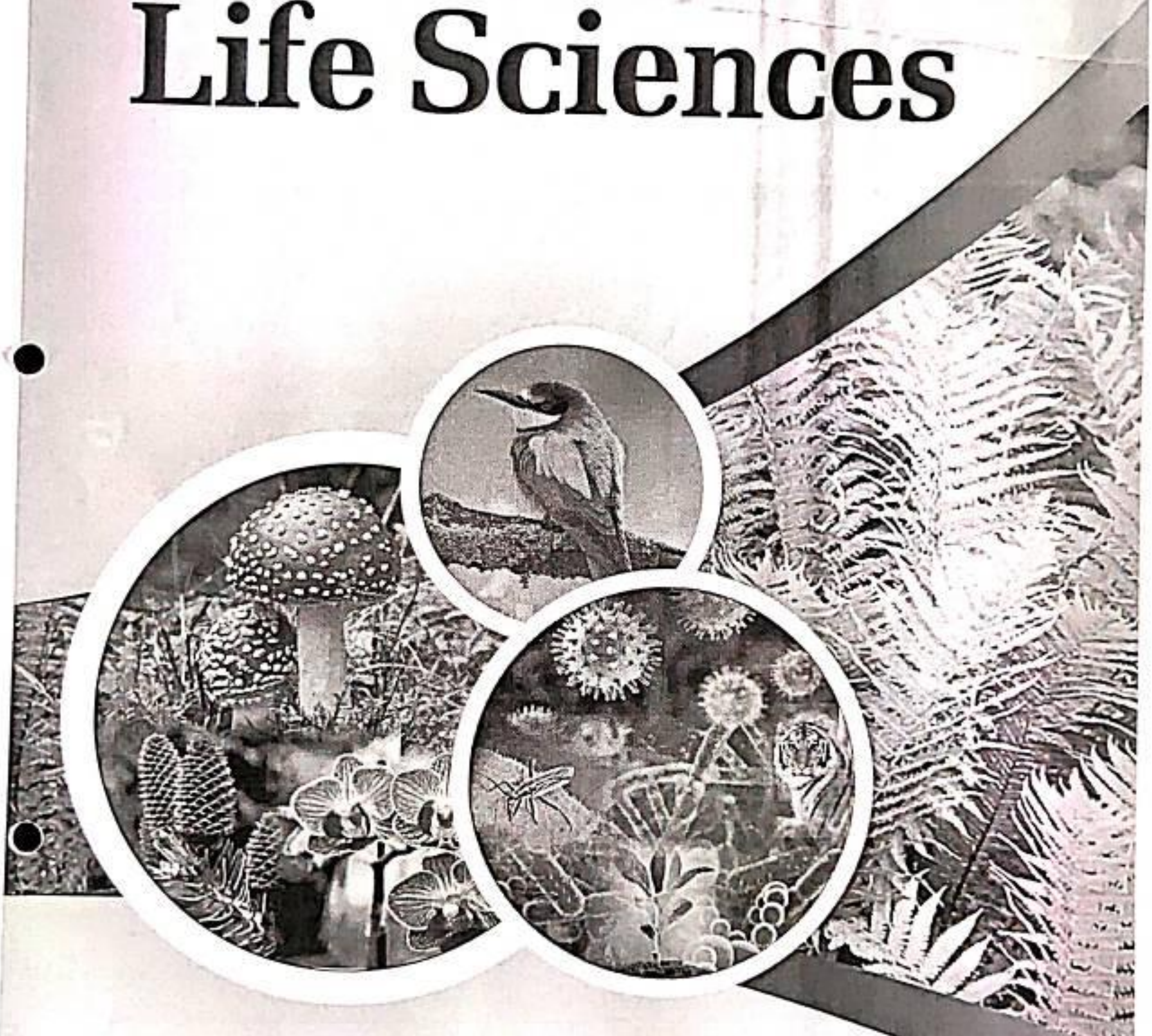

Chief Editors

Dr. Mrs. P. P. Umale
Professor & Head, Dept. of Botany,
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

Dr. D. K. Koche
Professor, Department of Botany
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

101

Copyright@2020, Departments of Life Sciences,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India

Printed by:
Ganraya Graphis,
Mahsul Colony,
Cell: 98221 16819
Emai: ganrayaakl@gmail.com

All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval systems or transmitted in any form or by any means- electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the publisher.

Printed from the Camera ready copy provided by the editors.

ISBN: 978-81-923621-82

Published by:
Pandit Jawaharlal Nehru Study Center,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India
A National Publication

Printed in India

102

	habitats of Pandharkawada Tahsil (MS), India		
54	Diversity of orb-weavers from Satpuda landscape	Anuradha Rajoria	421
55	Birds of Malrjura Nature Interpretation Centre Patur District Akola (MS) India	Amrita M. Shirbhate and Milind V. Shirbhate	429
56	Role of spiders for trapping harmful insect from traditional crop around farm field of Dharni Melghat region	R. B. Bahadure and P. M. Makode	434
57	Current status of family Mastacembelidae in Akola District (MS) India	P. S. Dhabe	439
58	Quantitative distribution of bacteria associated with freshwater crab *paratelphusa jacquemontii* (Rathbun) from Nal-Damayanti Sagar Dam Tq. Morshi Dist. Amravati (MS) India	A. U. Ghaware and R.G. Jadhao	442
59	An intramural study of airborne fungal spores in laboratories of Govt. Institute of forensic science, Nagpur	Bhupali Bhusari, Archana Mahakalkar and Hemant Sapkal	447
60	Effect of Cypermethrin on heartbeat of *Periplaneta americana*	J. V. Pawara	457
61	Diversity of Gekkonidae species (wall lizards) in Buldhana region (MS) India	V. R. Kakde and A. C. Thakur	462
62	Morphometric and qualitative analysis of Rotifer in upper Morna reservoir, Medshi, Dist-Washim, Maharashtra (India)	M. R. Solanke and D. S. Dabhade	464
63	Preliminary checklist of Damselflies and dragonflies (Insecta, Odonata) of Karanja Sohol Wildlife Sanctuary	Milind Shirbhate and Amrita Shirbhate	474
64	Migration: an environmental fascinating aspect of the birds life	Nilima M. Kankale	481
65	Cladoceran diversity in lentic ecosystem of Shivan reservoir with reference to physicochemical parameters	P. M. Makode and R. B. Bahadure	484
66	Histophysiological alterations caused due to intoxication of Atrazine herbicide in Wistar albino rats (Male).	P. M. Ramteke	496
67	Spider diversity in organic farming of Dr. Panjabrao Deshmukh Krishi Vidhyapith Campus Akola (MS) India	Prakash P. Ade	504
68	Physico-chemical parameter of kumbhar kini dam of yavatmal district (ms) india	Shubhangi B. Misal	520
69	Characterization of Exochelin an extracellular iron chelator Siderophore of *Pseudomonas stutzeri* of SGM 1 strain	S. D. Adole and S. M. Chavhan	530
70	A new gall midge (Cecidomyiidae: diptera) from Hingoli (MS)	S. S. Bhalerao	538
71	Effect of environment on the different developmental stages of common Mormon butterfly (Lepioptera: Papilionidae)	Dnyaneshwari M. Satarkar and Nisha V. Warade	542
72	A multifunctional biomaterial: Spider silk	A. S. Sawarkar	547
73	Habitat fragmentation and biodiversity	Sujata Kawade	543
74	Effect of double dose of Carp pituitary extract on the breeding performance of the Snakehead Uurrel, *Channa punctatus* (Bloch)	Tushar G. Deshmukh	562
75	Diversity of copepods in lentic ecosystem of Sonala Dam, Sonala, Dist. Washim, (MS) India	Ujwala P. Lande	568
76	Allelic frequency of abo and Rh d blood group among the population of endogamous group of Amravati District (MS) India	Sumit Wankhade and Santosh S. Pawar	574
77	Novel covid-19 disease, human health related complications and its prevention	A. S. Pethe	579
78	Lonar lake: Physicochemical qualities of water	A. L. Pawar and P. V. Gadakh	584
79	Application of ash as a natural fertilizer for plant growth	A. A. Balode, S. S. Bhutekar and H.V. Dhanokar	591
80	Probiotication of Papaya juice – an innovative	G. D. Surve, R. R. Pachori and	600

QUANTITATIVE DISTRIBUTION OF BACTERIA ASSOCIATED WITH FRESHWATER CRAB *PARATELPHUSA JACQUEMONTII* (RATHBUN) FROM NAL-DAMAYANTI SAGAR DAM TQ. MORSHI DIST. AMRAVATI (MS) INDIA

A. U. Ghaware[1] and R. G. Jadhao[2]
[1]Department of Zoology, Mahatma Fule Mahavidyala, Bhatkuli, Dist. Amravati (MS) India.
[2]P. G. Department of Zoology, Shri Shivaji Science College, Amravati (MS) India
Corresponding Authors Email: aghaware@gmail.com

ABSTRACT:

The aim of this study was to reveal quantitative distribution of bacteria associated with freshwater crab from Nal –Damyanti Sagar Dam of taluka Morshi Dist-Amravati is home to the freshwater crab *Paratelphusa jacquemontii*, which are consumed indiscriminately by inhabitants and tourists. Bulk of the crab meat is obtained by crabbing. A preliminary survey of bacteria associated with vulnerable morphological part of the crab species was carried out. Bacteria were isolated from body parts of crab. The edible crabs from sampled site were contaminated with bacteria species which were considered by Centre for Food Safety as hazardous to human health. Investigation on sample from other area would enhance regulation on aquaculture, handling, processing and consumption of freshwater crab.

Keywords: Pathogenic bacteria, Fresh water crab, *Paratelphusa jacquemontii.*

Introduction:

The fresh water crab *Paratelphusa jacquemontii* is found in large number at Nal-Damayanti Sagar Dam, Decline in the population of the crab species (Akpaniteaku, 2015) suggested investigation on other aspects of biology including the impact of bioaccumulation of essential and non essential elements in the environment (Akpaniteaku and Okoye, 2018;Akpaniteaku and Udeozor, 2018). Some parasites could devastate mud crab population in the wild if there was no action by researchers. But they have attracted less attention because of lack of the description of their infection as compared to other commercial exploited crustaceans and aquaculture species (Ihwan *et. al.*, 2015).

2021 20 90

ISBN - 9788192362182

Current Updates in Life Sciences

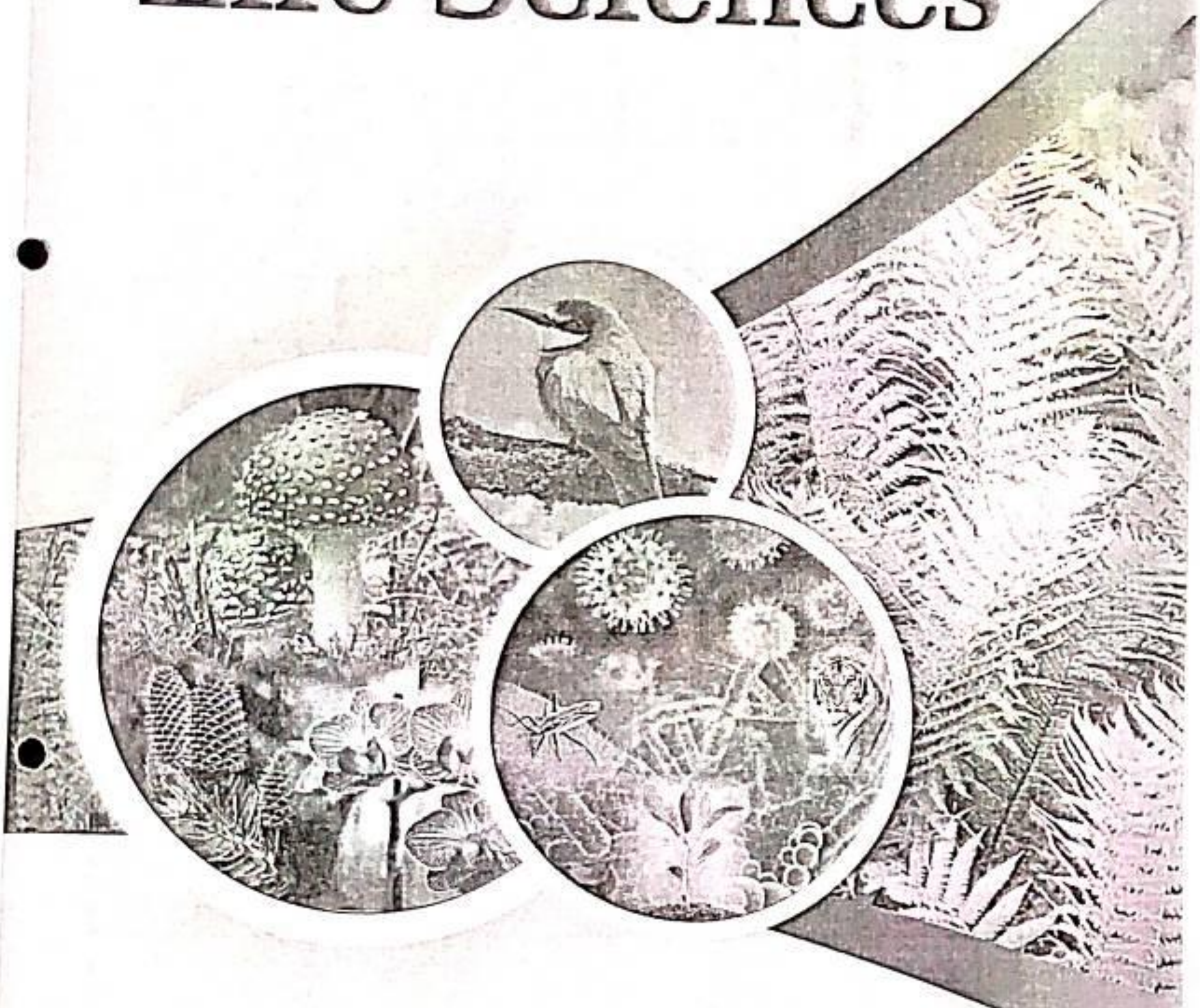

Chief Editors

Dr. Mrs. P. P. Umale
Professor & Head, Dept. of Botany,
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

Dr. D. K. Koche
Professor, Department of Botany
Shri Shivaji College of Arts,
Commerce & Science , Akola (M.S.)

92

Copyright@2020, Departments of Life Sciences,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India

Printed by:
Ganraya Graphis,
Mahsul Colony,
Cell: 98221 16819
Emai: ganrayaakl@gmail.com

All rights are reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval systems or transmitted in any form or by any means- electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the publisher.

Printed from the Camera ready copy provided by the editors.

ISBN: 978-81-923621-82

Published by:
Pandit Jawaharlal Nehru Study Center,
Shri Shivaji College of Arts, Commerce and Science, Akola (MS) India
A National Publication

Printed in India

97

	habitats of Pandharkawada Tahsil (MS), India		
54	Diversity of orb-weavers from Satpuda landscape	Anuradha Rajoria	421
55	Birds of Malrjura Nature Interpretation Centre Patur District Akola (MS) India	Amrita M. Shirbhate and Milind V. Shirbhate	429
56	Role of spiders for trapping harmful insect from traditional crop around farm field of Dharni Melghat region	R. B. Bahadure and P. M. Makode	434
57	Current status of family Mastacembelidae in Akola District (MS) India	P. S. Dhabe	439
58	Quantitative distribution of bacteria associated with freshwater crab *paratelphusa jacquemontli* (Rathbun) from Nal-Damayanti Sagar Dam Tq. Morshi Dist. Amravati (MS) India	A. U. Ghaware and R.G. Jadhao	442
59	An intramural study of airborne fungal spores in laboratories of Govt. Institute of forensic science, Nagpur	Bhupali Bhusari, Archana Mahakalkar and Hemant Sapkal	447
60	Effect of Cypermethrin on heartbeat of *Periplaneta americana*	J. V. Pawara	457
61	Diversity of Gekkonidae species (wall lizards) in Buldhana region (MS) India	V. R. Kakde and A. C. Thakur	462
62	Morphometric and qualitative analysis of Rotifer in upper Morna reservoir, Medshi, Dist-Washim, Maharashtra (India)	M. R. Solanke and D. S. Dabhade	464
63	Preliminary checklist of Damselflies and dragonflies (Insecta, Odonata) of Karanja Sohol Wildlife Sanctuary	Milind Shirbhate and Amrita Shirbhate	474
64	Migration: an environmental fascinating aspect of the birds life	Nilima M. Kankale	481
65	Cladoceran diversity in lentic ecosystem of Shivan reservoir with reference to physicochemical parameters	P. M. Makode and R. B. Bahadure	484
66	Histophysiological alterations caused due to intoxication of Atrazine herbicide in Wistar albino rats (Male).	P. M. Ramteke	496
67	Spider diversity in organic farming of Dr. Panjabrao Deshmukh Krishi Vidhyapith Campus Akola (MS) India	Prakash P. Ade	504
68	Physico-chemical parameter of kumbhar kini dam of yavatmal district (ms) india	Shubhangi B. Misal	520
69	Characterization of Exochelin an extracellular iron chelator Siderophore of *Pseudomonas stutzeri* of SGM 1 strain	S. D. Adole and S. M. Chavhan	530
70	A new gall midge (Cecidomyiidae: diptera) from Hingoli (MS)	S. S. Bhalerao	538
71	Effect of environment on the different developmental stages of common Mormon butterfly (Lepioptera: Papilionidae)	Dnyaneshwari M. Satarkar and Nisha V. Warade	542
72	A multifunctional biomaterial: Spider silk	A. S. Sawarkar	547
73	Habitat fragmentation and biodiversity	Sujata Kawade	543
74	Effect of double dose of Carp pituitary extract on the breeding performance of the Snakehead Uurrel, *Channa punctatus* (Bloch)	Tushar G. Deshmukh	562
75	Diversity of copepods in lentic ecosystem of Sonala Dam, Sonala, Dist. Washim, (MS) India	Ujwala P. Lande	568
76	Allelic frequency of abo and Rh d blood group among the population of endogamous group of Amravati District (MS) India	Sumit Wankhade and Santosh S. Pawar	574
77	Novel covid-19 disease, human health related complications and its prevention	A. S. Pethe	579
78	Lonar lake: Physicochemical qualities of water	A. L. Pawar and P. V. Gadakh	584
79	Application of ash as a natural fertilizer for plant growth	A. A. Balode, S. S. Bhutekar and H.V. Dhanokar	591
80	Probiotication of Papaya juice – an innovative	G. D. Surve, R. R. Pachori and	600

94

ALLELIC FREQUENCY OF ABO AND RH D BLOOD GROUP AMONG THE POPULATION OF ENDOGAMOUS GROUP OF AMRAVATI DISTRICT (MS) INDIA

Sumit Wankhade[1] and Santosh S. Pawar[2]

[1]Department of Zoology, M. J. F. Commerce, Science and V. R. Raut College of Arts Bhatkuli, Amravati-444602, (MS) India

[2]Department of Zoology, Govt. Vidhardha Institute of Science and Humanities, Amravati- 444604 (MS) India

[1] Corresponding Author: sumitwankhade.14@gmail.com

ABSTRACT:

A gene for the specification of the antigens A, B or type O determines blood groups in humans. There are DNA Differences or polymorphism that determines the function of glycoslytransferase enzyme, resulting in different ABO Blood types. In present study the distribution of ABO blood groups and Rh (D) factor has been studied among the Brahmin population of Amravati (Maharashtra). The A, B, O and AB blood group percentage were recorded as 32.00%, 24.08%, 36.00% and 7.02% respectively. The allele frequencies of O, A, B and AB groups in the combined data were found to be 0.25, 0.15 and 0.60 respectively. The distribution of Rh (D) group varies among the ABO blood groups. The Rh (D) positive allelic frequency was 0.96 and the Rh(D) negative incidence was recorded as 0.04 in the studied population.

Keywords: Blood group, Rh factor, allele frequency, gene polymorphism, Brahmin endogamous population.

Introduction:

The Indian population consists of about 4000 endogamous groups stratified into various castes and tribes bound together by social factor offering an excellent scope for genetic studies. These endogamous groups bounded by social factors are one of the most important tools for the study of the gene pool and allelic frequency, which are the key term in the context of evolution. Since random mating is not allowed to in these endogamous population the allelic frequency tends to change over the time according to the hardy Weinberg's law which states that if random mating is allowed in population then allelic frequencies and genotypic frequency remain

वैवाहिक व कौटूंबिक जीवन : परिणाम करणारे घटक

प्रा. डॉ.सुवर्णा विष्णू तायडे(अंभोरे)

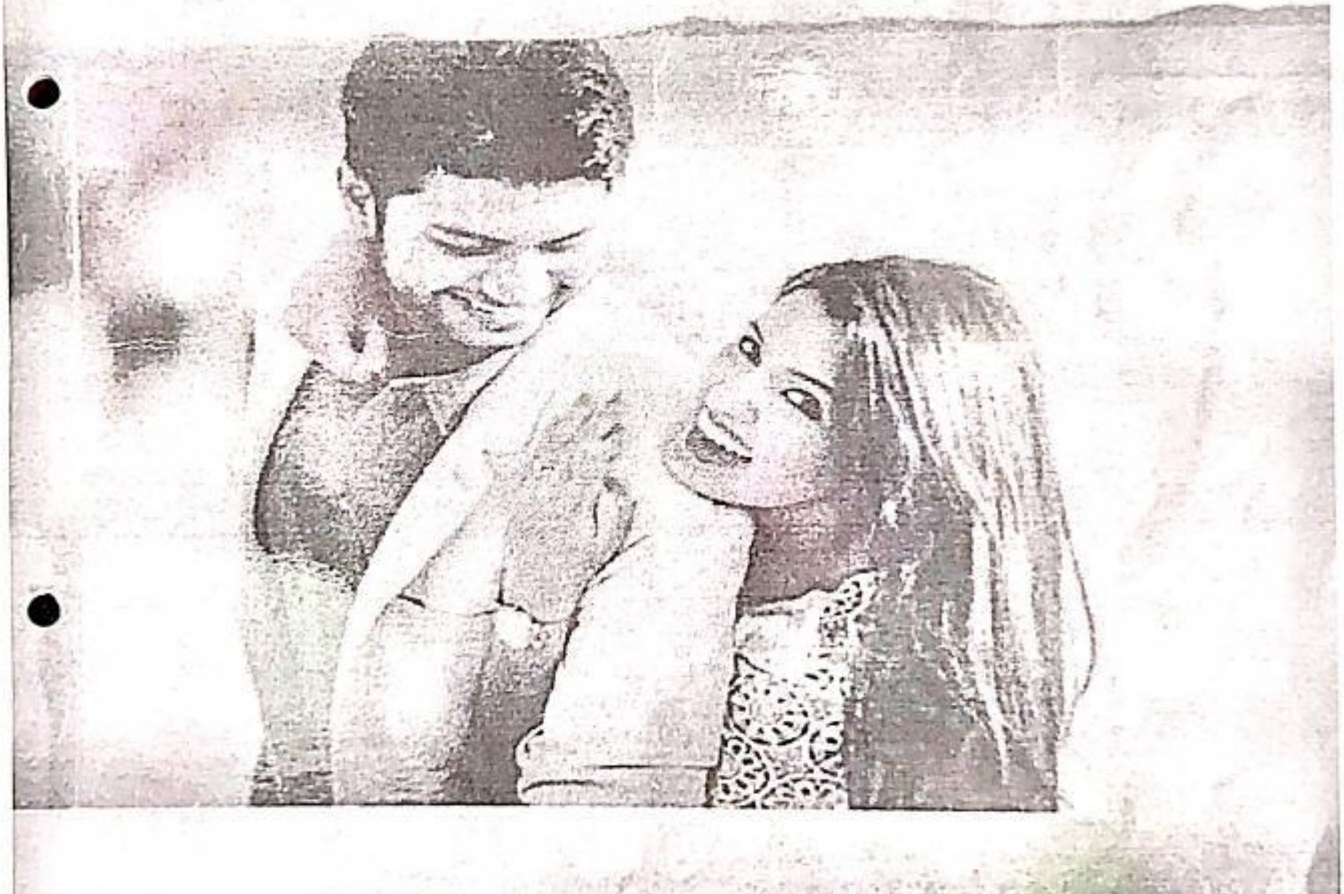

वैवाहिक व कौटूंबिक जीवन : परिणाम करणारे घटक

प्रा. डॉ. सुवर्णा विष्णू तायडे (अंभोरे)

प्रथम आवृत्ती - नोव्हेंबर २०२०

आधार पब्लिकेशन
हनुमान मंदिराजवळ, पाठ्यपुस्तक मंडळासमोर,
वि.म.वि. कॉलेजच्या मागे, अमरावती
मोबाईल : ९५९५५६०२७८
Email- aadharpublication@gmial.com

मुखपृष्ठ संकल्पना
विलास पवार
सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

अक्षरजुळवणी
सरिता ग्राफिक्स, अमरावती

मुद्रक
आधार पब्लिकेशन, अमरावती

किंमत रू. २००/-
ISBN : 978-93-89478-53-2

प्रा. डॉ. सुवर्णा विष्णू तायडे (अंभोरे)
सहा. प्राध्यापक,गृहअर्थशास्त्र विभाग
महात्मा ज्योतिबा फुले विज्ञान, वाणिज्य व विठ्ठलराव राऊत कला
महा. भातकुली, जि. अमरावती.

Aadhar Publication
New Hanuman Nagar, In front of Pathyapustak Mandal, VMV Road, Amravati - 444604,
Email : aadharpublication@gmail.com. M.: 9595560278

2021 22

68

महिलांची परीवर्तनशील भुमिका

(कोरोना काळातील परिस्थितीवर आधारीत)

प्रा. डॉ. मंजिरी मिंलिंद चेपे
डॉ. सुनिता बाळापुरे

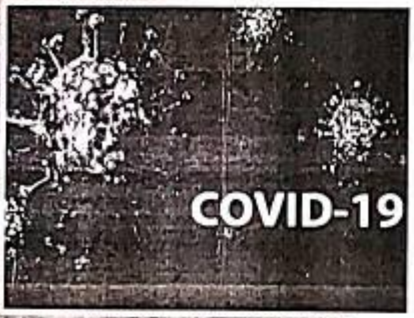

महिलांची परीवर्तनशील भुमिका
(कोरोना काळातील परिस्थितीवर आधारीत)

Editor

प्रा. डॉ. मंजिरी चेपे व
डॉ. सुनिता बाळापुरे

Research Ink Publication
February – 2021

Price: 165 /-

महिलांची परीवर्तनशील भुमिका (कोरोना काळातील परिस्थितीवर आधारीत)

प्रा. डॉ. मंजिरी चेपे व डॉ. सुनिता बाळापुरे

© 2021 by प्रा. डॉ. मंजिरी चेपे व डॉ. सुनिता बाळापुरे

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted, in any form or by any means, without prior permission of the author. Any person who does any unauthorized act in relation to this publication may be liable to criminal prosecution and civil claims for damages. [The responsibility for the facts stated, conclusions reached, etc., is entirely that of the author. The publisher is not responsible for them, whatsoever.]

ISBN – 978-1-6780-4773-3

Published by,
Lulu Publication
3101 Hillsborough St,
Raleigh, NC 27607,
United States.

Printed by,
Research Ink Publication,
258/34, Raviwar Peth,
Solapur, Maharashtra, India.
Contact No. : 9595359435
Website: http://www.lbp.world
Email ID: researchink2020@gmail.com

अनुक्रमणिका

प्रकरण	विषय	पृष्ठ कमांक
१	मी, ती आणि कोविड – 19 प्रा. डॉ. मंजिरी चेपे	१ – ८
२	महिलांचे परिस्थितीजन्य भूमीका प्रो. डॉ. सुनिता एस. बाळापूरे	९ – २३
३	कोरोना काळातील बालसंगोपन विषयक समस्या प्रा. डॉ. निलीमा पी. माहोरे	२४ –३०
४	कोविड 19 व भारतीय संस्कृती प्रा डॉ ज्योती वि हावरे	३१ – ३७
५	सामाजिक व्यवस्थेतील परिवर्तन डॉ सारीका एस. बोदडे	३८ – ५०
६	कौटुंबिक स्वास्थ्य प्रा. डॉ. शामली जा. दिघडे	५१ – ६४
७	टाळेबंदी काळात अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम प्रा. डॉ. मोनाली वि. इंगळे	६५ – ७६
८	करोना काळातील किशोरांच्या समस्या प्रा. प्राची भांबुरकर	७७ – ८१
9	कोविड–19 – स्त्रियांची मानसिक स्थिती डॉ. संध्या अनिल काळे	८२ – ८९

१०	कोरोना (कोविड–19) संकट काळातील राजकीय महिलांचा सहभाग **प्रा. डॉ. किरण राजेंद्र वेलुरकर**	९० — ९९
११	कोरोना– बेरोजगारीत वाढ व रोजगारातील मंदी **प्रा. डॉ. कु. निना चवरे. (बनसोड)**	१०० — ११०
१२	यशस्वीतेचा मार्ग – स्वयंसिध्दा **प्रा. डॉ. रश्मी प्रविण गजरे**	१११ — ११९

प्रकरण — १०

कोरोना (कोविड–१९) संकट काळातील राजकीय महिलांचा सहभाग

प्रा.डॉ. किरण राजेंद्र बेलुरकर
(सहयोगी प्राध्यापक)
एम. जे. एफ. महा. भातकुली

कोरोना व्हायरसने संपूर्ण जगात धूमाकुळ घातला आहे हे आपण आज सर्व अनुभवत आहोत विकसित देशाची कोसळणारी अर्थव्यवस्था आपल्या सारख्या विकसनशील देशाच्या अर्थ व्यवस्थेवर आलेला अतिरिक्त भार आणि त्याच बरोबरीने अविकसित देशांमध्ये हळुहळु शिरकाव करणारा कोरोना व्हायरस ही सध्याची परिस्थिती आहे.

खरेतर 'कोरोना' जगाच्या प्रचंड गतीला थांबविणारा एक भयंकर आजार. माणसाच्या अतिरेकाने, म्हणूनच निसर्गाच्या अवकृपेने माणसाचे जगणे अवरुध्द करणारा आजार. ही महामारी चीन पासून सुरु झालेली आणि सगळया जगाला कवेत घेवून भयग्रस्त करणारी ठरली यामुळे जगाचे आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक असे सगळेच व्यवहार थांबले आहेत. माणसांचे विलगीकरण झाले आहे. जीवाभावाची माणसं तुटली आहेत. जगण्यासाठी शहराकडे आलेली पुन्हा खेडयाकडे वळली आहेत. स्थलांतराचे दुःख भोगत या महामारीत सापडली आहेत. एकाच रक्ताचे असुनही महामारीत सापडलेल्या आणि मृत्यू पावलेल्या माणसाला स्पर्श न करण्याची भयावह स्थिती या आजाराने निर्माण केली आहे. एकंदरीत संबंध मानवजात आज एका वेगळया दहशतीखाली जगत आहे.

जगावर असे कोणतेही भयंकर संकट येते तेव्हा दोन प्रकारची माणसं अधिक सक्रीय होत असतात. एक लुटणारे आणि दुसरे माणसं जोडणारे किंवा जपणारे आपल्याला लुटणाऱ्यांच्या बाबतीत बोलयाचे नाही तर या भयावह परिस्थितीत माणसांना सांभाळणाऱ्या माणसांच्या बाबतीत लिहीत व्हायचे आहेत्र कोरोना

2021 23 64

ISBN: 978-93-91768-12-6

Agricultural Science

Research and Reviews

Volume II

Editors

Dr. Parvinder Khanuja
Dr. Med Ram Verma
Dr. Satyendra Nath
Dr. Mangal S. Kadam

Bhumi Publishing

First Edition: 2021

65

First Edition: 2021

ISBN: 978-93-91768-12-6

ISBN 978-93-91768-12-6

9 789391 768126

© Copyright reserved by the publishers

Publication, Distribution and Promotion Rights reserved by Bhumi Publishing, Nigave Khalasa, Kolhapur

Despite every effort, there may still be chances for some errors and omissions to have crept in inadvertently.

No part of this publication may be reproduced in any form or by any means, electronically, mechanically, by photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the publishers.

The views and results expressed in various articles are those of the authors and not of editors or publisher of the book.

Published by:

Bhumi Publishing,

Nigave Khalasa, Kolhapur 416207, Maharashtra, India

Website: www.bhumipublishing.com

E-mail: bhumipublishing@gmail.com

Book Available online at:

https://www.bhumipublishing.com/books/

66

9	**A Critical Analysis of Chitosan Isolated from Crustacean Waste to Evaluate Its Biomedical Properties** Pramitha, V. S., Sajeetha, S. B., Alsif, H., Sreejith, P. P., Chaithra Prasad, Aiswarya, A., Fathima, J. A. R. and Sahina, B	96 – 106
10	**Description of Some Plant Galls Found in Nanded District of Maharashtra State** M. S. Siddiqui	107 – 109
11	**An Optimistic Utilization of Pollen as a Pollution Bioindicator** Vivek R. Narkhedkar	110 – 117
12	**Co-evolution of Pathogens and Plants** Vinda Manjramkar	118 – 126
13	**Disease Resistance in Plants and Its Future Perspectives** S. Sayen Merlin Sophia, M. Muthu Selvi, M. SanjivKumar, A. Parameswari and K. Nagajothi	127 – 140
14	**Phytoremediation and Phytomining- An Overview** Dhanya G., Vinod Gopal V. and Radhamany P. M.	141 – 156
15	**A Review on Prospectus of Mushroom Cultivation as Agro Based Industry** V. A. Gagrepatil	157 - 164
16	**Arts and Science of Integrated Plant Disease Management: A General Overview** S. G. Yadav	165 – 171

67

AN OPTIMISTIC UTILIZATION OF POLLEN AS A POLLUTION BIOINDICATOR

Vivek R. Narkhedkar

Mahatma Jyotiba Fule Commerce, Science and
Vitthalrao Raut Arts College, Bhatkuli, Amravati (M.S.)

Corresponding author E-mail: viveknarkhedkar@rediffmail.com

Abstract:

Industrial development has altered the course of natural changes in the biological world. The living system is always under the influence of its surroundings which includes the edaphic factors and the environmental contaminants contributed by the anthropogenic activities. The continuous rise in pollutants has created an alarming situation. Many organisms which are susceptible to environmental changes act as bioindicators. Likewise in this review, based on the previously published scientific literature related to the effects of pollution on the male gametophyte, a pollen grain, optimistically the possibility is explored to utilize it as an air pollution bioindicator. This review contains scientific evidence validating the negative effects of air pollutants on pollen morphology, physiology and biochemistry. It had been concluded that the level of pollution has direct proportionate effects on pollen biology. So, this review endorses the plausible application of pollen as a bioindicator.

Keywords: Pollen, Pollution, Bioindicator, Physiology

Introduction:

The Anthropocene is witnessing the enhanced level of various environmental contaminants, such as nitrogen oxides, ozone, sulfur dioxide and particulate matter in the atmosphere from traffic or combustion-related activities. These environmental contaminants could enhance the biochemical modifications of allergens and oxidative stress in the organisms.

Air pollution is harmful and brings discomfort to humans or other living organisms. Air pollutants are the substance in the air that damages the environment by altering its chemical, physical and biological properties. These pollutants could be in the form of gases, solid particles, or liquid droplets and they may be man-made or natural. The adverse effect of pollution, in particular air pollution, on health has been known for many centuries.

ISBN - 978-81-951551-5-6

भारताच्या जडणघडणीत महिलांचे योगदान

Peer-Reviewed Book Chapter

संपादक डॉ. अनिल एन. ठाकरे

ISBN-978-81-951551-5-6

भारतीय जडणघडणीच्या इतिहासात स्वातंत्र्य लढ्यातील क्रांतीकारी महिलांचे योगदान

प्रा.डॉ.निलय देशमुख
महात्मा ज्योतिबा फुले महा.भातकुली

भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याच्या जडणघणीच्या इतिहासात स्त्रियांनीही अथुतपुर्व कामगीरी केलेली दीसते. ओघात पहिल नाव येत रण झुंझार राणी लक्ष्मीबाई. राणी लक्ष्मीबाईची आठवण झाली की तीची मैत्रीन झलकारी, तिला डोळ्यांनी प्रत्यक्ष पहिल नसतांनाही, डोळ्यापुढे राणीच्या रूपात उभी राहते. लक्ष्मीबाई सुखरूप राहावी म्हणून झलकारीन राणीला गुप्तवेषात काल्पीकडे पाढवले व स्वतः राणीचा वेष गालुन झ ाशीच्या किल्यावर राहीली. व शत्रुचा मुकाबल केला. झाशीच्या राणीप्रमाणे पराक्रम गाजवल कित्तुरच्या राणी चन्नमाने. तिने ब्रिटीश सैन्याशी लढा देऊन विरगती प्राप्त करून घेतली. दिल्लीचा बादशाहा बहादुरशहा जफरची पत्नी बेगम झिन्नत, अवधचा नवाब जाबीद अली शहाची पत्नी हसरत, महल, दिल्लीत व्हाईसरॉय लर्ड हार्डीगवर बॉम्ब फेकणा-या टोळीतल्या बालमुकुंदची पत्नी लज्जावती उर्फ रामासखी अशा असामान्य स्त्रिया होत्या. पुरूषांनीही यांच्यापुढे लज्जेने माना खाली घालाव्यात अस यांच कर्तृत्व होत. या झुंझार स्त्रियांमध्ये कल्पना दत्त विणादास प्रितीलता वड्डेदार प्रीती बहाद्दूर या क्रांतीकारक स्त्रीयांवर संशोधनाच्या माध्यामातुन प्रकाश टाकन्याचा प्रयत्न करीत आहो.

पुर्वीच्या बंगालमधील व आता बांगाल देशात गेलेल्या चितगाव येथील ब्रिटीश शस्त्रगारावर हल्ला चठवून शस्त्रास्त्रे लुटायच धाडस करणा-या स्त्रियांमध्ये अढरा वर्षाच्या कल्पनदत्तच नाव घ्याव लागेल. कल्पना दत्तच गाव चितगाव जिल्ह्यातलच होत. चितगावाचे क्रांतीकारक सुर्यसेन यांच्या क्रांतीदलाने तिला

क्रातीकार्याची प्रेरणा दिली. कलकत्ता येथे कॉलेजात शिकत असतांना ऐके दिवशी चितगावला आली आणि सूर्यसेनाच्या क्रातिदलात सामील झाली. १९ एप्रिल १९३० ला हिंदूस्थान रिपब्लिकन असोसिएशनच्या क्रातिकारकांनी चितगावच्या ब्रिटीश शस्त्रगारावर हल्ला चठवीत आणि तेथील शस्त्रसाठा लुटला. या लुटीत कल्पना हत्तचा मोठा वाटा होता. ही लुट करून क्रंतीकारक पसार झाले व ब्रिटीश तपास यंत्रना शोधात लागली.

या तपासात पोलिसांची गाठ क्रातीकारकांच्या एका तुकडीशी पडली क्रातीकारकांच्या तुकडीकडून बंदुकीच्या फे-या झडू लागल्या. या फेरीमध्ये काही शिपाई मृत्युमुखी पडले. हे खल्लेखोर कोण आहे. याचा शोध घेण्यासाठी पोलिसांनी बॉम्बस्फोट घडवला. अंधा-या रात्री त्याच्या उजेडात त्यांना तंग वस्त्रभूषा असणारी पळत असलेली स्त्रि दिसली. ही स्त्री कोण याचा त्यावेळी उलगडा होऊ शकला नाही. परंतु ब्रिटीश यंत्रणा त्यांच्या शोधात होती. २४ नोव्हे १९३२ ला त्यांना पुरूष वेषात हिंडत असलेली एक स्त्री दिसली शस्त्रगारावरील हल्ल्याच्या वेळी तंग कपडे घातलेली तरूणी ती हीच असावी असा पोलीसांना संशय आला व त्यांनी तीला पकडले. ती स्त्री दुसरी तिसरी कोणी नसुन कल्पना दत्त होती. तिच्यावर दंड संहीतेच्या १०९-कलमाखाली संशयीत म्हणून खटला भरण्यात आला. जमिनावर सुटका झ ाल्यावर पुन्हा ती फरार झाली. एक स्त्री हातावर तुरी देऊन फरार होते याची पोलीसांना शरम आली म्हणून की काय, त्यांनी कसुन शोध घेवून तिला अनवार या गावात पकडले. परंतु ती पुन्हा पळाली. कल्पना दत्तने पोलिसांपुढे जणू आव्हानाच उभे केले. पण पोलिसांनी डोळ्यात तेल घालून तिचा तपास जारी ठेवला.

कल्पना दत्तच्या शोधासाठी पोलिसांनी बंगालमध्ये धाव घेतली. समुद्र काठावरील महिरागावी ती असल्याची माहिती मिळताच पोलिसांनी या गावात १९ मे १९३३ ला वेडा घातला. कल्पना दत्त सूर्यसेनासह पोलिसांच्या तावडीत सापडली. तिच्याबरोबर तारकेश्वर दस्तीदार व सुधंद्र दास या साक्षीदारांनाही पकडण्यात आले. पोलिसांच्या तापडीत सापडल्यानंतर आपला छळ होणार या

Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2019-2020

Sl. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Year of publication	ISBN number of the proceeding	Name of the publisher
23	Dr. M. K. Fule	Declining human values and identity crises in the novels Arun Josh	-	2020	978-93-90052-09-7	VANYA PUBLICATION KANPUR
24	Dr. K. R. Belurkar	ManviVikas Bhag-2		2020	978-93-84642-37-2	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagva ghar complex dharmpeth Nagpur.-10
25	Dr. R. B. Pedhekar	A text Book of Physics,	B.Sc. Part I, Second Semester II/Motion of Charged particles in Electric and Magnetic Field	2019	978-93-87278-28-8	DnyanPath Publication, India
26	Dr. S.D. Mahalle	MaudrikNiti		2019	978-93-86016-84-3	ChandralokPrakashan Kanpur-21

2021 25. 125

Declining Human Values and Identity Crisis in THE NOVELS OF ARUN JOSHI

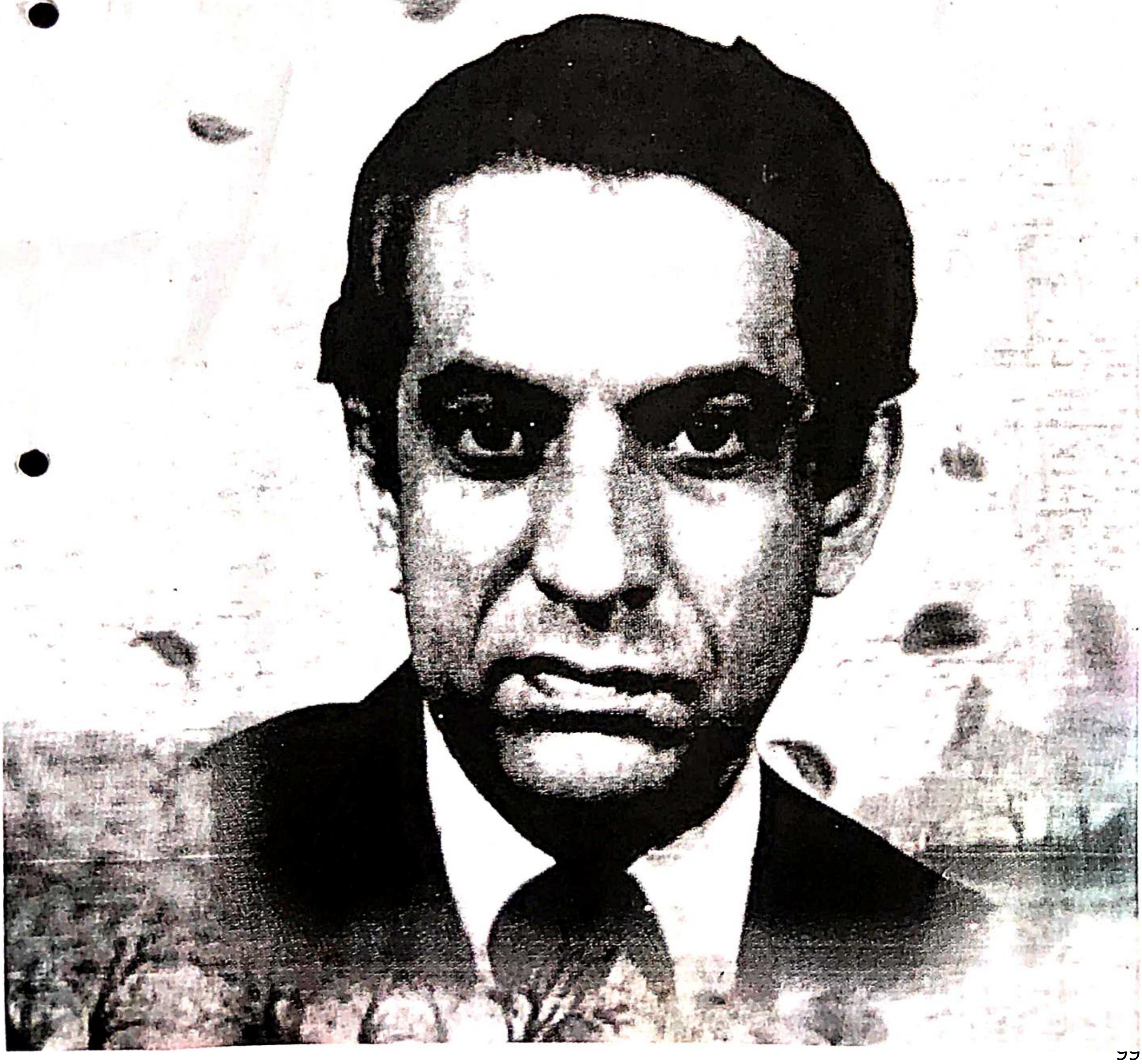

ISBN : 978-93-90052-09-7

Price : 650/- (Six Hundred Fifty Only)

126

Declining Human Values and Identity Crisis in The Novels of Arun Joshi

Writer :

Dr. Madhri Phule

Dr. Vanita Chaudhari

© Reserved

First Published : 2020

Composed by

Rudra Graphics

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, with out prior written permission of the publishers]

Published by

VANYA PUBLICATIONS

Awas Vikas, Hanspuram,

Naubasta, Kanpur-208021

Mob. : 09450889601, 07309038401

Email - vanyapublicationskanpur@gmail.com

info@vanyapublications.com

Website : vanyapublications.com

PRINTED IN INDIA

Printed at Sarthak Printers, Kanpur.

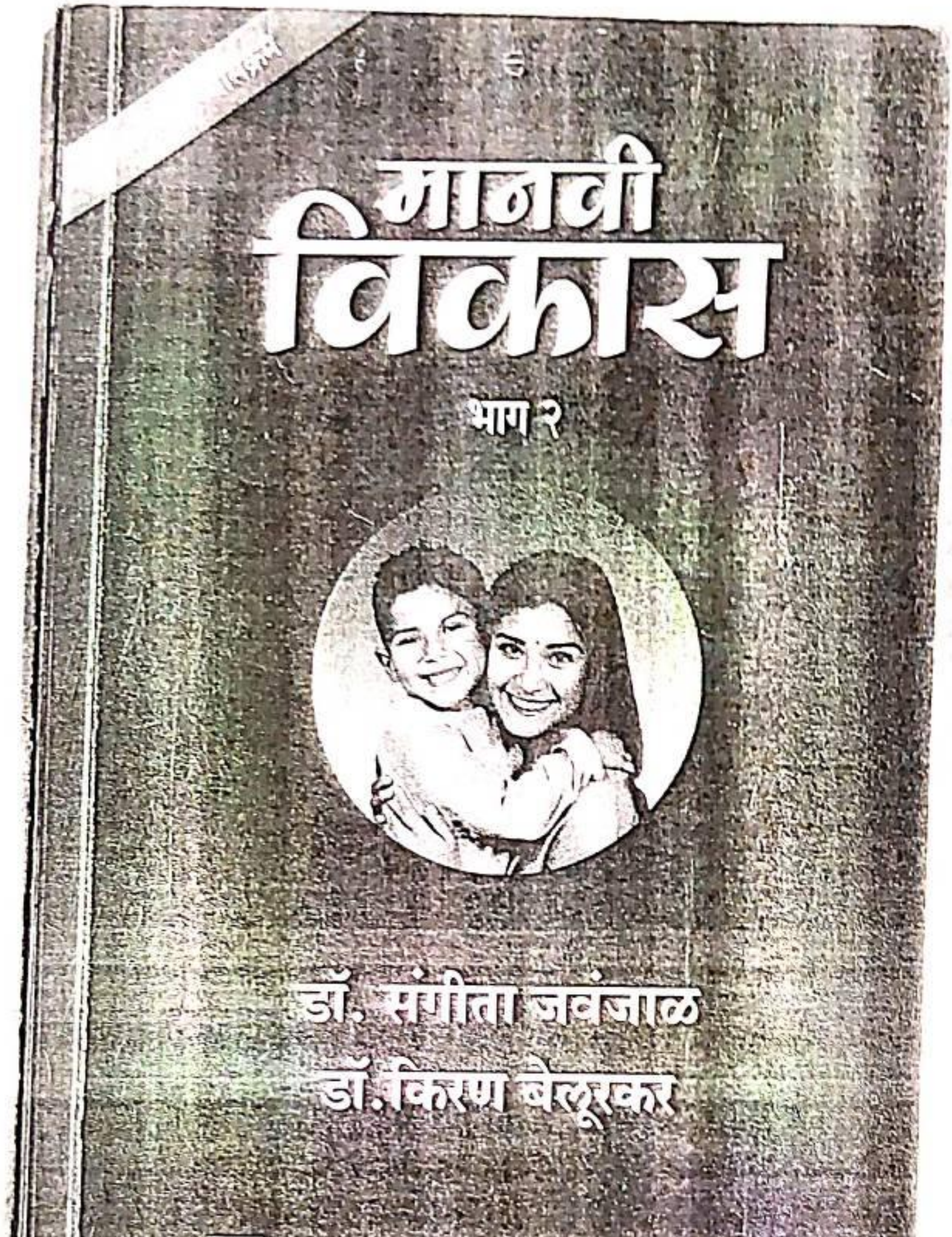
मानवी
विकास
भाग २
डॉ. संगीता जवंजाळ
डॉ. किरण बेलूरकर
श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज
नागपूर विद्यापीठाच्या बी.ए. भाग ३, सत्र-६ च्या
नवीन अभ्यासक्रमानुसार
महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांना उपयुक्त

मानवी विकास

(Human Development)

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
श्रीमती राधाबाई सारडा कला,
वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
अंजनगाव सुर्जी

डॉ. किरण रा. वेलूरकर
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
महात्मा ज्योतीबा फुले वाणिज्य, विज्ञान
व विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय,
भातकुली

श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स, धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०

प्रकाशन क्र. ३७६

मानवी विकास

ISBN -978-93-84642-37-2

प्रकाशक

ललिता पुराणिक

श्री साईनाथ प्रकाशन

१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०
फोन - (०७१२) २५२४४९८, ९८८१७१८२२४

पहिली आवृत्ती - १ जानेवारी २०२०

लेखिका

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर

अक्षर जुळवणी

सौ. संगीता दांदडे

मुखपृष्ठ

डॉ. भाऊ दांदडे

मुद्रक

सुविचार प्रकाशन मंडळ,
नागपूर

किंमत - १५०/- रुपये

अनुक्रमणिका

घटक १ – अनुवंशिकता आणि वातावरण

१.१ अनुवंशिकतेचा अर्थ

१.१.२ आनुवंशिकतेचे नियम

१.२ बालकाच्या विकासात अनुवंशिकतेचे महत्त्व

१.३ बालकाच्या विकासात वातावरणाची भूमिका

१.४ बालकाच्या विकासात कुटुंबाची भूमिका

१.४.१ बालकाच्या विकासात संयुक्त कुटुंबाची भूमिका

१.४.२ बालकाच्या विकासात विभक्त कुटुंबाची भूमिका

घटक २ – व्यक्तिमत्त्व विकास

२.१ व्यक्तिमत्त्व अर्थ व व्याख्या

२.१.१ व्यक्तिमत्त्वाचे प्रकार

२.१.२ व्यक्तिमत्त्व विकासावर परिणाम करणारे घटक

२.२ सुरक्षा यंत्रणा – अर्थ व व्याख्या

२.२.१ सुरक्षा यंत्रणेचे प्रकार

२.३ स्वसंकल्पना – अर्थ व व्याख्या

२.३.१ स्वसंकल्पनेचे प्रकार

घटक ३ – नेतृत्व

३.१ नेतृत्व – अर्थ व व्याख्या

३.१.१ नेतृत्वाचे प्रकार

३.१.२ नेतृत्वाकरीता आवश्यक गुण

३.२ बाल्यावस्थेतील वर्तन समस्या

३.३ लैंगिक शिक्षणाची गरज आणि महत्त्व

३.४ अपंग बालक – अर्थ व व्याख्या

३.४.१ अपंगत्वाचे प्रकार

३.४.२ अपंग बालकाच्या शैक्षणिक समस्या

घटक ४ – किशोरावस्था

४.१ किशोरावस्थेतील विकासात्मक कार्य

४.२ किशोरावस्थेतील शारीरिक बदल

४.२.१ किशोरावस्थेतील भावनात्मक बदल

४.३ किशोरवयीन बालकांच्या सवयी

४.४ पालकाची सकारात्मक भूमिका

४.५ शिक्षकांची सकारात्मक भूमिका

घटक ५ – पालक–बालक संबंध

१. पालकत्वाचे महत्त्व आणि प्रकार

२. पालक–बालक संबंध व महत्त्व

३. बालसंगोपन पद्धती

४. पालक–बालक संबंधाचा बालकाच्या व्यक्तिमत्त्व विकासावर परिणाम

५. पालकासमोरील आव्हाने

५.४.१ दूरचित्रवाणीचा प्रभाव

५.४.२ जंकफुड / फास्टफुडचा प्रभाव

५.४.३ सामाजिक प्रसारमाध्यमांचा प्रभाव

अ) सत्रकार्य – १. सेमिनार २. कार्यक्रमाचे व्यवस्थापन

ब) प्रात्यक्षिके

१. पूर्वशालेय बालकाकरीता आहार आयोजन

१. सॅण्डविच २. शेंगदाण्याची चिक्की

३. मिक्स लाडू ४. पालकपुरी

२. शालेय बालकांकरिता आहार आयोजन

१. रव्याचा केक २. अप्पे आणि चटणी

३. चिरवंट ४. मिक्स दालवडा

३. किशोरवयीन मुलांकरीता आहार आयोजन

१. ढोकळा २. पनीर टिक्की ३. पावभाजी ४. मुगाचा हलवा

क) ड्राफ्टिंग व स्टिचिंग

१. पंजाबी कुर्ता २. सलवार ३. नाईटी

Copyright ©2019, By DnyanPath Publication (INDIA)

No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopy, recording, or otherwise or stored in a database or retrieval system without the prior written permission of publishers. This edition can be exported from India only by the Publishers.

Published by the **DnyanPath Publication (INDIA)**

A TEXT BOOK OF PHYSICS (B.Sc. Part I, Second Semester)
The edition publish in 2019 by

ISBN 13 : 978-93-87278-28-8

DnyanPath™ Publication ISO 9001 : 2015

Mahatma Fule Sankul, Infront of Abhiyanta Bhavan,
Shegaon Naka, V.M.V. Road, Amravati - 444603 (Maharashtra)
Visit us : www.dnyanpathpublication.com
Contact us : info@dnyanpathpublication.com, dnyanpathpub@gmail.com
Phone : 08600353712, 09503237806

Printed at Shri Gurudeo Printers, Amravati.
Mahatma Fule Sankul, Infront of Abhiyanta Bhavan,
Shegaon Naka, V.M.V. Road, Amravati - 444603 (Maharashtra)

Price : ₹ 110/-

A TEXT BOOK OF

PHYSICS

B.Sc. PART - I, SECOND SEMESTER

- EDITORS -

Dr. G. R. Dhokane
Assistant Professor
Arts, Science & Commerce College,
Chikhaldara.

Dr. A. B. Lad
Associate Professor
Amolokchand Mahavidyalaya,
Yavatmal.

Dr. R. V. Joat
Associate Professor
Vidyabharati Mahavidyalaya,
Amravati

- AUTHORS -

Prof. D. Y. Dhale
Assistant Professor
Vidnyan Mahavidyalaya
Malkapur.

Dr. G. B. Harde
Associate Professor
Shri R. R. Lahoti Science College
Morshi.

Dr. K. N. Pande
Assistant Professor
Dr. Manorama and Professor
Haribhau Shankarrao Pundkar
Arts, Commerce and Science College, Balapur

Dr. R. B. Pedhekar
Assistant Professor
M. J. Fule Commerce, Science and
V. Raut Arts College, Bhatkuli.

Dr. R. M. Belekar
Assistant Professor
Government Vidarbha Institute of
Science and Humanities, Amravati.

Dr. D. R. Bijwe
Assistant Professor
G. S. Tompe Arts, Comm. and
Science College, Chandur Bazar.

Scanned by CamScanner

-INDEX-

1. **Elements of Kinetic Theory of Gases**

1.1	Ideal Gas	01
1.2	Postulates of Kinetic Theory of Gases	01
1.3	Pressure Exerted by an Ideal Gas	02
1.4	Gas Laws	02
1.5	Degrees of Freedom	05
1.6	Maxwell's Laws of Equipartition of Energy	07
1.7	Specific Heat of Gas	08
1.8	Mayer's Relation	08
1.9	Vander Wall's Gas Equation of State	10
1.10	Transport Phenomena in Gases	16
1.11	Viscocity of a Gas	21
•	Solved Examples	27
•	Exercise	32

2. **The Laws of Termodynamics**

2.1	Introduction	39
2.2	The zeroth law	39
2.3	P-V indicator diagrams	40
2.4	First law of thermodynamics	41
2.5	Internal energy as a state functions	41
2.6	Applications of first law of thermodynamic	42
2.7	Workdone during an isothermal process	48
2.8	Work done during an adiabatic process	48
2.9	Reversible and Irrerversible processes	50
2.10	Carnot's Ideal Heat Engine Heat Engine	51
2.11	Carnot's Cycle	52
2.12	Second law of thermodynamics	57
2.13	Carnot's Theorem	58
2.14	Entropy	59
2.15	Change in entropy	59
2.16	Change of entropy in reversible cycle (Carnot's cycle)	61

Scanned by CamScanner

146

2.17 Change of entropy in an irreversible cycle 62
2.18 Principle of increase of entropy 63
2.19 Second law of thermodynamics in terms of entropy 64
2.20 The T-S diagram 64
2.21 Thermodynamic scale of temperature 66
2.22 Zero of Absolute OR thermodynamic scale 68
2.23 Perfect has scale 68
2.24 Third law of thermodynamics (Nearnst's Heat theorem) 69
• Solved Examples 69
• Exercise 75

3. **Liquefaction of Gases**
3.1 Introduction 80
3.2 Joule – Thomson Effect 81
3.3 Principle of Liquefaction of Gases 82
3.4 Maxwell's Thermodynamical Relations 85
3.5 Application of Maxwell's Thermodynamic Relations to Joule – Thomson Cooling 88
3.6 Application of Maxwell's Thermodynamic Relations to Adiabatic Cooling 92
3.7 Clausius – Clapeyron Equation 93
3.8 Clausius – Clapeyrons Latent Heat Equation From Maxwell's Thermodynamic Relation 95
3.9 Thermodynamic Potentials 96
• Exercise 100

4. **Motion of Charged Particles in Electric and Magnetic Fields**
4.1 Introduction 104
4.2 Electric Field 104
4.3 Motion of Charged Particle in a Uniform Electric Field 105
4.4 Electron Gun 108
4.5 Discharged tub 109
4.6. Magnetic Field 109
4.7 Motion of Charged Particle in a Uniform Magnetic Field 110
4.8 Lorentz Force 113
4.9 Particle Accelerators 116
4.10 Bainbridge Mass Spectrograph 121
• Solved Examples 125
• Exercise 129

Scanned by CamScanner

5. **Introduction to Some Basic Concepts of Electric Network**
5.1 Introduction to some basic concepts of electric network 132
5.2 Network Theorems 133
5.3 Mesh Current Analysis 143
5.4 Ballistic Galvanometer 145
5.5 Varying Currents 151
• Solved Examples 170
• Exercise 188

6. **Alternating Currents**
6.1 Introduction 193
6.2 Power in A. C. Circuit 197
6.3 Pure R, L, C and Their Combination 200
6.5 Transformer 214
• Solved Examples 218
• Exercise 220

*****

Scanned by CamScanner

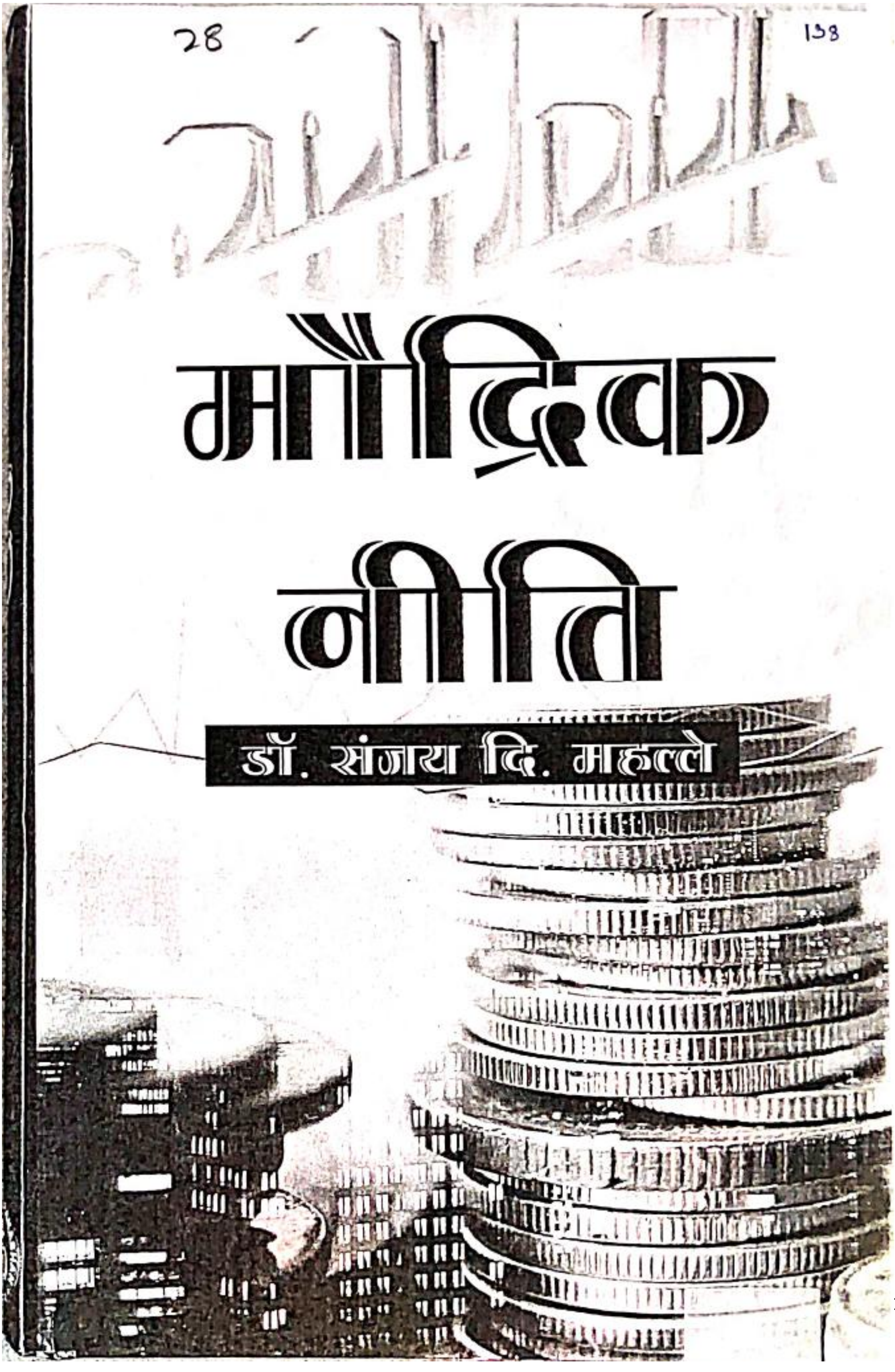
28
138
मौद्रिक
नीति
डॉ. संजय दि. महल्ले

मौद्रिक नीति

प्रथम संस्करण

2019

ISBN : 978-93-86016-84-3

[All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval system or transmitted, in any form or by any means, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without prior written permission of the publishers]

प्रकाशक

चन्द्रलोक प्रकाशक

132, 'शिवराम कृपा', मयूर पार्क,
बसंत विहार, कानपुर – 208021
पफोनः 0512–2634444, 0512–2634242, फेक्सः 0512–2634444
मो. 09415125867, 9506294444, 019415200584
ई–मेल : chandralok.prakashan@gmail.com
visit us at : www.chandralokprakashan.com

PRINTED IN INDIA

मुद्रकः दीपक ऑफसेट प्रेस, दिल्ली

139

अनुक्रम

1	मौद्रिक नीति : अर्थ एवं परिभाषा	1
2	मौद्रिक नीति के उद्देश्य एवं उपकरण	3
3	मौद्रिक नीति के उद्देश्य	19
4	भारतीय अर्थव्यवस्था और भारत में मौद्रिक नीति	35
5	भारत की मौद्रिक नीति	57
6	भारतीय अर्थव्यवस्था : मौद्रिक नीति	60
7	मौद्रिक नीति और मुद्रास्फीति	68
8	मौद्रिक नीति का अवलोकन	73
9	मौद्रिक नीतिः उपकरण और संकेतक	79
10	मौद्रिक नीति और आर्थिक विकास	101
11	मौद्रिक नीति बनाम राजकोषीय नीति निवेशक विदेशी मुद्रा	108
12	राजकोषीय और मौद्रिक नीति की सीमाएं	117
13	मौद्रिक एवं साख नीति की चुनौतियां	132
14	मौद्रिक नीति की व्यथा	140
15	मौद्रिक एवं साख नीति	143

16 मौद्रिक नीति निवेशक विदेशी मुद्रा का उद्देश्य 150
17 आर्थिक नीति का महत्व, उद्देश्य और विशेषता 155
18 मुद्रा और वस्तु विनियम 165
19 मौद्रिक नीति की व्यथा 198
20 भारतीय अर्थव्यवस्था : मौद्रिक नीति 201
21 मौद्रिक नीतिः अवधारणाएं और लक्ष्य 209
22 घाटे के वित्तपोषण के उद्देश्य 223

भूमिका

किसी भी देश की अर्थव्यवस्था को सुचारू रूप से चलाने के लिए मुद्रा पर उपयुक्त नियन्त्रण रखना अति आवश्यक होता है। मुद्रा से सम्बन्धित समस्त नीतियों को हम 'मौद्रिक नीति' की संज्ञा देते हैं। किसी देश के सरकारी अथवा केन्द्रीय बैंक द्वारा अर्थव्यवस्था में विशेष आर्थिक उद्देश्य की पूर्ति के लिए मुद्रा की मात्रा के प्रसार तथा संकुचन के प्रबन्ध को मौद्रिक नीति कहा जाता है।

मौद्रिक नीति सरकार एवं केन्द्रीय बैंक द्वारा सोच समझकर उपयोग में लायी गई मुद्रा की पूर्ति में वृद्धि या कमी लाने की शक्ति है। यह शक्ति सरकार की आर्थिक नीति के उद्देश्यों की विस्तृत रूपरेखा को ध्यान में रखकर निवेश, आय व रोजगार को प्रभावित करने और कीमतों में स्थिरता लाने के लिये प्रयोग की जाती है। हमारे देश में रिजर्व बैंक यह कार्य करता है। दूसरे शब्दों में मौद्रिक नीति का आशय एक ऐसी आर्थिक नीति से है, जिसके द्वारा मुद्रा के मूल्य में स्थायित्व हेतु मुद्रा व साख की पूर्ति का नियमन किया जाता है।

इस पुस्तक की भाषा सरल और सुबोध है।

– डॉ. संजय महाले

Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2018-2019

Sl. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Year of publication	ISBN number of the proceeding	Name of the publisher
1	Dr. K. R. Belurkar	BalVikas		2019	978-93-84642-85-3	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagva gharcompexdharmpeth Nagpur.-10
2	Dr. K. R. Belurkar	ManviVikas		2019	978-93-84642-37-2	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagva gharcompexdharmpeth Nagpur.-10

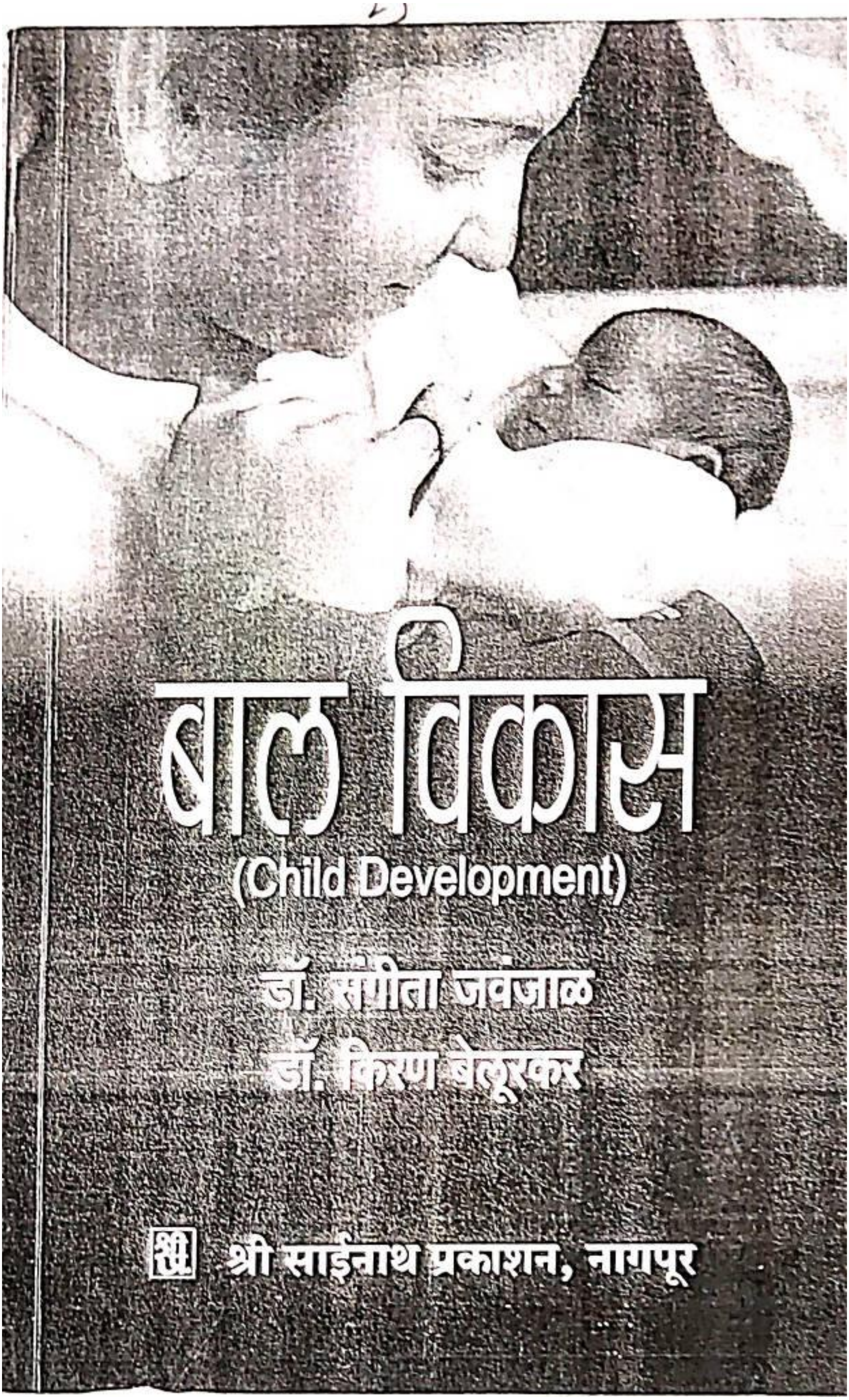
बाल विकास
(Child Development)
डॉ. संगीता जवंजाळ
डॉ. किरण बेलूरकर
श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर

श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर-१०

महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांना उपयुक्त
आणि सामान्य वाचकांसाठी

बाल विकास

(Child Development)

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
श्रीमती राधाबाई सारडा कला,
वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
अंजनगाव सुर्जी

डॉ. किरण रा. बेलूरकर
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
महात्मा ज्योतीबा फुले वाणिज्य, विज्ञान
व विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय,
भातकुली

श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स, धरमपेठ, नागपूर–४४० ०१०

प्रकाशन क्र. ३५६
बाल विकास
ISBN -978-93-84642-85-3
प्रकाशक
ललिता पुराणिक
श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०
फोन - (०७१२) २५२४४९८, ९८८१७१८२२४
पहिली आवृत्ती - ३० जून २०१९
लेखिका
डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर
अक्षर जुळवणी
सौ. संगीता दांदडे
मुखपृष्ठ
डॉ. भाऊ दांदडे
मुद्रक
सुविचार प्रकाशन मंडळ,
नागपूर
किंमत - २००/- रुपये

अनुक्रमणिका

	घटक	पृष्ठ क्र.
१.	**मानवी विकास**	१–२८
	१.१ मानव विकासाचा अर्थ व व्याख्या	
	१.१.१ मानवी विकासाच्या अध्ययनाचे महत्त्व	
	१.२ विकासाच्या अवस्था	
	१.२.१ विकासात्मक कार्य	
	१.२.२ वैकासिक कार्यांच्या अध्ययनाचे महत्त्व	
	१.२.३ विविध अवस्थानुसार वैकासिक कार्य	
	१.३ विकासाची तत्त्वे	
	१.३.१ वाढ व विकासावर परिणाम करणारे घटक	
	१.४ जन्मपूर्व विकासाच्या अवस्था	
२.	**प्रजनन संस्था**	२९–५५
	२.१ प्रजनन संस्था	
	२.१.१ पुरुष प्रजनन संस्था,	
	२.१.२ स्त्री प्रजनन संस्था	
	२.२ लिंगनिश्चिती	
	२.१.१ जुळी मुले	
	२.१.२ अपरिपक्व बालक – काळजी व कारणे	
	२.३ स्तनपानाचे महत्त्व	
	२.३.१ कृत्रिम पोषण	
	२.४ लहान मुलांना होणारे आजार	
	२.४.१ अतिसार	
	२.४.२ कावीळ	
	२.४.३ घटसर्प	
	२.४.४ डांग्या खोकला	
	२.५ लसीकरण	

३. कारक विकास ५६–९२

•३.१ कारक विकास – अर्थ व व्याख्या

३.१.१ बालकाच्या जीवनात कारक विकासाचे महत्त्व

३.२.२ कारक विकासाचा क्रम

३.२.३ कारक कौशल्य

३.२.४ कारक कौशल्य आत्मसात करण्याच्या पद्धती

३.२ कारक विकासावर परिणाम करणारे घटक

३.३ शारीरिक विकास – अर्थ व व्याख्या

३.३.१ शारीरिक विकासातील प्रमाणबद्धता

३.३.२ विविध अवयवांचा विकास

३.४ खेळ – अर्थ व व्याख्या

३.४.१ खेळाचे मूल्य

३.४.२ खेळाचे प्रकार

३.५ सामाजिक समायोजन

४. नैतिक विकास ९३–११५

•४.१. बौद्धिक विकास – अर्थ व व्याख्या

४.१.१ बुद्धिचे प्रकार

४.१.२ बुद्ध्यांक

४.२.२ बौद्धिक विकासावर परिणाम करणारे घटक

४.३ भाषा विकास – अर्थ व व्याख्या

४.३.१ भाषा विकासाचे महत्त्व

४.३.२. भाषापूर्व विकास

४.३.३ भाषाविकासाच्या पायऱ्या

४.३.४ भाषाविकासावर परिणाम करणारे घटक

४.४ भाषादोष

५. सामाजिक विकास ११६–१६३

५.१ सामाजिक विकास – अर्थ व व्याख्या

५.१.१ सामाजिकरणाच्या अवस्था

५.१.२ सामाजिक विकासाच्या अवस्था

५.१.३ सोबती किंवा सहचर

५.१.४ खेळातील सवंगडी

५.२ भावनिक विकास – अर्थ व व्याख्या

५.२.१ बालकाच्या जीवनात भावनेचे महत्त्व

५.२.२ विविध अवस्थेनुसार भावनिक विकास

५.२.३ बालकाच्या भावनेची वैशिष्ट्ये

५.२.४ भावनेचे प्रकार

५.३ नैतिक विकास

५.३.१ विविध अवस्थांतील नैतिक विकास

५.३.२ नैतिक शिक्षणाच्या पद्धती

५.३.३ नैतिक विकासावर परिणाम करणारे घटक

५.४ शिस्त – अर्थ व व्याख्या

५.४.१ बालकाच्या जीवनात शिस्तीचे महत्त्व

५.४.२ शिस्तीचे प्रकार

५.४.३ शिस्तीचे फायदे

५.४.४ शिस्तीचे तोटे

५.४.५ शिस्त लावण्याची तंत्रे

प्रात्यक्षिके १६३–१७२

प्रश्नसंच १७३–१७६

संदर्भ ग्रंथ सूची १७७–१७८

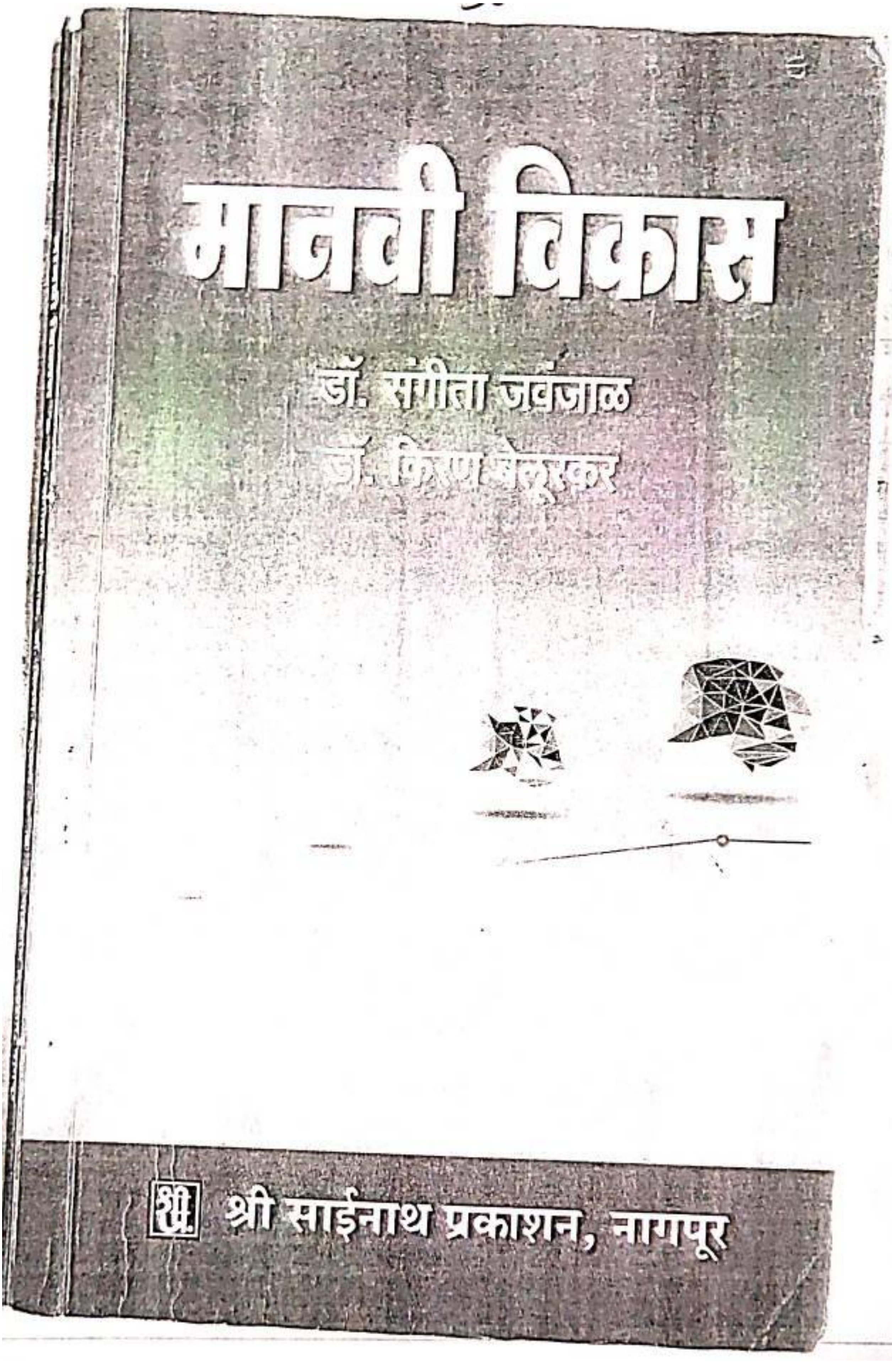
मानवी विकास
डॉ. संगीता जवंजाळ
डॉ. किरण बेलूरकर
श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर

Prof Dr. K. R. Belurkar

श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर-१०

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज
नागपूर विद्यापीठाच्या बी.ए.भाग ३, सत्र-५ च्या
नवीन अभ्यासक्रमानुसार
महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठांना उपयुक्त

मानवी विकास

(Human Development)

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
श्रीमती राधाबाई सारडा कला,
वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
अंजनगाव सुर्जी

डॉ. किरण रा. वेलूरकर
एम.ए. (गृहअर्थशास्त्र)
एम.फिल., पीएच.डी.
सहयोगी प्राध्यापक, विभागप्रमुख
महात्मा ज्योतीबा फुले वाणिज्य, विज्ञान
व विठ्ठलराव राऊत कला महाविद्यालय,
भातकुली

श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स, धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०

प्रकाशन क्र. ३५६
मानवी विकास

ISBN -978-93-84642-85-3

प्रकाशक

ललिता पुराणिक

श्री साईनाथ प्रकाशन

१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,

धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०

फोन - (०७१२) २५२४४९८, ९८८१७१८२२४

पहिली आवृत्ती - ३० जून २०१९

लेखिका

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ

डॉ. किरण रा. बेलूरकर

अक्षर जुळवणी

सौ. संगीता दांदडे

मुखपृष्ठ

डॉ. भाऊ दांदडे

मुद्रक

सुविचार प्रकाशन मंडळ,

नागपूर

किंमत - २००/- रुपये

Books and chapters in edited volumes/books published and papers published in national/ international conference proceedings per teacher during 2017-2018

Sl. No.	Name of the teacher	Title of the book/chapters published	Title of the paper	Year of publication	ISBN number of the proceeding	Name of the publisher
1	Dr. K. R. Belurkar	ManviPoshananiAharShastra bhag-1		2018	978-93-84642-60-0	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagvagharcompexdharmpeth Nagpur.-10
2	Dr. K. R. Belurkar	ManviPoshananiAharShastra bhag-2		2018	978-93-84642-60-0	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagvagharcompexdharmpeth Nagpur.-10
3	Dr. K. R. Belurkar	KautunbikSansadhanachevevasthapananiGruhasajavat		2018	978-93-84642-81-5	Shri Sainath Prakashan,1.Bhagvagharcompexdharmpeth Nagpur.-10

मानवी पोषण आणि आहारशास्त्र

डॉ. संगीता जवंजाळ

डॉ.किरण बेलूरकर

श्री प्र.

...नागपूर

प्रकाशन क्र. ३२८
मानवी पोषण व आहारशास्त्र
ISBN -978-93-84642-60-0
प्रकाशक
ललिता पुराणिक
श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर–४४० ०१०
फोन – (०७१२) २५२४४१८, ९८८१७३८२२४
पहिली आवृत्ती – २७ जून २०१८
लेखिका
डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर
अक्षर जुळवणी
सौ. संगीता दांदडे
मुखपृष्ठ
डॉ. भाऊ दांदडे
मुद्रक
सुविचार प्रकाशन मंडळ, नागपूर

किंमत – रुपये २५०/–

मानवी पोषण आणि आहारशास्त्र

डॉ. संगीता जवंजाळ
डॉ. किरण बेलूरकर

श्री साईनाथ प्रकाशन, नागपूर

प्रकाशन क्र. ३४९
मानवी पोषण व आहारशास्त्र
ISBN -978-93-84642-60-0
प्रकाशक
ललिता पुराणिक
श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स,
धरमपेठ, नागपूर-४४० ०१०
फोन - (०७१२) २५२४४९८, ९८८१७१८२२४
पहिली आवृत्ती - १० डिसेंबर २०१८
लेखिका
डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर
अक्षर जुळवणी
सौ. संगीता दांदडे
मुखपृष्ठ
डॉ. भाऊ दांदडे
मुद्रक
प्रिंट सोल्युशन,
नागपूर

किंमत - १७५/- रुपये

कौटुंबिक संसाधनाचे व्यवस्थापन आणि गृहसजावट

डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर

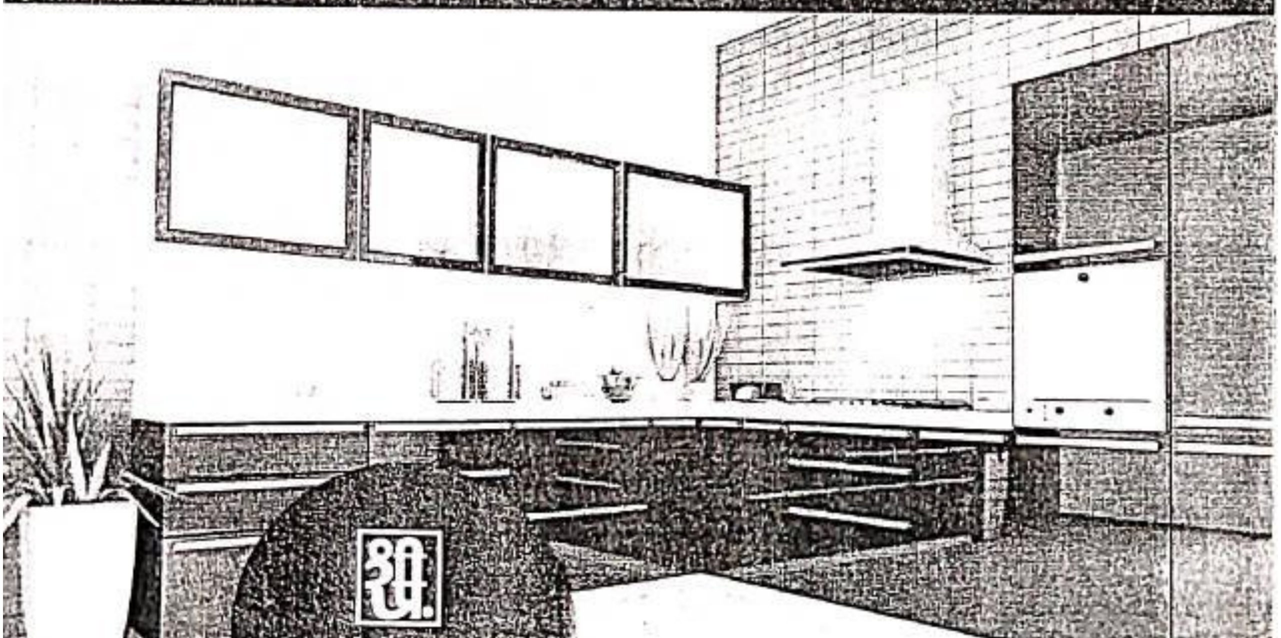

श्री साईनाथ प्रकाशन
नागपूर

■ प्रकाशन क्र. ३२२

■ कौटुंबिक संसाधनाचे व्यवस्थापन आणि गृहसजावट
ISBN-978-93-84642-81-5

■ प्रकाशक
ललिता पुराणिक
श्री साईनाथ प्रकाशन
१, भगवाघर कॉम्प्लेक्स
धरमपेठ, नागपूर - ४४० ०१०
फोन - (०७१२) २५२४४९८, ९८८१७१८२२४

■ पहिली आवृत्ती : २६ जानेवारी २०१८

■ लेखिका
डॉ. संगीता आ. जवंजाळ
डॉ. किरण रा. बेलूरकर

■ अक्षर जुळवणी
संपदा क्रिएशन्स, नागपूर

■ मुद्रक
सुविचार प्रकाशन मंडळ, नागपूर

■ मुखपृष्ठ
डॉ. भाऊ दांदडे, नागपूर

■ किंमत - ₹ १५०/-